మద్యైనవధ్యా హా । జ్వలంతమాత్మాన మరక్షితారివత్ । సయస్య ఘోషస్య వ కృతైశ్చపాతకైః । ర్ద్వమోహశక్రా-
నచతేభపిష్యతి ॥ ౨౫ ॥ శ్రుత్వామృతాస్వాదసమానభాషితం । తద్వాయుసూనో ర్దశకంధరోఽసురః । అమృష్యమా-
ణోఽకతిరుషాకపీశ్వరం జగాదరక్తాంత విలోచనోజ్జ్వలమ్ ॥ ౨౬ ॥ కథంమమాగ్రే విలపస్యభీతవ । ప్లవంగమానా
మధమోఽసిదుష్టధీః । నఏషరామః కతమోఽవనేచరో । నిహన్మిసుగ్రీవ యుతంనరాధమమ్ ॥ ౨౭ ॥ త్వాంచాద్యహత్వా
జనకాత్మజాంతతో । నిహన్మిరామం సహలక్ష్మణంతతః । సుగ్రీవమగ్రే బలినంకపీశ్వరం । సవానరంహన్మ్యృచిరే
ణ వానర ॥ ౨౮ ॥ శ్రుత్వాదశగ్రీవవచసమారుతి। ర్వివృద్ధకోపేన దహన్నివాసురమ్ । నమేసమారావణకోటయోఽ-
ధమ । రామస్యదాసోఽహమపారవిక్రమః ॥ ౨౯ ॥ శ్రుత్వాకతిక్రోధేన హనూమతోవచో । దశాననోరాక్షసమే-
కమబ్రవీత్ । పార్శ్వేస్థితంమారయఖడ్గశఃకపిం । పశ్యంతుసర్వేసురమిత్రబాంధవాః ॥ ౩౦ ॥ నివారయామాస
తతోవిభీషణో । మహాసురంపాయుధముద్యతంవధే । రాజన్వధార్హోనభవేత్కథంచన । ప్రతాపయుక్తైః పరరా-
జవానరః ॥ ౩౧ ॥ హతేస్మిన్వానరేదూతే వార్తాంకోవానివేదయేత్ । రామాయత్వంయముద్దిశ్య వధాయసముపస్థితః ॥
౩౨ ॥ అతోవధసమంకించిద న్యచ్చింతయవానరైః । సచిహ్నోగచ్ఛతుహరి ర్యందృష్ట్వాయాస్యతిద్రుతమ్ । రా-
మస్సుగ్రీవసహితస్తతోయుద్ధంభవేత్తవ॥ విభీషణవచశ్రుత్వా రావణోప్యేతదబ్రవీత్ ॥ ౩౪ ॥ వానరాణాంహిలాం-
గూలే మహామానోభవేత్కిల । అతోఽస్యవస్త్రాదిభిఃపుచ్ఛం వేష్టయిత్వా ప్రయత్నతః ॥ ౩౫ ॥ వహ్నినాయోజయి-
త్వైనంభ్రామయిత్వా పురేఽఖిలే । విసర్జయతపశ్యంతు సర్వేవానరయూథపాః ॥ ౩౬ ॥ తథేతిశణపట్టైశ్చవస్త్రైరి-
న్యైరనేకశః । తైలాక్తైర్వేష్టయామాసు ర్లాంగూలం మారుతేర్దృఢమ్ ॥ ౩౭ ॥ పుచ్ఛాగ్రేకించిదనలం దీపయిత్వా
ఽథరాక్షసాః । రజ్జుభిస్సుదృఢంబద్ధ్వా ధృత్వాతం బలినోఽసురాః ॥ ౩౮ ॥ సమంతాద్భ్రామయామాసు శ్చోరోఽ-
యమితివాదినః । తూర్యఘోషైర్ఘోషయంత స్తాడయంతో ముహుర్ముహుః ॥ ౩౯ ॥ హనూమానపితత్సర్వంసోఢవాన్

చిక్షు సా । గత్వా తు పశ్చిమద్వార సముపంతత్ర మారుతిః ॥ ౪౦ ॥ సూక్ష్మో బభూవ బంధేభ్యో నిస్సృతః పునరప్యసౌ । బభూవ పర్వతాకార స్తత ఉత్ప్లుత్య గోపురమ్ ॥ ౪౧ ॥ తత్రైకం స్తంభమాదాయ హత్వా తాన్ రక్షిణస్తథా । విచార్య శేషం సకపిః ప్రాసాదాగ్రాద్గృహాద్గృహమ్ ॥ ౪౨ ॥ ఉత్ప్లుత్యోత్ప్లుత్య సందీప్తపుచ్ఛేన మహతా కపిః । దదాహ లంకామఖిలాం సాట్టప్రాసాదతోరణామ్ ॥ ౪౩ ॥ హా తాత పుత్ర నాథేతి క్రందమానాస్సమన్తతః । వ్యాప్తాః ప్రాసాదశిఖరే ప్యారూఢా దైత్యయోషితః ॥ ౪౪ ॥ దేవతా ఇవ దృశ్యంతే పతంత్యః పావకేఖిలాః । విభీషణగృహం త్యక్త్వా సర్వం భస్మీకృతం పురమ్ ॥ ౪౫ ॥ తత ఉత్ప్లుత్య జలధౌ హనుమాన్మారుతాత్మజః । లాంగూలం మజ్జయిత్వాంతః స్వస్థచిత్తో బభూవ సః ॥ ౪౬ ॥ వాయోః ప్రియసఖిత్వాచ్చ సీతయా ప్రార్థితోనలః । న దదాహ హరేః పుచ్ఛం బభూవాత్యంతశీతలః ॥ ౪౭ ॥ యన్నామసంస్మరణధూతసమస్తపాపాః స్తాపత్రయానలమతీత్య తరంతి సద్యః । తస్యైవ కిం రఘువరస్య విశిష్టదూతః । సంతప్యతే కథమసౌ ప్రకృతానలేన ॥ ౪౮ ॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే, ఉమామహేశ్వరసంవాదే,

సుందరకాండే, చతుర్థస్సర్గః, సమాప్తః.

తతస్సీతాం నమస్కృత్య హనూమానబ్రవీద్వచః । ఆజ్ఞాపయతు మాం దేవీ భవతీ రామసన్నిధిమ్ ॥ ౧ ॥ గచ్ఛామి రామస్త్వాం ద్రష్టుమాగమిష్యతి సానుజః ॥ ౨ ॥ ఇత్యుక్త్వా త్రిః పరిక్రమ్య జానకీం మారుతాత్మజః । ప్రణమ్య ప్రస్థితో గంతు మిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౩ ॥ దేవి గచ్ఛామి భద్రం తే తూర్ణం ద్రక్ష్యసి రాఘవమ్ । లక్ష్మణం చ ససుగ్రీవం వానరాయుతకోటిభిః ॥ ౩ ॥ తతః ప్రాహ హనూమంతం జానకీ దుఃఖకర్శితా ॥ ౪ ॥ త్వాం దృష్ట్వా విస్మృతం దుఃఖమిదానీం త్వం గమిష్యసి । అతః పరం కథం వర్తే రామవార్తాశ్రుతిం వినా ॥ ౫ ॥ హనుమానువాచ ॥ యద్యేవం దేవి మే స్కంధ మారోహ క్షణమాత్రతః । రామేణ యోజయిష్యామి మన్యసే యది జానకి ॥ ౬ ॥ సీతోవాచ ॥ రామస్సాగర

మోక్ష్య బధ్వా వా శరపంజరైః । ఆగత్య వానరైః సార్ధం హత్వా రావణమాహవే । మాం నయేద్యది రామస్తత్ కీర్తిస్తస్య భవిష్యతి శాశ్వతీ । అతో గచ్ఛ కథం చాపి ప్రాణాన్ సంధారయామ్యహమ్ ॥ ౮ ॥ ఇతి ప్రస్థాపితో హనుమాన్ సీతయా ప్రణిపత్య తామ్ ॥ జగామ పర్వతస్యాగ్రం గన్తుం పారం మహోదధేః ॥ ౯ ॥ తత్ర గత్వా మహాసత్త్వః పాదాభ్యాం పీడయన్ గిరిమ్ । జగామ వాయువేగేన పర్వతశ్చ మహీతలమ్ ॥ ౧౦ ॥ గతో మహీసమానత్వం త్రింశద్యోజనముచ్ఛ్రితః । మారుతిర్గగనాన్మధ్యే మహాశబ్దం చకార సః ॥ ౧౧ ॥ తం శ్రుత్వా వానరాస్సర్వే జ్ఞాత్వా మారుతిమాగతమ్ హర్షేణ మహతావిష్టాశ్శబ్దం చక్రుర్మహాస్వనమ్ ॥ ౧౨ ॥ శబ్దేనైవ విజానీమః కృతకార్యస్సమాగతః । హనూమానేవ పశ్యధ్వం వానరా వానరర్షభమ్ ॥ ౧౩ ॥ ఏవం బ్రువత్సు వీరేషు వానరేషు సముత్సుకః । ఆజగామ గిరేర్మూర్ధ్ని వానరానిదమబ్రవీత్ ॥ ౧౪ ॥ దృష్టా సీతా మయా లంకా ధర్షితా చ సకాననా । సంభాషితో దశగ్రీవస్తతోఽహం పునరాగతః ॥ ౧౫ ॥ ఇదానీమేవ గచ్ఛామో రామసుగ్రీవసన్నిధిమ్ । ఇత్యుక్తా వానరాస్సర్వే హర్షేణాలింగ్య మారుతిమ్ ॥ ౧౬ ॥ కేచిచ్చుచుంబుర్లాంగూలం ననృతుః కేచిదుత్సుకాః ॥ హనూమతా సమేతాస్తే జగ్ముః ప్రస్రవణం గిరిమ్ ॥ ౧౭ ॥ గచ్ఛంతో దదృశుర్వీరా వనం సుగ్రీవరక్షితమ్ । మధుసంజ్ఞం తదా ప్రాహూ రఙ్గదం వానరర్షభాః ॥ ౧౮ ॥ క్షుధితాస్స్మో వయం వీర దేహ్యనుజ్ఞాం మహామతే । భక్షయామః ఫలాన్యద్య పిబామోఽమృతవన్మధు ॥ ౧౯ ॥ సంతుష్టా రాఘవం ద్రష్టుం గచ్ఛామోఽద్యైవ జానుజమ్ ॥ ౨౦ ॥ అఙ్గద ఉవాచ. హనుమాన్ కృతకార్యోఽయం పిబతైతత్ప్రసాదతః । జక్షధ్వం ఫలమూలాని త్వరితం హరిసత్తమాః ॥ ౨౧ ॥ తతః ప్రవిశ్య హరయః పాతుమారేభిరే మధు । రక్షిణస్తాననాదృత్య దధివక్త్రేణ చోదితాన్ ॥ ౨౨ ॥ పిబతస్తాడయామాసుర్వానరా వానరర్షభాః । తతస్తాన్ ముష్టిభిః పాదైః చూర్ణయిత్వా పపుర్మధు ॥ ౨౩ ॥ తతో దధిముఖః క్రుద్ధః సుగ్రీవస్య తు మాతులః । జగామ రక్షిభిస్సార్ధం యత్ర రాజా కపీశ్వరః ॥ ౨౪ ॥ గత్వాథ ప్రభుం బ్రవీద్దేవ చిరకాలాభిరక్షితమ్ । నష్టం మధువనం తేఽద్య కుమారేణ హనూమతా ॥ ౨౫ ॥ శ్రుత్వా దధిముఖేనోక్తం సు-

గ్రీవో హృష్టమానసః । దృష్ట్వాగతా నశక్తాహ స్సీతాం పశ్యన స్థితః ॥ ౨౬ ॥ నో చేన్మధువనం ద్రష్టుం సమర్థః కో౽భవ
న్మమ । శక్తో౽పి వాయుపుత్త్రేణ కృతం కార్యం న సంశయః ॥ ౨౭ ॥ శ్రుత్వా సుగ్రీవవచనం హృష్టో రామస్తమబ్రవీత్ ।
కిముచ్యతే త్వయా రాజ న్వద సీతా కథాన్వితమ్ ॥ ౨౮ ॥ సుగ్రీవస్త్వబ్రవీద్వాక్యం దేవ దృష్టా జనకసుతా । హనూ
మత్ప్రముఖాస్సర్వే ప్రవిష్టా మధుకాననమ్ ॥ ౨౯ ॥ భక్షయంతి స్మ సకలం తాడయంతి స్మ రక్షిణః ॥ అకృత్వా దేవకా
ర్యం తే ద్రష్టుం మధువనం మమ ॥ ౩౦ ॥ న సమర్థాస్తతో దేవీ దృష్టా సీతేతి నిశ్చితమ్ । రక్షిణో వో భయం మాస్తు గ
త్వా బ్రూత మమాజ్ఞయా ॥ ౩౧ ॥ వానరా నంగదముఖానానయధ్వం మమాంతికమ్ । శ్రుత్వా సుగ్రీవవచనం గత్వా తే వాయు
వేగతః ॥ ౩౨ ॥ హనూమత్ప్రముఖానూచుర్గచ్ఛతేశ్వరశాసనాత్ । ద్రష్టుమిచ్ఛతి సుగ్రీవస్సరామో లక్ష్మణాన్వితః ॥ ౩౩ ॥
యుష్మాకమేవ హృష్టాస్తే త్వరయంతి మహాబలాః । తథేత్యంబరమాసాద్య యయుస్తే వానరోత్తమాః ॥ ౩౪ ॥ హనుమ
న్తం పురస్కృత్య యువరాజం తథాంగదమ్ । రామసుగ్రీవయోరగ్రే నిపేతుర్భువి సత్వరమ్ ॥ ౩౫ ॥ హనూమాన్ రాఘవం
ప్రాహ దృష్టా సీతా నిరామయా । సాష్టాంగం ప్రణిపత్యాగ్రే రామం పశ్చాద్ధరీశ్వరమ్ ॥ ౩౬ ॥ కుశలం ప్రాహ రాజేంద్ర
జానకీ త్వాం శుచాన్వితా । అశోకవనికా మధ్యే శింశపామూలమాశ్రితా ॥ ౩౭ ॥ రాక్షసీభిః పరివృతా నిరాహారా
కృశా ప్రభో । హా రామ రామ రామేతి శోచంతీ మలినాంబరా ॥ ౩౮ ॥ ఏకవేణీ మయా దృష్టా శనైరాశ్వాసితా శుభా
వృక్షశాఖాంతరే స్థిత్వా సూక్ష్మరూపేణ తే కథామ్ ॥ ౩౯ ॥ జన్మారభ్య తవాత్యర్థం దండకాగమనం తథా । దశాననేన
హరణం జానక్యా రహితే త్వయి ॥ ౪౦ ॥ సుగ్రీవేణ యథా మైత్రీం కృత్వా వాలినిబర్హణమ్ । మార్గణార్థం చ వైదేహ్యా
స్సుగ్రీవేణ విసర్జితాః ॥ ౪౧ ॥ మహాబలా మహాసత్త్వా హరయో జితకాశినః । గతా సర్వత్ర సర్వే వై తత్రైకో౽హం సమా
ధిహాగతః ॥ ౪౨ ॥ అహం సుగ్రీవసచివో దాసో౽హం రాఘవస్య హి । దృష్ట్వా యజ్జానకీ భాగ్యాత్ప్రయాసః ఫలితో
మే ॥ ౪౩ ॥ ఇత్యుదీరితమాకర్ణ్య సీతా విస్ఫారితేక్షణా । కేన వా కర్ణపీయూషం శ్రావితం మే శుభాక్షరమ్ ॥ ౪౪ ॥ య

దృష్ట్వా సత్యం తదాయాతు మద్దర్శనపథం తు సః। తతోఽహం వానరాకార సూక్ష్మరూపేణ జానకీం॥ ౪౫ ॥ ప్రణమ్య ప్రాం
జలిర్భూత్వా దూరాదేవ స్థితః ప్రభో । పృష్టోఽహం సీతయా కస్త్వ మిత్యాది బహువిస్తరమ్ ॥ ౪౬ ॥ మయా సర్వం
క్రమేణైవ విజ్ఞాపిత మరిన్దమ । తస్యై స్వయార్పితం దేవ్యై భవద్దత్తాంగుళీయకమ్ ॥ ౪౭ ॥ తేన మామతి విశ్వస్తా వచ
నం చేద మబ్రవీత్ ॥ ౪౮ ॥ యథా దృష్టాస్మి హనుమ న్పీడ్యమానా దివానిశమ్ । రాక్షసీనాం తర్జనైస్త త్సర్వం
కథయ రాఘవే ॥ ౪౯ ॥ మయోక్తం దేవి రామోపి త్వచ్చిన్తాపరినిష్ఠితః ॥ ౫౦ ॥ పరిశోచత్యహోరాత్రం త్వ
ద్వార్తాం నాధిగమ్య సః । ఇదానీమేవ గత్వాహం స్థితిం రామాయ తే బ్రువే ॥ ౫౦ ॥ రామస్త్వ ద్వచనాచ్ఛీఘ్రం సు
గ్రీవేణ సలక్ష్మణః । వానరానీకపైస్సార్ధ మాగమిష్యతి తేఽన్తికమ్॥ ౫౧॥ రావణం సకులం హత్వా నేష్యతి త్వాం స్వకం
పురమ్।అభిజ్ఞాం దేహి మే దేవి యథా మాం విశ్వసే త్ప్రభుః ॥ ౫౨॥ ఇత్యుక్తా సా శిరోరత్నం చూడాపాశే స్థితం ప్రియమ్।దత్త్వా
కాకేన యద్వృత్తం చిత్రకూటగిరౌ పురా । తదప్యాహాశ్రుపూర్ణాక్షీ కుశలం బ్రూహి రాఘవమ్॥ ౫౩॥ లక్ష్మణం బ్రూహి
మే కించిద్దురుక్తం భాషితం పురా । తత్క్షమస్వాజ్ఞభావేన భాషితం కులనన్దన । తారయేన్మాం యథా రామ స్తథా కురు
కృపాన్వితః ॥ ౫౫ ॥ ఇత్యుక్త్వా రుదతీ సీతా దుఃఖేన మహతా వృతా । మయాఽప్యాశ్వాసితా రామ వద
తా సర్వమేవ తే ॥ ౫౬ ॥ తతః ప్రస్థాపితో రామ త్వత్సమీప మిహాగతః ॥ ౫౭ ॥ తదాగమన వేళాయామ
శోక వనికాం ప్రియామ్ । ఉత్పాట్య రాక్షసాంస్తత్ర బహూన్ హత్వా క్షణాదహమ్ । రావణస్య సుతం హత్వా
రావణేనాభిభాష్యచ ॥ ౫౮ ॥ లంకా మశేషతో దగ్ధ్వా పునరప్యాగమం క్షణాత్ । శ్రుత్వా హనుమతో వా
క్యం రామోఽత్యన్త ప్రహృష్టధీః ॥ ౫౯ ॥ హనుమంస్తే కృతం కార్యం దేవైరపి సుదుష్కరమ్ । ఉపకారం న ప
శ్యామి తవ ప్రత్యుపకారిణః ॥ ౬౦ ॥ ఇదానీం తే ప్రయచ్ఛామి సర్వస్వం మమ మారుతే । ఇత్యాలిఙ్గ్య సమాకృ
ష్య గాఢం వానర పుఙ్గవమ్ ॥ ౬౧ ॥ సార్ద్రనేత్రో రఘుశ్రేష్ఠః పరాం ప్రీతి మవాప సః । హనుమన్త మువాచేద

రాఘవో భక్తవత్సలః ॥ ౬౨ ॥ పరిరమ్భో హి మే లోకే దుర్లభః పరమాత్మనః । అతస్త్వం మమ భక్తోఽసి ప్రియోఽసి హరిపుఙ్గవ ॥ ౬౩ ॥ యత్పాద పద్మయుగళం తులసీదళాద్యైః । సమ్పూజ్య విష్ణు పదవీ మతులాం ప్రయాన్తి తేనైవ కిం పునరసౌ పరిరబ్ధమూర్తీ రామేణ వాయుతనయః కృతపుణ్యపుఞ్జః ॥ ౬౪ ॥ ❋

ఇతి, శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే, ఉమామహేశ్వరసంవాదే,

సున్దరకాణ్డే, పఞ్చమస్సర్గః

సున్దరకాణ్డస్సమాప్తః

స్థం సేతుముద్వీక్ష్య వృక్షేష్వపి పావకమ్ ॥ ౧౦ ॥ సముద్రతరణే బుద్ధిం కురుష్వ ప్రథమం తతః । దృష్ట్వా లఙ్కాం దశగ్రీవో హత ఇత్యేవ మన్మహే ॥ ౧౧ ॥ సహి పశ్యామ్యహం కఞ్చి త్త్రిషు లోకేషు రాఘవ । గృహీతధనుషో యస్తే తిష్ఠే దభిముఖో రణే ॥ ౧౨ ॥ సర్వథా నో జయో రామ భవిష్యతి న సంశయః ॥ నిమిత్తాని చ పశ్యామి తథా భూతాని సర్వశః ॥ ౧౩ ॥ సుగ్రీవ వచనం శ్రుత్వా భక్తివీర్యసమన్వితమ్ । అఙ్గీకృత్యా బ్రవీద్రామో హనుమన్తం పురస్స్థితమ్ ॥ ౧౪ ॥ యేన కేన ప్రకారేణ లఙ్ఘయామో మహార్ణవమ్ । లఙ్కాస్వరూపం మే బ్రూహి దుస్సాధం దేవదానవైః ॥ ౧౫ ॥ జ్ఞాత్వా తస్య ప్రతీకారం కరిష్యామి కపీశ్వర । శ్రుత్వా రామస్య వచనం హనుమా న్వినయాన్వితః ॥ ౧౬ ॥ ఉవాచ ప్రాఞ్జలిర్ధీవ యథాదృష్టం బ్రవీమి తే । లఙ్కా దివ్యపురీ దేవ త్రికూటశిఖరే స్థితా ॥ ౧౭ ॥ స్వర్ణప్రాకారసహితా స్వర్ణాట్టాలక సంయుతా । పరిఖాభిః పరివృతా పూర్ణాభి ర్నిర్మలోదకైః ॥ ౧౮ ॥ నానోపవనవాటీభి ర్దివ్యాభి రావృతా । గృహై ర్విచిత్రశోభాఢ్యై ర్మణిస్తమ్భమయై శ్శుభైః ॥ ౧౯ ॥ పశ్చిమద్వార మాసాద్య గజవాజి స్సహస్రశః । ఉత్తరే ద్వారి తిష్ఠన్తి సాశ్వవాహా స్సపత్తయః ॥ ౨౦ ॥ తిష్ఠన్త్యర్బుదసంఖ్యాకాః ప్రాచ్యా మపి తథైవ చ । నిశాచరాః [illegible] రాక్షసా వీరా ద్వారం దక్షిణ మాశ్రితాః ॥ ౨౧ ॥ మధ్యే కక్ష్యే హ్యసంఖ్యాతాః గజాశ్వరథపత్తయః । రక్షయన్తి సదా లఙ్కాం నానాస్త్రకుశలాః ప్రభో ॥ ౨౨ ॥ సఙ్క్రమై ర్దుర్గమా లఙ్కా శతఘ్నీభిశ్చ సంయుతా । ఏవం స్థితేపి దేవేశ శృణు మే తత్ర చేష్టితం ॥ ౨౩ ॥ దశాననబలౌఘస్య చతుర్థాంశో మయా హతః । దగ్ధ్వా లఙ్కాపురీం స్వర్ణప్రాసాదో ధర్షితో మయా ॥ ౨౪ ॥ శతఘ్న్య స్సఙ్క్రమాశ్చైవ నాశితా రఘూత్తమ । దేవ త్వద్దర్శనా దేవ లఙ్కా భస్మీకృతా భవేత్ ॥ ౨౫ ॥ ప్రస్థానం కురు దేవేశ గచ్ఛామో లవణామ్బుధేః । తీరం సహవీరై ర్వానరాణాం స్సమన్తతః ॥ ౨౬ ॥ శ్రుత్వా హనుమతో వాక్య మువాచ రఘునన్దనః । సుగ్రీవ సైనికా స్సర్వే ప్రస్థానా యాభినోదయ ॥ ౨౭ ॥ ఇదానీమేవ విజయో ముహూర్తో వర్తతే । అస్మిన్ముహూర్తే గత్వాహం లఙ్కాం రాక్షససఙ్కులామ్ ॥

సపుత్రికాద్ధాం స్సుద్ధధర్మాం నాశయామి సవాహనమ్ । ఆనేష్యామి చ సీతాం మే వహ్నిశుద్ధాం సువత్యథః ॥ ౨౯ ॥
ప్రయాణాయ చ సర్వేషాం వానరాణాం తరస్వినామ్ । రక్షంతు యూథపాస్సేనాం మార్గే పృష్ఠే చ పార్శ్వయోః ॥ ౩౦ ॥
హనూమంతమథారుహ్య గచ్ఛాత్వగ్రేఽంగదం తతః । ఆరుహ్య లక్ష్మణో యాతు సుగ్రీవ త్వం మయా సహ ॥ ౩౧ ॥
గజో గవాక్షో గవయో మైందో ద్వివిద ఏవ చ । నలో నీలస్సుషేణశ్చ జాంబవాంశ్చ తథాపరే ॥ ౩౨ ॥ సర్వే గచ్ఛ
న్తు సర్వత్ర సేనాయాః శత్రుఘాతినః ॥ ౩౩ ॥ ఇత్యాజ్ఞాప్య హరీన్ రామః ప్రతస్థే సహలక్ష్మణః । సుగ్రీవ సహితో హ
ర్షాత్ సేనామధ్యగతో విభుః ॥ ౩౪ ॥ వారణేంద్రనిభాస్సర్వే వానరాః కామరూపిణః । క్ష్వేళంతః పరిగర్జంతో జగ్ము
స్తే దక్షిణాం దిశమ్ ॥ ౩౫ ॥ భక్షయంతో యయుస్సర్వే ఫలాని చ మధూని చ । బృంహంతో రాఘవస్యాగ్రే హనిష్యా
మో ద్య రావణమ్ ॥ ౩౬ ॥ ఏవం తే వానరశ్రేష్ఠా గచ్ఛంత్యతులవిక్రమాః ॥ ౩౭ ॥ హరిభ్యాముహ్యమానౌ తౌ శు
శుభాతే రఘూత్తమౌ । నక్షత్రైస్సేవితౌ యద్వ చంద్రసూర్యౌ వివాంబరే ॥ ౩౮ ॥ ఆవృత్య పృథివీం కృత్స్నాం జ
గామ మహతీ చమూః । ప్రస్ఫోటయంతః పుచ్ఛాగ్రానుద్వహంతశ్చ పాదపాన్ ॥ ౩౯ ॥ శైలానారోహయంతశ్చ జగ్ము
ర్మారుతవేగతః । అసంఖ్యాతాశ్చ సర్వత్ర వానరాః పరిపూరితాః ॥ ౩౯ ॥ హృష్టాస్తే జగ్మురత్యర్థం రామేణ పరిపాలి
తాః । గతా చమూర్దివారాత్రం క్వచిన్నాసజ్జత క్షణమ్ ॥ ౪౦ ॥ కాననాని విచిత్రాణి పశ్యన్మలయసహ్యయోః ।
తే సహ్యం సమతిక్రమ్య మలయం చ తథా గిరిమ్ ॥ ౪౧ ॥ ఆయయుశ్చానుపూర్వేణ సముద్రం భీమనిస్స్వనమ్ । అవ
తీర్య హనూమంతం రామస్సుగ్రీవసంయుతః ॥ ౪౨ ॥ సలిలాభ్యాశమాసాద్య రామో వచనమబ్రవీత్ । ఆగతాస్స్మ
వయం సర్వే సముద్రం మకరాలయమ్ ॥ ౪౩ ॥ ఇతో గంతుమశక్యం నో నిరుపాయేన వానరాః । అత్ర సేనానివేశోఽస్తు
మంత్రయామోఽస్య తారణే ॥ ౪౪ ॥ శ్రుత్వా రామస్య వచనం సుగ్రీవస్సాగరాంతికే । సేనాం న్యవేశయత్క్షిప్రం నతి
తాం కపికుంజరైః ॥ ౪౫ ॥ తే పశ్యంతో విషేదుస్తు సాగరం భీమదర్శనమ్ । మహోర్మిన్నతతరంగాఢ్యం భీమనక్రభయ

...కాశ్యపమ్ ॥ ౪౬ ॥ అగాధం గగనాకారం పారావారం భయంకరమ్ । తరిష్యామః కథం ఘోరం సాగరం వరుణాలయమ్ ॥ ౪౭ ॥ హతో ... ఇతి చింతాకులాస్సర్వే రామపార్శ్వే వ్యవస్థితాః ॥ ౪౮ ॥ రామస్తు ... దుఃఖీవ మహాత్మా ... । విలప్య జానకీం సీతాం బహుధా కార్యమానుషః ॥ ౪౯ ॥ అవిద్యాయాశ్చ ... పరమాత్మా సనాతనః ॥ ౪౯½ ॥ యస్తు జానాతి రామస్య స్వరూపం తత్త్వతో జనః । తం న స్పృశతి దుఃఖాదిః కిముతానందమవ్యయమ్ ॥ ౫౦½ ॥ దుఃఖహర్షభయక్రోధలోభమోహమదాదయః । అజ్ఞానలింగాన్యేతాని కుతస్సంతి చిదాత్మని ॥ ౫౧½ ॥ దేహాభిమానినో దుఃఖం నాదేహస్య చిదాత్మనః । సంప్రసాదే ద్వయాభావాత్ సుఖమాత్రం హి దృశ్యతే ॥ ౫౨½ ॥ బుద్ధ్యాద్యభావాత్సంశుద్ధే దుఃఖం తత్ర న దృశ్యతే । అతో దుఃఖాదికం సర్వం బుద్ధేరేవ న సంశయః ॥ ౫౩½ ॥ రామః పరాత్మా పురుషః పురాణో నిత్యోదితో నిత్యసుఖో నిరీహః । తథాపి మాయాగుణసంగతోఽసౌ సుఖీవ దుఃఖీవ విభావ్యతేఽబుధైః ॥ ౫౪½ ॥

ఇతి, శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే, ఉమామహేశ్వరసంవాదే, యుద్ధకాండే, ద్వితీయస్సర్గః సమాప్తః.

లంకాయాం రావణో దృష్ట్వా కృతం కర్మ హనూమతా । దుష్కరం దైవతైర్వాపి హ్రియా కించిదవాఙ్ముఖః ॥ ౧ ॥ ఆహూయ మంత్రిణస్సర్వా నిదం వచనమబ్రవీత్ । హనూమతా కృతం కర్మ భవద్భిర్దృష్టమేవ తత్ ॥ ౨ ॥ ప్రవిశ్య లంకాం దుర్ధర్షాం దృష్ట్వా సీతాం దురాసదామ్ । హత్వా చ రాక్షసాన్వీరా నక్షం మందోదరీసుతమ్ ॥ ౩ ॥ దగ్ధ్వా లంకామశేషేణ లంఘయిత్వా చ సాగరమ్ । యుష్మాన్సర్వానతిక్రమ్య స్వస్థో గాత్యుపదేవనః ॥ ౪ ॥ కిం కర్తవ్యమితోఽస్మాభి ర్యూయం మంత్రవిశారదాః । మంత్రయధ్వం ప్రయత్నేన యత్కృత్యం మే హితం భవేత్ ॥ ౫ ॥ రావణస్య వచః శ్రుత్వా రాక్షసాస్తమథాబ్రువన్ । దేవ శంకా కుతో రామాత్తవ లోకజితో రణే ॥ ౬ ॥ ఇంద్రస్తు బద్ధ్వానీతః పుత్రేణ తవ పత్తనే । జిత్వా కుబేరమానీయ పుష్పకం భుజ్యతే త్వయా ॥ ౭ ॥ యమో జితః

[illegible] త్వయా [illegible] ప్రోక్తో । వరుణో సఖ్యం కృతమేవ [illegible] రామస్య [illegible] ॥౯॥ [illegible]
[illegible] స్వయం తథ । త్వద్వధే వర్తతే ధ్యాతి [illegible] మహాసురాః ॥ ౧౦ ॥ [illegible]
[illegible] । నాహరోయం కిమస్మాకం మస్తి [illegible] ధర్మవేత్ ॥ ౧౧ ॥ [illegible]
[illegible] । త్వయా [illegible] కిం తేన వంచితాసాస్మి మహామనతా ॥౧౨॥ [illegible]
[illegible] ॥ ౧౨ ॥ [illegible] మహానవ మహానుభమ్ । కృత్వా [illegible]
[illegible] ॥ కుమ్భకర్ణ స్తదా ప్రాహ రావణం రాక్షసేశ్వరమ్ ॥ ౧౩ ॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] రామేణ మహాత్మనా ॥ ౧౪ ॥ యది పశ్యతి రామస్త్వాం జీవన్ నాయాసి రాక్షస [illegible]
[illegible] దేవ [illegible] రావణో వ్యయః ॥ ౧౫ ॥ సీతా భగవతీ లక్ష్మీ రామపత్నీ యశస్వినీ । [illegible]
వినాశాయ త్వయా సీతా సమానీతా ॥ ౧౬ ॥ విషపిండ మివాగీర్య మహామీనో యథా తథా । ఆనీతా జానకీ [illegible]
[illegible] కిం వా భవిష్యతి ॥ ౧౭ ॥ యద్యప్యనుచితం కర్మ త్వయా కృత మజానతా । సర్వం సమం కరిష్యామి [illegible]
[illegible] భవ ప్రభో ॥ ౧౮ ॥ కుమ్భకర్ణ వచః శ్రుత్వా వాక్య మింద్రజి దబ్రవీత్ । దేవ దేవ మహా[illegible] హత్వా [illegible]
[illegible] । సుగ్రీవం వానరాంశ్చైవ పున రాయాస్యామి తేం[illegible] । తత్రాగతో భాగవతప్రధానో విభీషణో బుద్ధి
[illegible] । శ్రీరామపాదద్వయ ఏకతానః ప్రణమ్య దేవారి ముపోపవిష్టః ॥ ౨౦ ॥ విలోక్య కుమ్భ [illegible]
[illegible] నవివిష్టమేవ । విలోక్య కామాతుర ముగ్రమత్తో దశాననం ప్రాహ విశుద్ధబుద్ధిః ॥ ౨౧ ॥ న కుమ్భ [illegible]
[illegible] తథా మహాపార్శ్వ మహోదరౌ తౌ । న కుమ్భ [illegible] యుధి
[illegible] ॥ ౨౨ ॥ సీతాభిధానేన మహాగ్రహేణ గ్రస్తోసి రాజన్ న చ తే విమోక్షః । తామేవ సత్కృత్య మహా ధనేన
దత్వాభిరామాయ సుఖీ భవ త్వమ్ ॥ ౨౩ ॥ యావన్న రామస్య శితాః సుపుంఖాః [illegible] మభివ్యాప్య శిరాంసి రక్షసామ్

నిక్షిప్తి తావ ద్ధృతిగుణాయుక్తస్య ధో । తాం జానకీం త్వం ప్రతిదాతు మర్హసి ॥ ౨౪ ॥ యావ న్నగాభాః కపయో మ
హాబలాః హరీంద్రతుల్యా నఖదంష్ట్రయోధినః । లంకాం సమాక్రమ్య వినాశయంతి తే । తావ ద్ద్రుతం దేహి రఘూ
త్తమాయ తామ్ ॥ ౨౫ ॥ జీవ న్న రామేణ విమోక్ష్యసే త్వం గుప్తః సురేంద్రై రపి శంకరేణ । న దేవ రాజాంక గ
తో న మృత్యోః । పాతాళలోకానపి సంప్రవిష్టః ॥ ౨౬ ॥ శుభం హితం పవిత్రం చ విభీషణవచః ఖలః । ప్రతి జగ్రా
హ నైవాసౌ మ్రియమాణ ఇవౌషధమ్ ॥ ౨౭ ॥ కాలేన నోదితో దైత్యో విభీషణ మథాబ్రవీత్ । మద్దత్తభోగైః పు
ష్టాంగో మత్సమీపే వసన్నపి ॥ ౨౮ ॥ ప్రతీపమాచర త్యేష మమైవ హితకారిణః । మిత్రభావేన శత్రు ర్మే జాతో నా
త్ర సంశయః ॥ ౨౯ ॥ అనార్యేణ కృతఘ్నేన సంగతి ర్నైవ యుజ్యతే । వినాశ మభికాంక్షంతి జ్ఞాతీనాం జ్ఞాతయ స్సదా ॥
యోఽన్య స్త్వేవం విధం బ్రూయా ద్వాక్య మేకం నిశాచరః । హన్మి తం తత్క్షణే నైవ త్వాం రక్షామి కులాధమమ్ ॥ ౩౧ ॥
రావణేనైవ ముక్తస్తు పరుషం స విభీషణః । ఉత్పపాత సభామధ్యా ద్గదాపాణి ర్మహాబలః ॥ ౩౨ ॥ చతుర్భి ర్మం
త్రిభి స్సార్ధం గగనస్థోఽబ్రవీ ద్వచః । క్రోధేన మహతాఽఽవిష్టో రావణం దశకంధరమ్ ॥ ౩౩ ॥ మా వినాశ ముపైహి త్వం
ప్రియవాదిన మేవ మామ్ । కింకరోమి తథాపి త్వం శ్రేష్ఠో భ్రాతా పితు స్సమః । కాలో రాఘవ రూపేణ జాతో ద
శరథాలయే ॥ ౩౪ ॥ కాలీ సీతాభిధానేన జాతా జనకనందినీ । తా వుభా వాగతా వత్ర భూమే ర్భారాపనుత్తయే ॥ ౩౫ ॥
తేనైవ ప్రేషిత స్త్వం తు న శృణోషి హితం మమ । శ్రీరామః ప్రకృతే స్సాక్షా త్పరస్తా త్సర్వదా స్థితః ॥ ౩౬ ॥ బహి
ర న్తశ్చ భూతానాం సమ స్సర్వత్ర సంస్థితః । నామరూపాది భేదేన తత్తన్మయ ఇవామలః ॥ ౩౭ ॥ యథా నానా ప్రకా
రేషు వృక్షేషు ఏకో హుతాశనః । తత్తదాకృతిభేదేన భిద్యతే భ్రాంతచక్షుషా ॥ ౩౮ ॥ పంచకోశాది భేదేన తత్తన్మయ ఇ
వాబభౌ । నీలపీతాది యోగేన నిర్మలః స్ఫటికో యథా ॥ ౩౯ ॥ స ఏవ నిత్యముక్తోఽపి స్వమాయా గుణబింబితః । కాలః ప్ర
ధానం పురుషోఽవ్యక్తం చేతి చతుర్విధః ॥ ౪౦ ॥ ప్రధాన పురుషాభ్యాం స జగత్కృత్స్నం సృజ త్యజః । కాలరూపీ

౧ కలానాం జగతః కురు తద్వ్యయః ॥ ౪౧ ॥ కాలరూపీ స భగవాన్ రామరూపేణ మాయయా ॥ ౪౨ ॥ బ్రహ్మణా ప్రా ర్థితో దేవ స్త్వద్వధార్థ మిహాగతః । తదన్యథా కథం కుర్యా త్సత్యసంకల్ప ఈశ్వరః ॥ ౪౩ ॥ హనిష్యతి త్వాం రామ స్తు సపుత్రబలవాహనమ్ । హన్యమానం న శక్నోమి త్వాం ద్రష్టుం రాక్షసేశ్వర ॥ త్యక్త్వా రాక్షసకులం కృత్స్నం త్వాం గచ్ఛామి రాఘవమ్ ॥ ౪౪ ॥ యాతే మయి సుఖీ భూత్వా రమస్వ భవనే చిరమ్ ॥ ౪౫ ॥ విభీషణో రావణేనోక్తః ఇత్యుక్త్వా విసృజ్య సర్వం పరివృత్తం గృహమ్ । జగామ రామస్య పదారవిందయోః స్సేవాభికాంక్షీ పరితుష్టమానసః ॥ ౪౬ ॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే, ఉమామహేశ్వరసంవాదే, యుద్ధకాండే, ద్వితీయస్సర్గః, సమాప్తః.

విభీషణో మహాభాగ శ్చతుర్భి ర్మంత్రిభి స్సహ । ఆగత్య గగనే రామ సమ్ముఖే సమవస్థితః ॥ ౧ ॥ ఉచ్చైరువాచ భో స్వామిన్ రామ రాజీవలోచన । రావణస్యానుజోఽహం తే దారహర్తు ర్విభీషణః ॥ సామ్నా ఖ్యాతో నిరస్తోఽహం త్వామేవ శరణం గతః ॥ ౨ ॥ హితముక్తం మయా దేవ తస్యావివేకాత్మనః ॥ ౩ ॥ సీతాం రామాయ వైదేహీం ప్రేషయేతి పునః పునః । ఉక్తోఽపి న శృణోత్యేష కాలపాశవశం గతః ॥ ౪ ॥ హంతుం మాం ఖడ్గమాదాయ ప్రాద్రవ ద్రాక్షసాధమః । తతోఽచిరేణ సచివై శ్చతుర్భి స్సహితో భయాత్ ॥ ౫ ॥ త్వామేవ భవమోక్షాయ ముముక్షు శ్శరణం గతః ॥ ౬ ॥ విభీషణవచః శ్రుత్వా సుగ్రీవో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౭ ॥ విశ్వాసార్హో న తే రామ మాయావీ రాక్షసాధమః । సీతాహర్తు ర్విశేషేణ రావణస్యానుజో బలీ ॥ ౮ ॥ మంత్రిభి స్సాయుధై రస్మాన్ వివరే నిహనిష్యతి । తదాజ్ఞాపయ మే దేవ వానరై ర్హన్యతా మయమ్ ॥ ౯ ॥ మమైవం భాతి తే రామ బుద్ధ్యా కిం నిశ్చితం వద । తచ్ఛ్రుత్వా సుగ్రీవవచనం రామ స్స్మిత మబ్రవీత్ ॥ ౧౦ ॥ యదీచ్ఛామి కపిశ్రేష్ఠ లోకాం త్సర్వాం త్సహేశ్వరాన్ । నిమిషార్ధేన సంహ న్యామి సృజామి నిమిషార్ధతః ॥ ౧౧ ॥ అతో మయాఽభయం దత్తం శీఘ్ర మానయ రాక్షసమ్ ॥ ౧౨ ॥ సకృదేవ ప్రప న్నాయ తవాస్మీతి చ యాచతే । అభయం సర్వభూతేభ్యో దదామ్యేత ద్వ్రతం మమ ॥ ౧౩ ॥ రామస్య వచనం శ్రు

త్వా [illegible] హృష్టమానసః । విభీషణ మహాభాగో దర్శయామాస రాఘవమ్ ॥ ౧౩ ॥ విభీషణస్తు సాష్టాంగం ప్రణిపత్య రఘూత్తమమ్ । హర్షగద్గదయా వాచా భక్త్యా చ పరయాన్వితః ॥ ౧౪ ॥ రామం శ్యామం విశాలాక్షం ప్రసన్నముఖప [illegible] జమ్ । ధనుర్బాణధరం శాన్తం లక్ష్మణేన సమన్వితమ్ ॥ ౧౫ ॥ కృతాఞ్జలిపుటో భూత్వా స్తోతుం సముపచక్రమే ॥ నమస్తే రామ రాజేన్ద్ర నమస్సీతామనోరమ । నమస్తే చణ్డకోదణ్డ నమస్తే భక్తవత్సల ॥ ౧౭ ॥ నమోఽనన్తాయ శాన్తాయ రామాయామితతేజసే । సుగ్రీవమిత్రాయ చ తే రఘూణాం పతయే నమః ॥ ౧౮ ॥ జగదుత్పత్తినాశానాం కారణాయ మహాత్మనే । త్రైలోక్యగురవేఽనాదిగృహస్థాయ నమో నమః ॥ ౧౯ ॥ త్వమాదిర్జగతాం రామ త్వమేవ స్థితికారణమ్ । త్వమన్తే నిధనస్థానం స్వేచ్ఛాచారస్త్వమేవ హి ॥ ౨౦ ॥ చరాచరాణాం భూతానాం బహిరన్తశ్చ రాఘవ । వ్యాప్యవ్యాపకరూపేణ భవాన్భాతి జగన్మయః ॥ ౨౧ ॥ త్వన్మాయయా హృతజ్ఞానా నష్టాత్మానో విచేతసః । గతాగతం ప్రపద్యన్తే పాపపుణ్యవశాత్సదా ॥ ౨౨ ॥ తావత్సత్యం జగద్భాతి శుక్తికారజతం యథా । యావన్న జ్ఞాయతే జ్ఞానం చేతసా నాన్యగామినా ॥ ౨౩ ॥ త్వదజ్ఞానాత్సదా సక్తాః పుత్రదారగృహాదిషు । రమన్తే విషయాన్సర్వానన్తే దుఃఖప్రదాయకాన్ ॥ ౨౪ ॥ త్వమిన్ద్రోఽగ్నిర్యమో రక్షో వరుణశ్చ తథానిలః । కుబేరశ్చ తథా రుద్రస్త్వమేవ పురుషోత్తమ ॥ ౨౫ ॥ త్వమణోరప్యణీయాంశ్చ స్థూలాత్స్థూలతరః ప్రభో । త్వం పితా సర్వలోకానాం మాతా ధాతా త్వమేవ హి ॥ ౨౬ ॥ ఆదిమధ్యాన్తరహితః పరిపూర్ణోఽచ్యుతోఽవ్యయః । త్వం పాణిపాదరహితశ్చక్షుఃశ్రోత్రవివర్జితః ॥ శ్రోతా ద్రష్టా గ్రహీతా చ జవనస్త్వం ఖరాన్తక । కోశేభ్యో వ్యతిరిక్తస్త్వం నిర్గుణో నిరుపాశ్రయః ॥ నిర్వికల్పో నిర్వికారో నిరాకారో నిరీశ్వరః । షడ్భావరహితోఽనాదిః పురుషః ప్రకృతేః పరః ॥ ౨౯ ॥ మాయయా గృహ్యమాణస్త్వం మనుష్యవదాభాససే । జ్ఞాత్వా త్వాం నిర్గుణమజం వైష్ణవా మోక్షగామినః ॥ ౩౦ ॥ అహం త్వత్పాదసద్భక్తినిఃశ్రేణీం ప్రాప్య రాఘవ । ఇచ్ఛామి జ్ఞానయోగేన మోక్షయోగం సుఖేన వై ॥ ౩౧ ॥ నమస్సీతాపతే రామ నమః కారుణి

లో క్తదు రావణాత్తో నమస్తుభ్యం త్రాహిమాం భవసాగరాత్ ॥ ౩౨ ॥ తతః ప్రసన్నః ప్రోవాచ శ్రీరామో భక్తవ
త్సలః । వరంవృణీష్వ భద్రం తే వాంఛితం వరదోఽస్మ్యహమ్ ॥ ౩౩ ॥ విభీషణః ॥ ధన్యోఽస్మి కృతకృత్యోఽస్మి కృతకార్యోఽ
స్మి రాఘవ । త్వత్పాద దర్శనాదేవ విముక్తోఽస్మి న సంశయః ॥ ౩౪ ॥ నాస్తి మత్సదృశో ధన్యో నాస్తి మత్సదృశశ్శుచిః ॥ నా
స్తి మత్సదృశో లోకే రామ త్వన్మూర్తి దర్శనాత్ ॥ ౩౫ ॥ కర్మబంధ వినాశాయ త్వద్జ్ఞానం భక్తిలక్షణమ్ । త్వద్ధ్యా
నం పరమార్థం చ దేహి మే రఘునందన ॥ ౩౬ ॥ న యాచే రామ రాజేంద్ర సుఖం విషయ సంభవం । త్వత్పాదకమలే స
క్తా భక్తిరేవ సదాస్తు మే ॥ ౩౭ ॥ ఓమిత్యుక్త్వా పునః ప్రీతో రామః ప్రోవాచ రాక్షసం । శృణు వక్ష్యామి తే భద్ర రహస్యం
మమ నిశ్చితం ॥ ౩౮ ॥ మద్భక్తానాం ప్రశాంతానాం యోగినాం వీతరాగిణాం । హృదయే సీతయా నిత్యం వసామ్యత్ర న
సంశయః ॥ ౩౯ ॥ తస్మాత్త్వం సర్వదా శాంత స్సర్వకల్మషవర్జితః । మాం ధ్యాత్వా మోక్షసే నిత్యం ఘోరసంసా
ర సాగరాత్ ॥ ౪౦ ॥ స్తోత్రమేతత్ పఠేద్యస్తు లిఖేద్యశ్శృణుయాదపి । మత్ప్రీతయే మమాభీష్టం సారూప్యం సమవాప్ను
యాత్ ॥ ౪౧ ॥ ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం ప్రాహ శ్రీరామో భక్తిభక్తమాక్ । పశ్యత్విదానీమే వైష మమ సందర్శనే ఫలమ్ ॥
౪౨ ॥ లంకారాజ్యేఽభిషేక్ష్యామి జలమానయ సాగరాత్ । యావచ్చంద్రశ్చ సూర్యశ్చ యావత్తిష్ఠతి మేదినీ ॥ ౪౩ ॥ యా
వన్మమ కథా లోకే తావద్రాజ్యం కరోత్వసౌ । ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణేనాంబు హ్యానాయ్య కలశేన తం ॥ ౪౪ ॥ లంకారా
జ్యాధిపత్యార్థమభిషేకం రమాపతిః । కారయామాస సచివైర్లక్ష్మణేన విశేషతః ॥ ౪౫ ॥ సాధు సాధ్వితి తే సర్వే వానరా
స్తుష్టువుర్భృశం । సుగ్రీవోఽపి పరిష్వజ్య విభీషణ మథాబ్రవీత్ ॥ ౪౬ ॥ విభీషణ వయం సర్వే రామస్య పరమాత్మనః ।
కింకరాస్తత్ర ముఖ్యస్త్వం భక్త్యా రామ పరిగ్రహాత్ ॥ ౪౭ ॥ రావణస్య వినాశే త్వం సాహాయ్యం కర్తుమర్హసి ॥ విభీ
షణః ॥ అహం కియాన్ సహాయ్యే తే రామస్య పరమాత్మనః ॥ ౪౮ ॥ కింతు దాస్యం కరిష్యేఽహం భక్త్యా శక్త్యా త్వమాయయా ॥
వకనీ వేత్ర సందిష్ట శుకో నామ మహాసురః ॥ ౪౯ ॥ సంస్థితోఽహ్నాంబ రే వాక్యం సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ । త్వామాహ రావణ

తో రాజా భ్రాతరం రాక్షసాధిపః । మహాకులప్రసూతస్త్వం రాజా కపివనచారిణాం ॥ ౫౦ ॥ మమ భ్రాతృసమానస్త్వం తవ నాస్త్యర్థవిప్లవః । అహం యద్యహరం భార్యాం రాజపుత్రస్య కింతవ ॥ ౫౧ ॥ కిష్కింధాం యాహి హరిభి ర్లంకా శక్యా న దైవతైః । ప్రాప్తుం కిం మానవైరల్పసత్త్వైర్వానరయూథపైః ॥ ౫౨ ॥ తం ప్రాపయంతం వచనం తూర్ణముత్ప్లుత్య వానరాః । ప్రాపద్యంత తదా క్షిప్రం నిహంతుం దృఢముష్టిభిః ॥ ౫౩ ॥ వానరైర్హన్యమానస్తు శుకో రామమథాబ్రవీత్ । న దూతాన్ ఘ్నంతి రాజేంద్ర వానరాన్వారయ ప్రభో ॥ ౫౪ ॥ రామశ్శ్రుత్వా తదా వాక్యం శుకస్య పరిదేవితం । మా వధిష్టేతి రామస్తాన్వారయామాస వానరాన్ ॥ ౫౫ ॥ పునరంబరమాసాద్య శుకస్సుగ్రీవమబ్రవీత్ । బ్రూహి రాజన్ దశగ్రీవం కిం వక్ష్యామి వ్రజామ్యహం ॥ ౫౬ ॥ సుగ్రీవః ॥ యథా వాలీ మమ భ్రాతా తథా త్వం రాక్షసాధమ । హంతవ్యస్త్వం మయా యత్నాత్సపుత్రబలవాహనః ॥ ౫౭ ॥ బ్రూహి మే రామచంద్రస్య భార్యాం హృత్వా క్వ యాస్యసి । తతో రామాజ్ఞయా ధృత్వా శుకం బధ్వా న్యవర్తయత్ । శార్దూలోపి తతః పూర్వం దృష్ట్వా కపిబలం మహత్ । యథావత్కథయామాస రావణాయ స రాక్షసః ॥ ౫౯ ॥ దీర్ఘం చింతాపరో భూత్వా నిశ్వసన్నాస మందిరే । తతస్సముద్రమావేక్ష్య రామో రక్తాంతలోచనః ॥ ౬ ॥ పశ్య లక్ష్మణ దుష్టోసౌ వారిధిర్మాముపాగతం । నాభినందతి దుష్టాత్మా దర్శనార్థం మమానఘ ॥ ౬౧ ॥ జానాతి మానుషోయం మే కిం కరిష్యతి వానరైః । అద్య పశ్య మహాబాహో శోషయిష్యామి వారిధిం ॥ ౬౨ ॥ పాదేనైవ గమిష్యంతి వానరా విగతజ్వరాః । ఇత్యుక్త్వా క్రోధతామ్రాక్షః ఆరోపితధనుర్ధరః ॥ ౬౩ ॥ తూణీరాద్బాణమాదాయ కాలాగ్నిసదృశప్రభం । సంధాయ చాపమాకృష్య రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౬౪ ॥ పశ్యంతు సర్వభూతాని రామస్య శరవిక్రమం । ఇదానీం భస్మసాత్కుర్యాం సముద్రం సరితాంపతిం ॥ ౬౫ ॥ ఏవం బ్రువతి రామే తు సశైలవనకాననా । చచాల వసుధా ద్యౌశ్చ దిశశ్చ తమసావృతాః ॥ ౬౬ ॥ చుక్షుభే సాగరో వేలాం భయాద్యోజనమత్యగాత్ । తిమినక్రఝషా మీనాః ప్రతప్తాః పరితత్రసుః ॥ ౬౭ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే

ప్రాదుర్బభూవ జలధిర్దివ్యరూపధృక్ । దివ్యాభరణసంపన్నస్స్వభాసా భాసయన్ దిశః ॥ ౧౮ ॥ స్వర్ణపాత్రస్థదివ్యరత్నాని కరాభ్యాం పరిగృహ్య సః । పాదయోః ప్రక్షిప్య రామస్యాపాయసంభవః ॥ దండవత్ప్రణిపత్యాహ రామం రక్తాంతలోచనమ్ । త్రాహి త్రాహి జగన్నాథ రామ త్రైలోక్యరక్షకః ॥ ౨౦ ॥ జడోఽహం రామ తే సృష్టః సృజతా నిఖిలం జగత్ । స్వభావమన్యథా కర్తుం కశ్శక్తో దేవనిర్మితమ్ ॥ ౨౧ ॥ స్థూలాని పంచభూతాని జడాన్యేవ స్వభావతః । సృష్టాన్యతస్త్వైతాని త్వదాజ్ఞాం లంఘయంతి న ॥ ౨౩ ॥ తామసాదహమో రామ భూతాని ప్రభవంతి హి । కారణానుగుణత్వేషాం జడత్వం తామసం స్వతః ॥ ౨౪ ॥ నిర్గుణస్త్వం నిరాకారో యదా మాయాగుణాన్ శ్రితః । లీలయాంగీకరోషి త్వం తదా వైరాజనామవాన్ ॥ ౨౫ ॥ గుణాత్మనో విరాజశ్చ సత్త్వాద్దేవా బభూవిరే । రజోగుణాత్ప్రజేశాద్యా మన్యోర్భూతపతిస్తవ ॥ ౨౬ ॥ త్వామహం మాయయాచ్ఛన్నం లీలయా మానుషాకృతిం । జడబుద్ధిర్జడో మూర్ఖః కథం జానామి నిర్గుణమ్ ॥ ౨౭ ॥ దండ ఏవ హి మూర్ఖాణాం సన్మార్గప్రాపకః ప్రభో । భూతానామమరశ్రేష్ఠ పశూనాం లగుడో యథా ॥ ౨౮ ॥ శరణం తే వ్రజామీశ శరణ్యం భక్తవత్సలమ్ । అభయం దేహి మే రామ లంకామార్గం దదామి తే ॥ రామ ॥ ౨౯ ॥ అమోఘోఽయం మహాబాణః కస్మిన్దేశే నిపాత్యతామ్ । లక్ష్యం దర్శయ మే శీఘ్రం బాణస్యామోఘపాతినః ॥ ౩౦ ॥ రామస్య వచనం శ్రుత్వా కరే దృష్ట్వా మహాశరమ్ । మహోదధిర్మహాతేజాః రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౩౧ ॥ రామోత్తరప్రదేశే తు ద్రుమకుల్య ఇతి శ్రుతః । ప్రదేశస్తత్ర బహవః పాపాత్మానో మమాశిషమ్ ॥ ౩౨ ॥ బాధంతే మాం రఘుశ్రేష్ఠ తత్ర తే పాత్యతాం శరః । రామేణ సృష్టో బాణస్తు క్షణాదాభీరమండలమ్ ॥ ౩౩ ॥ హత్వా పునస్సమాగత్య తూణీరే పూర్వవత్స్థితః । తతోఽబ్రవీద్రఘుశ్రేష్ఠం సాగరో వినయాన్వితః ॥ ౩౪ ॥ నలస్సేతుం కరోత్వస్మిన్ జలే మే విశ్వకర్మణః । సుతో ధీమాన్సమర్థోఽస్మిన్కార్యే లబ్ధవరో హరిః ॥ ౩౫ ॥ కీర్తిం జానంతు తే లోకాస్సర్వలోకమలాపహామ్ । ఇత్యుక్త్వా రాఘవం నత్వా యయౌ సింధురదృశ్యతామ్ ॥ ౩౬ ॥ తతో రామస్తు సుగ్రీవ ల

త్మకాభ్యాం సమన్వితః । నలమాజ్ఞాపయచ్ఛీఘ్రం వానరైస్సేతుబంధనే ॥ ౮౭ ॥ తతోఽతిహృష్టః ప్లవగేంద్రయూథపైః మహాగపేంద్రప్రతిమైర్యుతో నలః । బబంధ సేతుం శతయోజనాయతం సువిస్తృతం పర్వతపాదపైర్దృఢమ్ ॥ ౮౮ ॥

ఇతి, శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే, ఉమామహేశ్వరసంవాదే, యుద్ధకాండే తృతీయస్సర్గః సమాప్తః.

సేతుమారభమాణస్తు తత్ర రామేశ్వరం శివమ్ । సంస్థాప్య పూజయిత్వాఽహ రామో లోకహితాయ చ ॥ ౧ ॥ ప్రణమేత్సేతుబంధం యో దృష్ట్వా రామేశ్వరం శివమ్ । బ్రహ్మహత్యాది పాపేభ్యో ముచ్యతే మదనుగ్రహాత్ ॥ ౨ ॥ సేతుబంధే నరస్స్నాత్వా దృష్ట్వా రామేశ్వరం హరమ్ । సంకల్ప నియతో భూత్వా గత్వా వారాణసీం నరః ॥ ౩ ॥ ఆనీయ గంగాసలిలం రామేశమభిషిచ్య చ । సముద్రే క్షిప్తతద్భారో బ్రహ్మ ప్రాప్నోత్యసంశయమ్ ॥ ౪ ॥ కృతాని ప్రథమేనాహ్నా యోజనాని చతుర్దశ । ద్వితీయేన తథా చాహ్నా యోజనాని తు వింశతిః ॥ ౫ ॥ తృతీయేన తథా చాహ్నా యోజనాన్యేకవింశతిః । చతుర్థేన తథా చాహ్నా ద్వావింశతిరితి శ్రుతమ్ ॥ ౬ ॥ పంచమేన త్రయోవింశద్యోజనాని సమంతతః । బబంధ సాగరే సేతుం నలో వానరసత్తమః ॥ ౭ ॥ తేనైవ జగ్ముః కపయో యోజనానాం శతంద్రుతమ్ । అసంఖ్యాతాస్సువేలాద్రిం రురుధుః ప్లవగోత్తమాః ॥ ౮ ॥ ఆరుహ్య మారుతిం రామో లక్ష్మణో హ్యంగదం తథా । దదృశుస్తు రాఘవో లంకామాయుగోఽహ చలం మహత్ ॥ ౯ ॥ దృష్ట్వా లంకాం సువిస్తీర్ణాం నానాచిత్రధ్వజాకులామ్ । చిత్రప్రాసాదసంబాధాం స్వర్ణప్రాకారతోరణామ్ ॥ ౧౦ ॥ పరిఘాభిశ్శతఘ్నీభిస్సంక్రమైశ్చ విరాజితామ్ । ప్రాసాదోపరి విస్తీర్ణప్రదేశే దశకంధరః ॥ ౧౧ ॥ మంత్రిభిస్సహితో వీరైః కిరీటదశకోజ్జ్వలః । నీలాద్రిశిఖరాకారః కాలమేఘసమప్రభః ॥ ౧౨ ॥ రత్నదండైస్సితచ్ఛత్రైరనేకైః పరిశోభితః । ఏతస్మిన్నంతరే బద్ధో ముక్తో రామేణ వై శుకః ॥ ౧౩ ॥ వానరైస్తాడితస్సమ్యగ్దశాననముపాగతః । ప్రహసన్ రావణః ప్రాహ పీడితః కిం పరైశ్శుక ॥ ౧౪ ॥ రావణస్య వచశ్శ్రుత్వా శుకో వచనమబ్రవీత్ । సాగరస్యోత్తరే తీరేఽబ్రువం తే వచనం యథా ।

తత ఉత్పత్య తరసా గృహీత్వా మాం తదా తతః ॥ ౧౫ ॥ ముష్టిభిర్దంతైశ్చ హంతుం లోప్త్రం ప్రచక్రముః ।
తతో మాం రామ రక్షేతి క్రోశంతం రఘుపుంగవః ॥ ౧౬ ॥ విసృజ్యేతి మాం ప్రాహ విసృష్టోఽహం కపీశ్వరైః । తతో
హాహాగతోఽస్మి త్వాం దృష్ట్వా తద్వానరబలమ్ ॥ ౧౭ ॥ రాక్షసానాం బలౌఘస్య వానరేంద్రబలస్య చ । నైతయోర్వి
ద్యతే సంధిర్దేవదానవయోరివ ॥ ౧౮ ॥ పురప్రాకారమాయాంతి క్షిప్రమేకతరం కురు । సీతాం వాస్మై ప్రయచ్ఛాశు
యుద్ధం వా దీయతాం ప్రభో ॥ ౧౯ ॥ మా మాహ రామస్త్వం బ్రూహి రావణం మద్వచశ్శుక । యద్బలం చ సమా
శ్రిత్య సీతాం మే హృతవానసి ॥ ౨౦ ॥ తద్దర్శయ యథాకామం ససైన్యః సహబాంధవః । శ్వః కాలే నగరం లంకాం స
ప్రాకారాం సతోరణామ్ ॥ ౨౧ ॥ రాక్షసం చ బలం పశ్య శరైర్విధ్వంసితం మయా । ఘోరరోషమహం మోక్ష్యే బ
లం ధారయ రావణ ॥ ౨౨ ॥ ఇత్యుక్తో పర రామాథ రామః కమలలోచనః । ఏకస్థానగతా యత్ర చత్వారః పురుష
ర్షభాః ॥ ౨౩ ॥ శ్రీరామో లక్ష్మణశ్చైవ సుగ్రీవశ్చ విభీషణః । ఏత ఏవ సమర్థాస్తే లంకాం నాశయితుం ప్రభో ॥
౨౪ ॥ ఉత్పాట్య భస్మీకరణే సర్వే తిష్ఠంతు వానరాః । తస్య యాదృగ్బలం దృష్టం రూపం ప్రహరణాని చ ॥ ౨౫ ॥ వధి
ష్యతి పురం సర్వమేకస్తిష్ఠంతు తే త్రయః । పశ్య వానరసేనాంత మసంఖ్యాతాం ప్రపూరితామ్ ॥ ౨౬ ॥ గర్జంతి
వానరాస్తత్ర పశ్య పర్వతసన్నిభాః । న శక్యాస్తే గణయితుం ప్రాధాన్యేన బ్రవీమి తే ॥ ౨౭ ॥ ఏష యోఽభిముఖో
లంకాం నదంస్తిష్ఠతి వానరః । యూథపానాం సహస్రాణాం శతేన పరివారితః ॥ ౨౮ ॥ సుగ్రీవసేనాధిపతిర్నీలో నామా
గ్నినందనః । ఏష పర్వతశృంగాభః పద్మకింజల్కసన్నిభః ॥ ౨౯ ॥ స్ఫోటయత్యభిసంరబ్ధో లాంగూలం చ పునః పునః ।
యువరాజోఽంగదో నామ వాలిపుత్రోఽతివీర్యవాన్ ॥ ౩౦ ॥ యేన దృష్టా జనకజా రామస్యాతివల్లభా । హనూమానే
ష విఖ్యాతో హతో యేన తవాత్మజః ॥ ౩౧ ॥ శ్వేతో రజతసంకాశో మహాబుద్ధిపరాక్రమః । తూర్ణం సుగ్రీవమాగమ్య
పునర్గచ్ఛతి వానరః ॥ ౩౨ ॥ యస్త్వేష సింహసంకాశః పశ్యత్యతులవిక్రమః । రంభో నామ మహాసత్త్వో లంకాంహా

శయిష్యంతి హతా ॥ ౩౩ ॥ ఏష పశ్యేంద్ర శైలాభాం దిశమున్నీయ వానరః । శరభో నామ రాజేంద్ర కోటి యూథప యూథకః ౩౪ ॥ పనసశ్చ మహావీర్యో మైంధశ్చ ద్వివిద స్తథా । నలశ్చ సేతు కర్తాఽసౌ విశ్వకర్మ సుతో బలీ ॥ ౩౫ ॥ వానరాణాం బలానాం సంఖ్యానే వాక్ శక్తో నేశ్వరః । శూరా స్సర్వే మహాకాయాః సర్వే యుద్ధాభి కాంక్షిణః ॥ ౩౬ ॥ శక్తా స్సర్వే చూర్ణయితుం లంకాం రక్షోగణై స్సహ । ఏతేషాం బలసంఖ్యానం ప్రత్యేకం వచ్మి తే శృణు ॥ ౩౭ ॥ ఏషాం కోటి సహస్రాణి నవ పంచ చ సప్త చ । తథా శంఖ సహస్రాణి తథార్బుద శతానిచ ॥ ౩౮ ॥ సుగ్రీవ సచివానాం తే బలమేతత్ప్రకీర్తితమ్ । అన్యేషాంతు బలం నాహం వక్తుం శక్తోఽస్మి రావణ ॥ ౩౯ ॥ రామో న మానుష స్సాక్షా దాది నారాయణః పరః । సీతా సాక్షా జ్జగద్ధేతు చిచ్ఛక్తి ర్జగదాత్మికా ॥ ౪౦ ॥ తాభ్యామేవ సముత్పన్నం జగత్ స్థావర జంగమమ్ । తస్మాద్రామశ్చ సీతాచ జగత స్తస్థుషశ్చతౌ ॥ ౪౧ ॥ పితరౌ పృథివీ పాల తయో ర్వైరీ కథం భవేత్ । అజానతా త్వయా సీతా జగన్మాతైవ జానకీ ॥ ౪౨ ॥ క్షణనాశిని సంసారే శరీరే క్షణభంగురే। పంచ భూతాత్మకే రాజం శ్చతుర్వింశతి తత్వకే ॥ ౪౩ ॥ మలమాంసాస్థి దుర్గంధ భూయిష్ఠే కహం కృతాలయే । జైవాస్థావ్యతి రిక్తస్య కాయేత వజదాత్మకే ॥ ౪౪ ॥ యత్కృతే బ్రహ్మ హత్యాది పాతకానికృతానితే । భోగభోక్తాతు యో దేహ స్సదే హోఽకత్ర పతిష్యతి ॥ ౪౫ ॥ పుణ్యాపాపే సమాయాతో జీవేన సుఖదుఃఖ యోః । కారణే దేహ యోగాది నాత్మనః కురుతో నిశమ్ ॥ ౪౬ ॥ యావద్దేహోఽస్మి కర్తాఽస్మీ త్యాత్మకహం కురుతేఽవశః । అధ్యాసాత్తావ దేవస్యా జ్జన్మనాశాదిసంభవః ॥ ౪౭ ॥ తస్మాత్త్వం త్యజ దేహాదావభిమానం మహామతే। ఆత్మాకతినిర్మలశ్శుద్ధో విజ్ఞానాత్మా కచలోఽవ్యయః ॥ ౪౮ ॥ స్వాజ్ఞాన వశతో బంధం ప్రతిపద్య విముహ్యతి । తస్మాత్త్వం శుద్ధభావేన జ్ఞాత్వాఽఽత్మానం సదా స్మర ॥ ౪౯ ॥ విరతిం [illegible] విచార కృపాదిషు । నిరయేష్వపి భోగస్య శ్చ వ్యసూకరత నావపి ॥ ౫౦ ॥ దేహం లబ్ధ్వా వివేకాఢ్యం ద్విజత్వం చ విశేషతః । తత్రాపి భారతే వర్షే కర్మభూమౌ సుదుర్లభం ॥ ౫౧ ॥ కోవిద్వా నాత్మ సాత్కృత్వా దే

మాంశ్చాగాను గోభవేత్ । అథ త్వం బ్రాహ్మణోభూత్వా పౌలస్త్యతనయస్సఖే ॥ ౫౧ ॥ అజ్ఞానవశదోషాద్వా మమ ధ్యానపరోఽభవః । అతః పరం వాత్మత్వం సర్వసంగం సమాశ్రయ ॥ ౫౩ ॥ రామమేవ పరాత్మానం భక్తిభావేన సర్వదా । సీతాం సమర్ప్య రామాయ తత్పాదానుచరో భవ ॥ ౫౪ ॥ విముక్తసర్వపాపేభ్యో విష్ణులోకం ప్రయాస్యసి । నోచేద్గమిష్యసే వధోఽధః పునరావృత్తివర్జితః ॥ ౫౫ ॥ అంగీకురుష్వ మద్వాక్యం హితమేవ వదామి తే ॥ ౫౬ ॥ స త్వం గతిం కురు భజస్వ హరిం శరణ్యం శ్రీరాఘవం మరకతోపలకాంతికాంతమ్ । సీతాసమేతమనిశం ధృతచాపబాణం సుగ్రీవలక్ష్మణవిభీషణసేవితాంఘ్రిమ్॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండే చతుర్థస్సర్గః, సమాప్తః.

శ్రుత్వా శుకముఖాద్గీతం వాక్యమజ్ఞాననాశనం । రావణః క్రోధతామ్రాక్షో దహన్నివ తమబ్రవీత్ ॥ ౧ ॥ అనుజీవ్య సుదుర్బుద్ధే గురువచ్ఛాససే కథమ్ । శాసితాఽహం త్రిజగతాం త్వం మాం శిక్షన్న లజ్జసే॥ ౨ ॥ ఇదానీమేవ హన్మి త్వాం కింతు పూర్వకృతం తవ । స్మరామి తేన రక్షామి త్వాం యద్యపి వధోచితమ్ ॥ ౩ ॥ ఇతో గచ్ఛ విమూఢ త్వం వచః శ్రోతుం న మే క్షమమ్ । మహాప్రసాద ఇత్యుక్త్వా వేపమానో గృహం యయౌ ॥ ౪ ॥ శుకోఽపి బ్రాహ్మణః పూర్వం బ్రహ్మిష్ఠో బ్రహ్మవిత్తమః । వానప్రస్థవిధానేన వనే తిష్ఠన్ స్వకర్మకృత్ ॥ ౫ ॥ దేవానామభివృద్ధ్యర్థం వినాశాయ సురద్విషామ్ । చకార యజ్ఞవితతిమవిచ్ఛిన్నాం మహామతిః ॥ ౬ ॥ రాక్షసానాం విరోధోఽభూద్దేవానాం వృద్ధికృత్తతః । వజ్రదంష్ట్ర ఇతిఖ్యాత స్తత్రైకో రాక్షసో మహాన్॥ ౭ ॥ అంతరం ప్రేప్సురాస్థాయ శుకస్యాపకృతౌ ధృతః । కదాచిదాగతోఽగస్త్య స్తస్యాశ్రమపదం మునేః ॥ ౮ ॥ తేన సంపూజితోఽగస్త్యో భోజనార్థం నిమంత్రితః । గతే స్నాతుం మునౌ తత్ర సమయే ప్రాప్య చాంతరమ్ ॥ ౯ ॥ అగస్త్యరూపధృక్సోఽపి రాక్షసశ్శుకమబ్రవీత్ । యది దాస్యసి మే బ్రహ్మన్ భోజనం దేహి సామిషమ్ ॥ ౧౦ ॥ బహుకాలం న భుక్తం మే మాంసం ఛాగాంగసంభవమ్ । త

ఘాతయామాస మాంసభోజ్యం సువిస్తరం ॥ ౧౧ ॥ ఉపవిష్టే మునౌ భోక్తుం రాక్షసోఽతీవ సుందరమ్ । శుకభార్యావపుర్ధృత్వా తాం చాంతర్గేహ ఆస్థితః ॥ ౧౨ ॥ నరమాంసం దదౌ తస్మై సుపక్వం బహువిస్తరమ్ । దత్త్వైవ చాంతర్దధే సోఽథ తతో దృష్ట్వా స దుష్టపుః ॥ ౧౩ ॥ అమేధ్యం మానుషం మాంసమగస్త్యశ్శుకమబ్రవీత్ । అభక్ష్యం మానుషం మాంసం దత్తవానసి దుర్మతే ॥ ౧౪ ॥ మహ్యం త్వం రాక్షసో భూత్వా తిష్ఠ త్వం మానుషాశనః । ఇతి శప్తః శుకో భీత్వా ప్రాహాగస్త్యం మునిం త్వయా ॥ ౧౫ ॥ ఇదానీం భాషితం మే కవ్యమాంసం దేహీతి విస్తరమ్ । తత్రైవ దత్తం మే దేహికం మే శాపం పరిదాస్యసి ॥ ౧౬ ॥ శ్రుత్వా శుకస్య వచనం ముహూర్తం ధ్యానమాస్థితః । జ్ఞాత్వా రక్షఃకృతం సర్వం తతః ప్రాహ శుకం సుధీః ॥ ౧౭ ॥ తవాపకారిణా సర్వం రాక్షసేన కృతం త్విదమ్ । అవిచార్యైవ మే దత్తశ్శాపస్తే మునిసత్తమ ॥ ౧౮ ॥ తథాపి మే వచోఽమోఘమేవమేవ భవిష్యతి । రాక్షసం వపురాస్థాయ రావణస్య సహాయకృత్ ॥ ౧౯ ॥ తిష్ఠ తావద్యదా రామో దశాననవధాయ హి । ఆగమిష్యతి లంకాయాః సమీపం వానరైస్సహ ॥ ౨౦ ॥ ప్రేషితో రావణేన త్వం చారో భూత్వా రఘూత్తమమ్ । దృష్ట్వా శాపాద్వినిర్ముక్తో బోధయిత్వా చ రావణమ్ ॥ ౨౧ ॥ తత్త్వజ్ఞానం తతో ముక్తః పరం పదమవాప్స్యసి । ఇత్యుక్తోఽగస్త్యమునినా శుకో బ్రాహ్మణసత్తమః ॥ ౨౨ ॥ బభూవ రాక్షసస్సద్యో రావణం ప్రాప్య సంస్థితః । ఇదానీం చారరూపేణ దృష్ట్వా రామం సహానుజమ్ ॥ ౨౩ ॥ రావణం తత్త్వవిజ్ఞానం బోధయిత్వా పునర్ద్రుతమ్ । పూర్వవద్బ్రాహ్మణో భూత్వా స్థితో వైఖానసైస్సహ ॥ ౨౪ ॥ తతస్సమాగమద్వృద్ధో మాల్యవాన్నామ రాక్షసః । బుద్ధిమాన్నీతినిపుణో రాజ్ఞో మాతుః పితా ॥ ౨౫ ॥ ప్రాహ తం రాక్షసం వీరం ప్రశాంతేనాంతరాత్మనా । శృణు రాజన్వచో మేఽద్య శ్రుత్వా కురు యథేప్సితమ్ ॥ ౨౬ ॥ యదా ప్రవిష్టా నగరీం జానకీ రామవల్లభా । తదాది పుర్యాం దృశ్యంతే నిమిత్తాని దశానన ॥ ౨౭ ॥ ఘోరాణి నాశహేతూని తాని మే వదతశ్శృణు । ఖరస్తనితనిర్ఘోషా మేఘా అతిభయంకరాః ॥ ౨౮ ॥ శోణితేనాభివర్షంతి లంకాముష్ణేన సర్వదా । రుదం

తదీతలింగాని స్విద్యంతి ప్రచలంతిచ ॥ ౨౯ ॥ కాళికాపాండురైర్దంతైః ప్రహసత్య గ్రతస్స్థితా । ఖరాగోషుప్రజాయం
తే ఆఖవా నకులై స్సహ ॥ ౩౦ ॥ మార్జారేణతు యుధ్యంతే పన్నగా గరుడేనతు । కరాలో వికటో ముండః పురుషః కృ
ష్ణపింగళః ॥ ౩౧ ॥ కాలో గృహాణి సర్వేషాం కాలేకాలేత్వవేక్షతే । ఏతాన్యన్యాని దృశ్యంతే నిమిత్తాన్యుద్భవంతిచ ॥
౩౨ ॥ అతః కులస్య రక్షార్థం శాంతిం కురుదశానన । సీతాం సత్కృత్య సధనాం రామాయాశు ప్రయచ్ఛభో ॥ ౩౩ ॥ రా
మం నారాయణం విద్ధి విద్వేషంత్యజ రాఘవే । యత్పాదపోతమాశ్రిత్య జ్ఞానినో భవసాగరమ్ ॥ ౩౪ ॥ తరంతిభక్తిపూతాం
తా స్తతో రామో నమానుషః । భజస్వ భక్తిభావేన రామం సర్వహృదాలయమ్ ॥ ౩౫ ॥ యద్యపిత్వం దురాచారో భ
క్త్యాపూతో భవిష్యసి । మద్వాక్యం కురు రాజేంద్ర కులకౌసలహేతవే ॥ ౩౬ ॥ తత్తుమాల్యవతో వాక్యం హితముక్తం
దశాననః । నమర్షయతి దుష్టాత్మా కాలస్య వశమాగతః ॥ ౩౭ ॥ మానవం కృపణం రామమేకం శాఖామృగాశ్రయమ్ ।
సమర్థం మన్యసే కేన హీనంపిత్రా మునిప్రియమ్ ॥ ౩౮ ॥ రామేణ ప్రేషితో నూనం భాషసే త్వమసర్గలమ్ । గచ్ఛవృద్ధో
ఽసి బంధు స్త్వం సోఢం సర్వం త్వయోదితమ్ ॥ ౩౯ ॥ ఇతో మత్కర్ణ పదవీం దహత్యేత ద్వచ స్తవ । ఇత్యుక్త్వా సర్వసచి
వైః సహితః ప్రస్థిత స్తదా ॥ ౪౦ ॥ ప్రాసాదాగ్రే సమాసీనః పశ్యన్వానర సైనికాన్ । యుద్ధాయ యోజయత్సర్వా రా
క్షసాన్సముపస్థితాన్ ॥ ౪౧ ॥ రామోఽపి ధనురాదాయ లక్ష్మణేన సమాహృతమ్ । దృష్ట్వా రావణ మాసీనం కోపేనకలుషీ
కృతః ॥ ౪౨ ॥ కిరీటినం సమాసీనం మంత్రిభిః పరివేష్టితమ్ । శశాంకార్ధ నిభేనైవ బాణేనైకేనరాఘవః ॥ ౪౩ ॥ శ్వేతచ్ఛ
త్రసహస్రాణి కిరీట దశకంతథా । చిచ్ఛేద నిమిషార్ధేన తదద్భుత మివాభవత్ ॥ ౪౪ ॥ లజ్జితో రావణస్తూర్ణం వివేశభ
వనం స్వకమ్ । ఆహూయ రాక్షసాన్సర్వా న్ప్రహస్త ప్రముఖా న్ఖలః ॥ ౪౫ ॥ వానరైః సహయుద్ధాయ నోదయామా
స సత్వరః । తతో భేరీ మృదంగాద్యైః ప్రణవానకగోముఖైః ॥ ౪౬ ॥ మహాఘోషైస్తు రైః శంఖైః సింహనాదై ర్వపిభిః కృతవాహ
నాః । ఖడ్గశూల ధనుః పాశ యష్టితోమరశక్తిభిః ॥ ౪౭ ॥ లక్షితా సర్వతోలంకాం పరిదార ముపాయయుః । తతూ్పా

ర్వ్యమేవ రామేణ చోదితా వానరర్షభాః ॥ ౪౮ ॥ ఉద్యమ్య గిరిశృంగాణి శిఖరాణి మహాంతి చ । తరూంశ్చోత్పాట్య వివి
ధాన్ యుద్ధాయ హరియూథపాః ॥ ౪౯ ॥ ప్రేక్షమాణా రావణస్య తాన్యనీకాని భాగశః । రాఘవప్రియకామార్థం లం
కామారురుహుస్తదా ॥ ౫౦ ॥ తే ద్రుమైః పర్వతాగ్రైశ్చ ముష్టిభిశ్చ ప్లవంగమాః । తతస్సహస్రయూథాశ్చ కోటి
యూథాశ్చ యూథపాః ॥ ౫౧ ॥ కోటీశతయుతాశ్చాన్యే రురుధుర్నగరం భృశమ్ । ఆప్లవంతః ప్లవంతశ్చ గర్జంతశ్చ ప్ల
వంగమాః ॥ ౫౨ ॥ రామో జయత్యతిబలో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః । రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాభిపాలితః ॥ ౫౩ ॥
ఇత్యేవం ఘోషయంతశ్చ సమంయు యుధి రేకరిభిః । హనుమానంగదశ్చైవ కుముదో నీలయేవ చ ॥ ౫౪ ॥ నలశ్చ శ
రభశ్చైవ మైందో ద్వివిద ఏవ చ । జాంబవాన్దధివక్త్రశ్చ కేసరీ తార ఏవ చ ॥ ౫౫ ॥ అన్యే చ బలినః సర్వే యూథపా
శ్చ ప్లవంగమాః । ద్వారాణ్యుత్ప్లుత్య లంకాయాః సర్వతో రురుధుర్భృశమ్ ॥ ౫౬ ॥ తదా వృక్షైర్మహాకాయాః పర్వ
తాగ్రైశ్చ వానరాః । నిజఘ్నుస్తాని రక్షాంసి సఖైర్దంతైశ్చ వేగితాః ॥ ౫౭ ॥ రాక్షసాశ్చ తదా భీమా ద్వారేభ్యస్సర్వ
తోఽధిపా । నిర్గత్య భిందిపాలైశ్చ ఖడ్గైశ్శూలైః పరశ్వధైః ॥ ౫౮ ॥ నిజఘ్నుర్వానరానీకం మహాకాయా మహాబలాః
రాక్షసాంశ్చ తథా జఘ్నుర్వానరా జితకాశినః ॥ ౫౯ ॥ తథా బభూవ సమరో మాంసశోణితకర్దమః । రక్షసాం వానరా
ణాం చ సంబభూవాద్భుతోపమః ॥ ౬౦ ॥ తే హయైశ్చ గజైశ్చైవ రథైః కాంచనసన్నిభైః । రక్షోవ్యాఘ్రా యుయుధి
రే నాదయంతో దిశో దశ ॥ ౬౧ ॥ రాక్షసాశ్చ కపీంద్రాశ్చ పరస్పరజయైషిణః । రాక్షసాన్వానరా జఘ్నుర్వానరాం
శ్చైవ రాక్షసాః ॥ ౬౨ ॥ రామేణ విష్ణునా దృష్టా హరయో దివిజాంశజాః । బభూవుర్బలినో హృష్టాస్తదా పీతామృతా ఇవ ॥
౬౩ ॥ సీతాభిమర్శపాపేన రావణేనాభిపాలితాన్ । హత్వా శ్రీకాంతబలాద్రాక్షసాన్జఘ్నురోజసా ॥ ౬౪ ॥ చతుర్థాంశావ
శేషేణ నిహతం రాక్షసం బలమ్ । స్వసైన్యం నిహతం దృష్ట్వా మేఘనాదోఽథ దుష్టధీః । బ్రహ్మదత్తవరశ్శ్రీమానంతర్ధానంగతోఽక
రోత్ ॥ ౬౫ ॥ సర్వాస్త్రకుశలో వ్యోమ్ని బ్రహ్మాస్త్రేణ సమంతతః । నానావిధాని శస్త్రాణి వానరానీకమర్దయన్ ॥ ౬౬ ॥ వవర్ష శర

...తదద్భుత మివాభవత్ । రామోఽపి మానయన్ బ్రహ్మమస్త్రమస్త్రవిదాంవరః ॥ ౬౭ ॥ తూణీరాల్లక్ష్మణః సాక్షాదద్ధ
ృష్టపతితంఖలం । వానరాంశ్చ రఘుశ్రేష్ఠ స్తూష్ణీకోపానలసన్నిభః ॥ ౬౮ ॥ నాపమానయసౌమిత్రే బ్రహ్మాస్త్రేణాసురం క్షణాత్ ।
భస్మీకరోమి తేపశ్యాఖిలమస్య రఘూత్తమ ॥ ౬౯ ॥ మేఘనాదోఽపి తచ్ఛ్రుత్వా రామవాక్యమతంత్రితః । తూర్ణం
జగామ నగరం మాయయా మాయికోఽసురః ॥ ౭౦ ॥ పతితం వానరానీకం దృష్ట్వా రామోఽతి దుఃఖితః । ఉవాచ మారు
తిం శీఘ్రం గత్వా క్షీర మహోదధిం ॥ ౭౧ ॥ తత్ర ద్రోణగిరిర్నామ దివ్యౌషధి సముద్భవః । తమానయ ద్రుతం గ
త్వా సంజీవయ మహామతే ॥ ౭౨ ॥ వానరాన్ఘూన్మహాసత్వ కీర్తిస్తే సుస్థిరా భవేత్ । ఆజ్ఞాప్రమాణమిత్యుక్త్వా
జగామానిలనందనః ॥ ౭౩ ॥ ఆనీయచ గిరింసర్వాన్ వానరాన్ వానరర్షభః । జీవయిత్వా పునస్తత్ర స్థాపయిత్వాక్షయ
యథాస్థితం ॥ ౭౪ ॥ పూర్వవద్భైరవంనాదం వానరాణాం బలౌఘతః । శ్రుత్వా విస్మయమాపన్నో రావణో వా
క్యమబ్రవీత్ ॥ ౭౫ ॥ రాఘవో మే మహాన్ శత్రుః ప్రాప్తోఽద్యైవ వినిశ్చితః । హంతుంతం సమరే శీఘ్రం గచ్ఛంతు మమ యూ
థపాః ॥ ౭౬ ॥ మంత్రిణో బాంధవాః శూరా యేచమత్ప్రియ కాంక్షిణః । సర్వేగచ్ఛంతు యుద్ధాయ త్వరితం మమశా
సనాత్ ॥ ౭౭ ॥ ఏవంగచ్ఛంతి యుద్ధాయ ధీరవః ప్రాణవిప్లవాత్ । తాన్ హనిష్యామ్యహం సర్వాన్ మచ్ఛాసన పరాఙ్ము
ఖాన్ ॥ ౭౮ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా భయసంత్రస్తా నిర్జగ్ముర్రణకోవిదాః । అతికాయః ప్రహస్తస్య మహానాద మహోదరౌ ॥
౭౯ ॥ దేవశత్రుర్నికుంభశ్చ దేవాంతకనరాంతకౌ । అపరేబలినః సర్వే యయుర్యుద్ధాయ వానరైః ॥ ౮౦ ॥ ఏతేచాన్యేచ
మహావీర్యాః శతసహస్రశః । ప్రవిశ్య వానరం సైన్యం మమంథుర్బలదర్పితాః ॥ ౮౧ ॥ ఘ్నంతం భిందిపాలైశ్చ బాణైః
ఖడ్గైః పరశ్వధైః । అన్యైశ్చ వివిధైరస్త్రైర్నిజఘ్నుర్హరి యూథపాన్ ॥ ౮౨ ॥ తేపాదపైః పర్వతాగ్రైర్నఖదంష్ట్రై
శ్చ ముష్టిభిః । ప్రాణైర్వ్యమోచయామాసుః సర్వరాక్షస యూథపాన్ ॥ ౮౩ ॥ రామేణ నిహతాః కేచిత్సుగ్రీవేణ తథా
పరే హనూమతా చాంగదేన లక్ష్మణేన మహాత్మనా । యూథపా వానరాణాం తే నిహతాః సర్వరాక్షసాః ॥ ౮౪ ॥ రామ

తేజః సమావిశ్య వానరా బలినోఽభవన్ । రామశక్తివిహీనానామేవం శక్తిః కుతో భవేత్ ॥ ౮౫ ॥ సర్వేశ్వర సర్వమ
యో విధాతా మాయయా మనుష్యత్వ విడంబనేన। సదా చిదానందమయోఽపి రామో యుద్ధాది లీలాం వితనోతి మా
యామ్ ॥ ౮౬ ॥

ఇతి, శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే, ఉమామహేశ్వరసంవాదే, యుద్ధకాణ్డే, షష్ఠస్సర్గః,సమాప్తః.

శ్రుత్వా యుద్ధే బలం నష్టమతికాయముఖం మహత్ । రావణో దుఃఖసంతప్తః క్రోధేన మహతా వృతః॥ ౧॥
నిరాహేంద్రజితం లంకారక్షణార్థం మహాద్యుతిః । స్వయం జగామ యుద్ధాయ రామేణ సహ రాక్షసః ॥ ౨॥ దివ్యం
స్యందనమారుహ్య సర్వశస్త్రాస్త్రసంయుతం । రామమేవాభిదుద్రావ రాక్షసేంద్రో మహాబలః ॥ ౩ ॥ వానరాన్స
హుశో హత్వా బాణైరాశీవిషోపమైః । పాతయామాస సుగ్రీవప్రముఖాన్యూథనాయకాన్ ॥ ౪ ॥ గదాపాణిం మహా
సత్వం తత్రదృష్ట్వా విభీషణమ్ । ఉత్ససర్జ మహాశక్తిం మయదత్తాం విభీషణే ॥ ౫ ॥ తామాపతంతీమాలోక్య విభీ
షణవిఘాతినీమ్ । దత్తాభయోఽయం రామేణ వధార్హో నాయమాసురః ॥ ౬ ॥ ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణో భీమం చాప
మాదాయ వీర్యవాన్ । విభీషణస్య పురతః స్థితోఽకంప ఇవాచలః ॥ ౭ ॥ సా శక్తిర్లక్ష్మణతనుం వివేశామోఘశక్తి
తః । యావంత్యః శక్తయో లోకే మాయాయాః సంభవంతిహి ॥ ౮ ॥ తాసామాధారభూతస్య లక్ష్మణస్య మహాత్మ
నః । మాయయా శక్త్యా భవేత్కింవా శేషాంశస్య హరేస్తనోః ॥ ౯ ॥ తథాపి మానుషం భావమాపన్నస్తదనువ్రతః ।
మూర్ఛితః పతితో భూమౌ తమాదాతుం దశాననః ॥ ౧౦ ॥ హస్తైస్తోలయితుం శక్తో నబభూవాతివిస్మితః । సర్వస్యాజ
గతస్సారం విరాజం పరమేశ్వరమ్ ॥ ౧౧ ॥ కథం లోకాశ్రయం విష్ణుం తోలయేల్లఘురాక్షసః । గృహీతుకామం
సౌమిత్రిం రావణం వీక్ష్య మారుతిః ॥ ౧౨ ॥ ఆజఘానోరసి క్రుద్ధో వజ్రకల్పేన ముష్టినా । తేనముష్టిప్రహారేణ జాను
భ్యామపతద్భువి ॥ ౧౩ ॥ ఆస్యైశ్చ నేత్రశ్రవణైరుద్వమన్రుధిరం బహు । విఘూర్ణమాననయనో రథోపస్థ ఉపావిశత్ ।

౧౪ ॥ అథలక్ష్మణమాదాయ హనూమాన్ రావణార్దితమ్ । ఆనయద్రామసామీప్యం బాహుభ్యాం పరిగృహ్య తామ్ ॥
౧౫ ॥ హనూమతస్సుహృత్త్వేన భక్త్యా చ పరమేశ్వరః । లఘుత్వమగమద్దేవో గురూణాం గురురప్యజః ॥ ౧౬ ॥ సాశ
క్తిరపి తం త్యక్త్వా జ్ఞాత్వా నారాయణాంశజం । రావణస్యరథం ప్రాగాద్రావణోऽపి శస్త్రైస్తతః ॥ ౧౭ ॥ సంజ్ఞామవా
ప్య జగ్రాహ బాణాసనమథోరుషా । రామమేవాభిదుద్రావ దృష్ట్వా రామోऽపి తంక్రుధా ॥ ౧౮ ॥ ఆరుహ్యాజగతాం
నాథో హనూమంతం మహాబలం । రథస్థం రావణం దృష్ట్వా అభిదుద్రావ రాఘవః ॥ ౧౯ ॥ జ్యాశబ్దమకరోత్తీవ్రం వ
జ్రనిష్పేష నిష్ఠురం । రామో గంభీరయా వాచా రాక్షసేంద్రమువాచహ ॥ ౨౦ ॥ రాక్షసాధమ తిష్ఠాద్య క్వగమిష్య
సి మే పురః । కృత్వా పరాధమేవం మే సర్వత్ర సమదర్శనః ॥ ౨౧ ॥ యేన బాణేన నిహతా రాక్షసాస్తే జనాలయే । తే
నైవ త్వాం హనిష్యామి తిష్ఠాద్య మమగోచరే ॥ ౨౨ ॥ శ్రీరామస్య వచశ్శ్రుత్వా రావణో మారుతాత్మజం । వహం
తం రాఘవం సంఖ్యే శరైస్తీక్ష్ణై రతాడయత్ ॥ ౨౩ ॥ అతస్యాపి శరైస్తీక్ష్ణై ర్వాయుసూనోస్స్వతేజసా । వ్యావర్ధత
పునస్తేనో ననర్దచ మహాకపిః ॥ ౨౪ ॥ తతోదృష్ట్వా హనూమంతం సవ్రణం రఘుసత్తమః । క్రోధమాహారయామాస
కాలరుద్ర ఇవాపరః ॥ ౨౫ ॥ సాశ్వం రథం ధ్వజంసూతం శస్త్రౌఘం ధనురంజసా । ఛత్రం పతాకాంతరసాచిచ్ఛేదశి
తసాయకైః ॥ ౨౬ ॥ తతో మహాశరేణాశు రావణం రఘుసత్తమః । వివ్యాధ వజ్రకల్పేన పాకారిరివపర్వతం ॥ ౨౭ ॥
రామబాణహతో వీరశ్చచాల చముమోహచ । హస్తాన్నిపతితశ్చాపస్తంసమీక్ష్య రఘూత్తమః ॥ ౨౮ ॥ అర్ధచం
ద్రేణ చిచ్ఛేద తత్కిరీటం రవిప్రభం । అనుజానామి గచ్ఛత్వ మిదానీం బాణపీడితః ॥ ౨౯ ॥ ప్రవిశ్య లంకామాశ్వాస్య
శ్వః పశ్యసి బలం మమ । రామబాణేన సంవిద్ధో హతదర్పః కథ రావణః ॥ ౩౦ ॥ మహత్యా లజ్జయాయుక్తో లంకాంప్రా
వివేశాతురః । రామోऽపి లక్ష్మణం దృష్ట్వా మూర్ఛితం పతితం భువి ॥ ౩౧ ॥ మానుషత్వ ముపాశ్రిత్య లీలయాను శుశో
చహ । తతః ప్రాహ హనూమంతం వత్సజీవయ లక్ష్మణం ॥ ౩౨ ॥ మహౌషధిస్సమానీయ పూర్వవద్వానరానపి । త

ఇతి రాఘవేణోక్తో జగామాశు మహాకపిః ॥ ౩౩ ॥ హనూమాన్ వాయువేగేన క్షణాత్క్రాంత్వా మహోదధిం । ఏతస్మి
న్నంతరే చారా రావణాయ న్యవేదయన్ ॥ ౩౪ ॥ రామేణ ప్రేషితో దేవ హనూమాన్ క్షీరసాగరం । గతో నేతుం లతా
స్తస్య జీవనార్థం మహౌషధీః ॥ ౩౫ ॥ శ్రుత్వా తచ్చారవచనం రాజా చింతాపరోఽభవత్ । జగామ రాత్రావేకాకీ కా
లనేమి గృహం క్షణాత్ ॥ ౩౬ ॥ గృహాగతం సమాలోక్య రావణం విస్మయాన్వితః । కాలనేమిరువాచేదం ప్రాంజలిర్భ
యవిహ్వలః ॥ ౩౭ ॥ అర్ఘ్యాదికం తతః కృత్వా రావణస్యాగ్రతః స్థితః । కిం తే కరోమి రాజేంద్ర కిమాగమన కారణమ్ ॥
౩౮ ॥ కాలనేమిమువాచేదం రావణో దుఃఖపీడితః । మమాపి కాలవశతః కష్టమేతదుపస్థితం ॥ ౩౯ ॥ మయా శక్త్యా వి
హతో వీరో లక్ష్మణః పతితో భువి । తం జీవయితుమానేతుమోషధీర్హనుమాన్ గతః ॥ ౪౦ ॥ యథా తస్య భవేద్విఘ్నస్తథా
కురు మహామతే । మాయయా మునివేషేణ మోహయస్వ మహాకపిమ్ ॥ ౪౧ ॥ కాలాత్యయో యథా భూయాత్త
థా కృత్వైహి మందిరే । రావణస్య వచశ్శ్రుత్వా కాలనేమిరువాచ తం ॥ ౪౨ ॥ రావణేశ వచో మేఽద్య శృణు ధార
య తత్త్వతః । ప్రియం తే కరవాణ్యేవ న ప్రాణాన్ ధారయామ్యహమ్ ॥ ౪౩ ॥ మారీచస్య యథా రత్యై పురా భూయస్త్వ
కరూపిణః । తథైవ మేన సందేహో భవిష్యతి దశానన ॥ ౪౪ ॥ హతాః పుత్రాశ్చ పౌత్రాశ్చ బాంధవా రాక్షసాశ్చ
తే । ఘాతయిత్వా కుసురకులం జీవితేనాపి కిం తవ ॥ ౪౫ ॥ రాజ్యేన వా సీతయా వా కిం దేహేన జడాత్మనా । సీతాం ప్ర
యచ్ఛ రామాయ రాజ్యం దేహి విభీషణే ॥ ౪౬ ॥ వనం యాహి మహాబాహో రమ్యం మునిగణాశ్రయం । స్నాత్వా ప్రాత
స్తు విమలే కృత్వా సంధ్యాదికాః క్రియాః ॥ ౪౭ ॥ తత ఏకాంత మాశ్రిత్య సుఖాసన పరిగ్రహః । విసృజ్య సర్వతస్సం
గమితరాన్విషయాన్ భ్రమాః ॥ ౪౮ ॥ బహిః ప్రవృత్తాక్షగణం శనైః ప్రత్యక్ప్రవాహయ । ప్రకృతేర్భిన్నమాత్మానం
విచారయ సదానఘ ॥ ౪౯ ॥ చరాచరం జగత్కృత్స్నం దేహబుద్ధీంద్రియాదికం । ఆబ్రహ్మస్తంబపర్యంతం దృ
శ్యతే శ్రూయతే చ యత్ ॥ ౫౦ ॥ సైషా ప్రకృతిరిత్యుక్తా సైవ మాయేతి కీర్తితా । సర్గస్థితివినాశానాం జగద్వృక్ష

స్వకారణమ్ ॥ ౫౧ ॥ లోహితశ్వేతకృష్ణాని ప్రజాస్సృజతి సర్వదా । కామక్రోధాదిపుత్రాద్యాన్ హింసాతృష్ణాదికన్యకాః ॥ ౫౨ ॥ మోహయత్యనిశం దేవ మాత్మానం స్వైర్గుణైర్విభుమ్ । కర్తృత్వభోక్తృత్వముఖాన్ స్వగుణానాత్మనీశ్వరే ॥ ౫౩ ॥ ఆరోప్య స్వవశం కృత్వా తేన క్రీడతి సర్వదా । శుద్ధోఽప్యాత్మా యయా యుక్తః పశ్యతీవ సదా బహిః ॥ ౫౪ ॥ విస్మృత్య చ స్వమాత్మానం మాయాగుణవిమోహితః । యదా సద్గురుణా యుక్తో బోధ్యతే బోధరూపిణా ॥ ౫౫ ॥ నివృత్తదృష్టిరాత్మానం పశ్యత్యేవ సదా స్ఫుటమ్ । జీవన్ముక్తస్సదా దేహీ ముచ్యతే ప్రాకృతైర్గుణైః ॥ ౫౬ ॥ త్వమప్యేవం సదాఽఽత్మానం విచార్య నియతేంద్రియః । ప్రకృతేరన్యమాత్మానం జ్ఞాత్వా ముక్తో భవిష్యసి ॥ ౫౭ ॥ ధ్యాతుం యద్యసమర్థోఽసి సగుణం దేవమాశ్రయ । హృత్పద్మకర్ణికే స్వర్ణపీఠే మణిగణాన్వితే ॥ ౫౮ ॥ మృదుశ్లక్ష్ణతరే తత్ర జానక్యా సహసంస్థితమ్ । వీరాసనం విశాలాక్షం విద్యుత్పుంజనిభాంబరమ్ ॥ ౫౯ ॥ కిరీటహారకేయూరకౌస్తుభాదిభిరన్వితమ్ । నూపురైః కటకైర్భాంతం తథైవ వనమాలయా ॥ ౬౦ ॥ లక్ష్మణేన ధనుర్ద్వంద్వకరేణ పరిసేవితమ్ ॥ ఏవం ధ్యాత్వా సదాఽఽత్మానం రామం సర్వహృదిస్థితమ్ ॥ ౬౧ ॥ భక్త్యా పరమయా యుక్తో ముచ్యతే నాత్ర సంశయః । శృణు వై చరితం తస్య భక్త్యా నిత్యమనన్యధీః ॥ ౬౨ ॥ ఏవం చేత్కృతపూర్వాణి పాపాని చ మహాంత్యపి । క్షణాదేవ వినశ్యంతి యథాఽగ్నౌ తూలరాశయః ॥ ౬౩ ॥ భజస్వ రామం పరిపూర్ణమేకం విహాయ వైరం నిజభక్తియుక్తః । హృదా సదా భావితభావరూపమనామరూపం పురుషం పురాణమ్ ॥ ౬౪ ॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే, ఉమామహేశ్వరసంవాదే, యుద్ధకాండే, షష్ఠస్సర్గః సమాప్తః.

కాలనేమివచశ్శ్రుత్వా రావణోఽమృతసన్నిభమ్ । జజ్వాల క్రోధతామ్రాక్షః సర్పిరద్భిరివానలః ॥ ౧ ॥ నిరీక్ష్య త్వాం దురాత్మానం మచ్ఛాసనపరాఙ్ముఖమ్ । ప్రజైః కంచిద్గృహీత్వా త్వం భాషసే రామకింకరః ॥ ౨ ॥ కాలనేమి మహాఖేదం రావణం దేవకిం కృత్వా । న కరోతి తే సువచనం యది గత్వా కరోమ్యహమ్ ॥ ౩ ॥ ఇత్యుక్త్వా ప్రియయా

శీఘ్రం కాలనేమి ర్మహాసురః । నోదితో రావణేనైవం హనుమద్విఘ్నకారణాత్ ॥ ౪ ॥ సగత్వా హిమవత్పార్శ్వం తపోవనకల్పయత్ । తత్ర శిష్యైః పరివృతో మునివేష ధరః ఖలః ॥ ౫ ॥ గచ్ఛతో మార్గ మాసాద్య వాయుసూనో ర్మహాత్మనః । తతో గత్వా దదర్శాథ హనూమానాశ్రమం శుభమ్ ॥ ౬ ॥ చింతయామాస మనసా శ్రీమాన్పవన నందనః । పురా న దృష్టమేతన్మే మునిమండల ముత్తమమ్ ॥ ౭ ॥ మార్గో విభ్రంశితో వా మే భ్రమో వా చిత్తసంభవః । యద్వాపి శాశ్రమపదం దృష్ట్వా మునిమశేషతః ॥ ౮ ॥ పీత్వా జలం తతో యామి ద్రోణాచల మనుత్తమమ్ । ఇత్యుక్త్వా ప్రవివేశాశు సర్వతో యోజనాయతమ్ ॥ ౯ ॥ ఆశ్రమం కదలీ సాల ఖర్జూర పనసాదిభిః । సమావృతం పక్వఫలైర్నమ్రశాఖైశ్చ పాదపైః ॥ ౧౦ ॥ వైరభావ వినిర్ముక్తం శుద్ధం నిర్మల లక్షణమ్ । తస్మిన్మహాశ్రమే రమ్యే కాలనేమి సరాక్షసః ॥ ఇంద్రియోగం సమాస్థాయ చకార శివపూజనమ్ । హనూమానభి వాద్యాహ గౌరవేణ మహాసురమ్ ॥ ౧౨ ॥ భగవన్ రామ దూతోఽహం హనూమా న్నామ నామతః । రామ కార్యేణ మహతా క్షీరాబ్ధిం గంతుముద్యతః ॥ ౧౩ ॥ తృషా మాం బాధతే బ్రహ్మన్నుదకం కుత్రవిద్యతే । యథేచ్ఛం పాతుమిచ్ఛామి కథ్యతాం మే మునీశ్వరః ॥ ౧౪ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా మారుతే ర్వాక్యం కాలనేమి స్తమబ్రవీత్ । కమండలు గతం తోయం మమత్వం పాతు మర్హసి ॥ ౧౫ ॥ భుంక్ష్వ పక్వాని ఫలానితదనంతరమ్ । నివసస్వ సుఖేనాత్ర నిద్రామేహి త్వ రాకస్తుమా ॥ ౧౬ ॥ భూతం భవ్యం భవిష్యంచ జానామి తపసా స్వయమ్ । ఉత్థితో లక్ష్మణ స్సర్వే వానరా రామ వీక్షితాః ॥ ౧౭ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా హనుమానాహ కమండలు జలేన మే । నశామ్యతి తృషా తృష్ణా తతో దర్శయ మే జలమ్ ॥ ౧౮ ॥ తథేత్యాజ్ఞాపయామాస వటుం మాయావినః ఖలః । వటో దర్శయ విస్తీర్ణం వాయుసూనో ర్జలాశయమ్ ॥ ౧౯ ॥ నిమీల్య చాక్షిణీ తోయం పీత్వా గచ్ఛ మమాంతికమ్ । ఉపదేక్ష్యామి తే మంత్రం యేన ద్రక్ష్యసి చౌషధీః ॥ ౨౦ ॥ తథేతి దర్శితం శీఘ్రం బటునా సలిలాశయమ్ । ప్రవిశ్య హనుమాం స్తోయ మపిబన్మీలి తేక్షణః ॥ ౨౧ ॥ తతశ్చ గత్య మకరీ మహామాయా మహాకపిమ్ । అగ్రసత్తం మహావే

గాం గ్రాహరూపిణీం ఘోరరూపిణీమ్ ॥ ౨౨ ॥ తతోదదర్శ హనుమాన్ గ్రసంతీం మకరీం రుషా । దారయామాస హస్తాభ్యాం వ
దనం సా మమార హ ॥ ౨౩ ॥ తతోంతరిక్షే దదృశే దివ్యరూపధరాంగనా । ధాన్యమాలీతి విఖ్యాతా హనుమంతమ
థాబ్రవీత్ ॥ ౨౪ ॥ త్వత్ప్రసాదాదహం శాపాద్విముక్తాస్మి కపీశ్వర । శప్తాహం మునినా పూర్వమప్సరాః కారణాం
తరే ॥ ౨౫ ॥ ఆశ్రమే యస్తు తే దృష్టః కాలనేమిర్మహాసురః । రావణప్రహితో మార్గే విఘ్నం కర్తుం తవానఘ ॥ ౨౬ ॥ ము
నివేషధరో నాసౌ మునిర్విప్రవిహింసకః । జహి దుష్టం గచ్ఛ శీఘ్రం ద్రోణాచలమనుత్తమమ్ ॥ ౨౭ ॥ గచ్ఛామ్యహం
బ్రహ్మలోకం త్వత్స్పర్శాద్ధూతకల్మషా । ఇత్యుక్త్వా సాయయౌ స్వర్గం హనూమానప్యథాశ్రమమ్ ॥ ౨౮ ॥ ఆ
గత్వా తం సమాలోక్య కాలనేమిరభాషత । కిం విలంబేన మహతా తవ వానరసత్తమ ॥ ౨౯ ॥ గృహాణ మన్త్రాన్ మత్తస్త్వం
దేహి మే గురుదక్షిణామ్ । ఇత్యుక్తో హనుమాన్ముష్టిం దృఢం బద్ధ్వాహ రాక్షసమ్ ॥ ౩౦ ॥ గృహాణ దక్షిణామేతాం ఇత్యు
క్త్వా నిజఘానతమ్ । విసృజ్య మునివేషం స కాలనేమిర్మహాసురః ॥ ౩౧ ॥ యుయుధే వాయుపుత్రేణ నానామాయావి
ధానతః । మహామాయికదూతోసౌ హనూమాన్మాయినాం రిపుః ॥ ౩౨ ॥ జఘాన ముష్టినా శీర్షే భగ్నమూర్ధా మమా
ర సః । తతః క్షీరనిధిం గత్వా దృష్ట్వా ద్రోణం మహాగిరిమ్ ॥ ౩౩ ॥ అదృష్ట్వా చౌషధీస్తత్ర గిరిముత్పాట్య సత్వరః । గృ
హీత్వా వాయువేగేన గత్వా రామస్య సన్నిధిమ్ ॥ ౩౪ ॥ ఉవాచ హనుమాన్రామ మానీతోయం మహాగిరిః । యదు
క్తం భవతా దేవ విలంబో నాత్ర యుజ్యతే ॥ ౩౫ ॥ శ్రుత్వా హనూమతో వాక్యం రామః సంతుష్టమానసః । గృహీత్వా
చౌషధీః శీఘ్రం సుషేణేన మహామతిః ॥ ౩౬ ॥ చికిత్సాం కారయామాస లక్ష్మణాయ మహాత్మనే । తతః సుప్తోత్థిత ఇవ బు
ద్ధ్వా ప్రోవాచ లక్ష్మణః ॥ ౩౭ ॥ తిష్ఠ తిష్ఠ క్వ గంతాసి హన్మీదానీం దశానన । ఇతి బ్రువంతమాలోక్య మూర్ధ్న్యవ
ఘ్రాయ రాఘవః ॥ ౩౮ ॥ మారుతిం ప్రాహ వత్సాద్య త్వత్ప్రసాదాన్మహాకపే । నిరామయం ప్రపశ్యామి లక్ష్మణం
భ్రాతరమ్మమ ॥ ౩౯ ॥ ఇత్యుక్త్వా వానరైస్సార్ధం సుగ్రీవేణ సమన్వితః । విభీషణమతేనైవ యుద్ధాయ సమవస్థితః ॥ ౪౦॥

పాషాణైః పాదపైశ్చైవపర్వతాగ్రైశ్చవానరాః । యుద్ధాయాభిముఖాభూత్వా యయుస్సర్వే యయుత్సవః ॥ ౪౧॥ రావణోవిద్యతే రామ బాణైర్వ్యథో మహాసురః । మాతంగ ఇవసింహేన గరుడేనేవ పన్నగః ॥ ౪౨ ॥ అభిభూతోఽగమద్రాజా రాఘవేణ మహాత్మనా । సింహాసనేసమావిశ్య రాక్షసానిద మబ్రవీత్ ॥ ౪౩ ॥ మానుషేణైవ మేమృత్యు మాహపూర్వంపితామహః । మానుషోహినమాం హంతుంశక్తోస్తిభువికశ్చన ॥ ౪౪ ॥ తతోనారాయణస్సాక్షాన్మానుషోభూన్నసంశయః । రామోదాశరథిర్భూత్వా మాంహంతుం సముపస్థితః ॥ ౪౫ ॥ అనరణ్యేనయత్పూర్వంశప్తోహంరాక్షసేశ్వరాః । ఉత్పత్స్యతేచ మద్వంశే పరమాత్మా సనాతనః ॥౪౬ ॥ తేనత్వం పుత్రపౌత్రైశ్చ బాంధవైశ్చసమన్వితః । హనిష్యసేనసందేహ ఇత్యుక్త్వా ప్యమాం దివంగతః ॥ ౪౭ ॥ సఏవరామ స్సంజాతో మదర్థేమాం హనిష్యతి । కుంభకర్ణస్తుమూఢాత్మా సచానిద్రావశంగతః ॥ ౪౮ ॥ తంవిబోధ్య మహాసత్వ మానయంతుమమాంతికమ్ । ఇత్యుక్తాస్తే మహాకాయా స్తూర్ణంగత్వాతు యత్నతః ॥ ౪౯ ॥ విబోధ్యకుంభకర్ణం నిన్యూ రావణ సన్నిధిమ్ । నమస్కృత్యసరాజాన మాసనే పరిసంస్థితః ॥ ౫౦ ॥ తమాహ రావణోరాజా భ్రాతరందీన యాగిరా । కుంభకర్ణనిబోధత్వం మహత్కష్ట ముపస్థితమ్ ॥ ౫౧ ॥ రామేణ నిహతాశ్శూరాః పుత్రాః పౌత్రాశ్చ బాంధవాః । కింకర్తవ్య మిదాసీన్మే మృత్యుకాల ఉపస్థితే ॥ ౫౨ ॥ ఏషదాశరథీ రామ స్సుగ్రీవ సహితోబలీ । సముద్రంసబల స్తీర్త్వా మూలంనః పరికృంతతి ॥ ౫౩ ॥ యేరాక్షసాముఖ్యతమా స్తేహతావానరైర్యుధి । వానరాణాంక్షయంయుద్ధే నపశ్యామికదాచన ॥ ౫౪ ॥ నాశయాస్వ మహాబాహో యదర్థంపరిబోధితః । భ్రాతురర్థేమహాసత్వ కురుకర్మసుదుష్కరమ్ ॥ ౫౫ ॥ శ్రుత్వాతద్రావణేంద్రస్య వచనం పరిదేవితం । కుంభకర్ణో జహాసోచ్చైర్వచనంచేదమబ్రవీత్ ॥ ౫౬ ॥ పురామంత్రవిచారే తేగదితం యన్మయానృప । తదద్యత్వా ముపగతం ఫలంపాపస్య కర్మణః ॥ ౫౭ ॥ పూర్వమేవ మయాప్రోక్తో రామోనారాయణః పరః । సీతాచ యోగమాయేతి బోధితోఽపి న బుధ్యసే ॥ ౫౮ ॥ ఏకదాహంవనేసానౌ విశాలాయాం స్థితోనిశి । దృ

ప్రోక్తవానృషిసత్తమః నారదో దివ్యదర్శనః ॥ ౫౯ ॥ తమబ్రువం మహాభాగా కుతో గంతాసి మే వద । ఇత్యుక్తో నారదః ప్రాహ దేవానాం మంత్రణే స్థితః ॥ ౬౦ ॥ తత్రోత్పన్న ముదంతం తే వక్ష్యామి శృణు తత్త్వతః । యువాభ్యాం పీడితా దేవా స్సర్వే విష్ణు ముపాగతాః ॥ ౬౧ ॥ ఊచుస్తే దేవదేవేశం స్తుత్వా భక్త్యా సమాహితాః । జహి రావణమద్య త్వం దేవ త్రైలోక్య కంటకమ్ ॥ ౬౨ ॥ మానుషేణ మృతి స్తస్య కల్పితా బ్రహ్మణా పురా । అత స్త్వం మానుషో భూత్వా జహి రావణ కంటకమ్ ॥ ౬౩ ॥ తథేత్యాహ మహావిష్ణు స్సత్యసంకల్ప ఈశ్వరః । జాతో రఘుకులే దేవో రామ ఇత్యభివిశ్రుతః ॥ ౬౪ ॥ స హనిష్యతి వ స్సర్వా న్నిత్యుక్త్వా ప్రయయౌ మునిః । అతో జానీహి రామం త్వం పరం బ్రహ్మ సనాతనమ్ ॥ ౬౫ ॥ త్యజ వైరం భజస్వాద్య మాయామానుష విగ్రహం । భజతో భక్తిభావేన ప్రసీదతి రఘూత్తమః ॥ ౬౬ ॥ భక్తిర్జనిత్రీ జ్ఞానస్య భక్తి ర్మోక్ష ప్రదాయినీ । భక్తిహీనేన యత్కించి త్కృతం సర్వమ సత్సమమ్ ॥ ౬౭ ॥ అవతారా స్సుబహవో విష్ణో ర్లీలాను కారిణః । తేషాం సహస్ర సదృశో రామో జ్ఞానమయ శ్శివః ॥ ౬౮ ॥ రామం భజంతే నిపుణా మనసా వచసానిశం । అనాయాసేన సంసారం తీర్త్వా యాంతి హరేః పదమ్ ॥ ౬౯ ॥ యే రామ మేవ సతతం భువి శుద్ధసత్త్వా ధ్యాయంతి తస్య చరితాని పఠంతి సంతః । ముక్తాస్త ఏవ భవభోగ మహాహిపాశైః సీతాపతేః పదమనంతసుఖం ప్రయాంతి ॥ ౭౦ ॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే, ఉమామహేశ్వరసంవాదే, యుద్ధకాండే, సప్తమస్సర్గః సమాప్తః.

కుంభకర్ణవచశ్శ్రుత్వా భృకుటీ వికటాననః । దశగ్రీవో జగాదేవ మానసా దుత్పతన్నివ ॥ ౧ ॥ త్వమాసీతో న తే జ్ఞాన బోధనాయ సుబుద్ధిమాన్ । మయా కృతం సమీకృత్య యథ్యుస్వ యదిరోచతే ॥ ౨ ॥ నోచేద్గచ్ఛ సుషుప్త్యర్థం నిద్రా త్వాం బాధతేఽధునా । రావణస్య వచశ్శ్రుత్వా కుంభకర్ణో మహాబలః ॥ ౩ ॥ రుష్టోఽయ మితి విజ్ఞాయ తూర్ణం యుద్ధాయ నిర్యయౌ । స లంఘయిత్వా ప్రాకారం మహాపర్వత సన్నిభః ॥ ౪ ॥ నిర్యయౌ నగరా త్తూర్ణం భీష

యన్నరి-సైనికాన్ । ససనాద మహానాదం సముద్ర మభి నాదయన్ ॥ ౫ ॥ వానరా నాశయామాస బాహుభ్యాం భ క్షయన్నపి । కుంభకర్ణం తదాదృష్ట్వా సపక్షమివ పర్వతమ్ ॥ ౬ ॥ దుద్రువు ర్వానరా స్సర్వే కాలాంతక మివాఖి లాః । భక్షయంతం హరివాహాన్యాం ముద్గరేణ మహాబలమ్ ॥ ౭ ॥ కాలయంతం హరీన్వేగా ద్భక్షయంతం సమంత తః । చూర్ణయంతం ముద్గరేణ పాణిపాదై రనేకధా ॥ ౮ ॥ కుంభకర్ణం తదాదృష్ట్వా గదాపాణి ర్విభీషణః । ననా మ చరణౌ తస్య భ్రాతుర్జ్యేష్ఠస్య బుద్ధిమాన్ ॥ ౯ ॥ విభీషణోహం భ్రాతుస్మే దయాంకురు మహామతే । రావణస్తు మ యా భ్రాత ర్బహుధా పరిబోధితః ॥ ౧౦ ॥ సీతాం దేహీతి రామాయ రామ స్సాక్షాజ్జనార్దనః । నశృణోతిచ మాం హంతుం ఖడ్గముద్యమ్య చోక్తవాన్ ॥ ౧౧ ॥ ధిక్త్వాం గచ్ఛేతి మాంహత్వా పదాపాపి ధిరావృతః । చతుర్భి ర్మంత్రిభి స్సార్ధం రామం శరణ మాగతః ॥ ౧౨ ॥ తచ్ఛ్రుత్వా కుంభకర్ణోఽపి జ్ఞాత్వాభ్రాతరమాగతమ్ । సమాలింగ్య చవ త్సత్వంత జీవరామ పదాశ్రయః ॥ ౧౩ ॥ కులసం రక్షణార్థాయ రాక్షసానాం హితాయచ । మహా భాగవతోసిత్వం శు రామే నారదా చ్ఛ్రుతమ్ ॥ ౧౪ ॥ గచ్ఛ తాత మమేదానీం దృశ్యతేనచ కించన । మదీయోవా పరోవాపి మద మత్త విలోచనః ॥ ౧౫ ॥ ఇత్యుక్తోశ్రు ముఖోభ్రాతు శ్చరణా వభివంద్యసః । రామ పార్శ్వ ముపాగత్య చింతాపర ఉప స్థితః ॥ ౧౬ ॥ కుంభకర్ణోపి హస్తాభ్యాం పాదాభ్యాం పేషయన్ హరీన్ । చచార వానరీం సేనాం కాలయన్గంధహ స్తి వత్ ॥ ౧౭ ॥ దృష్ట్వాతం రాఘవః క్రుద్ధో వాయవ్యం శస్త్ర మాదరాత్ । చిక్షేపకుంభకర్ణాయ తేనచిచ్ఛేద రక్షసః ॥ ౧౮ ॥ సముద్గరం దక్షహస్తం తేనఘోరం ననాదసః । సహస్తః పతితో భూమౌ వనేకాన ర్దయన్కపీన్ ॥ ౧౯ ॥ పర్యంత మాశ్రితా స్సర్వే వానరా భయవేపితాః । రామ రాక్షస యోర్యుద్ధం పశ్యంతః పర్యవస్థితాః ॥ ౨౦ ॥ కుంభక ర్ణశ్ఛిన్నహస్త స్సాలముద్యమ్య వేగతః । సమరే రాఘవం హంతుం దుద్రావత మథోచ్ఛినత్ ॥ ౨౧ ॥ సాలేన సహి తం వామ హస్తమైంద్రేణ రాఘవః । ఛిన్నబాహు మథాయాంతం నర్దంతం వీక్ష్యరాఘవః ॥ ౨౨ ॥ ద్వావర్ధ చంద్రా

నిశితా శరాభ్యాం స పద ద్వయమ్ | చిచ్ఛేద పతితౌ పాదౌ లంకాద్వారే మహాస్వనౌ || ౨౩ || నికృత్త పాణిపాదో
పి కుంభకర్ణోతిభీషణః | బడబాముఖ వద్వక్త్రం వ్యాదాయ రఘునందనమ్ || ౨౪ || అభిదుద్రావ నినద న్రాహు
శ్చంద్ర మివాంబరే | అపూరయ చ్ఛితాగ్రైశ్చ సాయకై స్తద్రఘూత్తమః || ౨౫ || శరపూరిత వక్త్రోసౌ చుక్రో
శాతి భయంకరః | అథసూర్య ప్రతీకాశ మైంద్రం శర మనుత్తమమ్ || ౨౬ || వజ్రాశని సమం రామ శ్చిక్షేపాసుర మృ
త్యవే | సతత్పర్వత సంకాశం స్ఫురత్కుండల దంష్ట్రికమ్ || ౨౭ || చకర్త రక్షోధిపతే శ్శిరో వృత్రం యథాశనిః | త
చ్ఛిరః పతితం లంకా ద్వారి కాయో మహాన్ దధౌ || ౨౮ || శిరోన్య రోధ యద్ద్వారం కాయోనక్రోద్యమార్గయత్ |
తతో దేవా స్సమునయో గంధర్వాః పన్నగాః ఖగాః || ౨౯ || సిద్ధాయక్షా గుహ్యకాశ్చ అప్సరోభిశ్చ రాఘవమ్ | తు
ష్టువుః కుసుమాసారై ర్వర్షంత స్సాభినందితాః || ౩౦ || ఆజగామ తదా రామం ద్రష్టుం దేవ మునీశ్వరః | నారదో గగ
నాత్తూర్ణం స్వభాసాభా సయ న్దిశః || ౩౧ || రామ మిందీవరశ్యామ ముదారాంగం ధనుర్ధరమ్ | ఈషత్తామ్ర విశా
లాక్షం ప్రైందాస్త్రాం చితబాహుకమ్ || ౩౨ || దయార్ద్ర దృష్ట్యా పశ్యంతం వానరాన్సురపీడితాన్ | దృష్ట్వా గద్గద
యా వాచా భక్త్యా స్తోతుం ప్రచక్రమే || ౩౩ || నారద ఉవాచ || దేవదేవ జగన్నాథ పరమాత్మ న్సనాతన | నారాయణాఖి
లాధార విశ్వసాక్షి న్నమోస్తుతే || ౩౪ || విశుద్ధజ్ఞాన రూపోపి త్వంలోకానతి వంచయన్ | మాయయా మనుజా కా
రః సుఖ దుఃఖాది మానివ || ౩౫ || త్వం మాయయా గుహ్యమాన స్సర్వేషాం హృది సంస్థితః | స్వయం జ్యోతిస్స్వ
భావస్త్వం వ్యక్త ఏవా మలాత్మనామ్ || ౩౬ || ఉన్మీలయ న్సృజస్యేత న్నేత్రే రామ జగత్త్రయమ్ | ఉపసంహ్రియతే
సర్వం త్వయా చక్షుర్నిమీలనాత్ || ౩౭ || యస్మిన్సర్వ మిదం భాతి యతశ్చైత చ్చరాచరమ్ | యస్మాన్న కించిల్లోకే
స్మిం తస్మైతే బ్రహ్మణే నమః || ౩౮ || ప్రకృతిం పురుషం కాలం వ్యక్తా వ్యక్త స్వరూపిణమ్ | యంజ్ఞానంతి మునిశ్రే
ష్ఠా స్తస్మై రామాయతే నమః || ౩౯ || వికార రహితం శుద్ధం జ్ఞానరూపం శ్రియో ర్ఘగా | త్వాం సర్వజగదాకార మూ

త్రయీబాహ్యా మోహితాః ॥ ౪౦ ॥ విరోధో దృశ్యతే దేవ వైదికో వేదవాదినామ్ । నిశ్చయం నాధిగచ్ఛంతి త్వత్ప్ర
సాదం వినా బుధాః ॥ ౪౧ ॥ మాయయా క్రీడతో దేవ సవిరోధోఽపి నాగపి । రశ్మిజాలం రవేర్యద్వ ద్దృశ్యతే జలవద్భ్ర
మాత్ ॥ ౪౨ ॥ భ్రాంతిజ్ఞానా త్తథా రామ త్వయి సర్వం ప్రకల్ప్యతే । మనసో విషయో దేవ రూపం తే నిర్గుణం పరమ్ ॥
౪౩ ॥ కథం దృశ్యం భవేద్దేవ దృశ్యాభావే భజేత్కథమ్ । అత స్తవావతారేషు రూపాణి నిపుణా భువి ॥ ౪౪ ॥ భజంతిబు
ద్ధి సంపన్నా స్తరంత్యేవ భవార్ణవమ్ । కామక్రోధాదయ స్తత్ర బహవః పరిపంథినః ॥ ౪౫ ॥ భీషయంతి సదా చేతో
మార్జారా మూషకం యథా । త్వన్నామ స్మరతాం నిత్యం త్వద్రూపమపి మానసే ॥ ౪౬ ॥ త్వత్పూజా నిరతానాం తే క
థామృత పరాత్మనామ్ । త్వద్భక్త సంగినాం రామ సంసారో గోష్పదాయతే ॥ ౪౭ ॥ అతస్తే సగుణం రూపం ధ్యా
త్వాహం సర్వదా హృది । ముక్తశ్చరామి లోకేషు పూజ్యోఽహం సర్వదైవతైః ॥ ౪౮ ॥ రామ త్వయా మహత్కా
ర్యం కృతం దేవ హితేచ్ఛయా । కుంభకర్ణ వధేనాద్య భూభారోఽయం గతః ప్రభో ॥ ౪౯ ॥ శ్వో హనిష్యతి సౌమిత్రి రిం
ద్రజేతార మాహవే । హనిష్యసేఽథ రామ త్వం పరశ్వో దశకంధరమ్ ॥ ౫౦ ॥ పశ్యామి సర్వం దేవేశ సిద్ధైస్సహ నభో
గతః । అనుగృహ్ణీష్వ మాం దేవ గమిష్యామి సురాలయమ్ ॥ ౫౧ ॥ ఇత్యుక్త్వా రామ మామంత్ర్య నారదో భగవా
నృషిః । యయౌ దేవైః పూజ్యమానో బ్రహ్మలోక మకల్మషమ్ ॥ ౫౨ ॥ భ్రాతరం నిహతం శ్రుత్వా కుంభకర్ణం మ
హాబలమ్ । రావణ శ్శోక సంతప్తో రామేణా క్లిష్టకర్మణా ॥ ౫౩ ॥ మూర్ఛితః పతితో భూమా వుత్థాయ విలలాప హ ।
పితృవ్యం నిహతం శ్రుత్వా పితరం చాతి విహ్వలమ్ ॥ ౫౪ ॥ ఇంద్రజిత్ప్రాహ శోకార్తం త్యజ శోకం మహామతే । మ
యి జీవతి రాజేంద్ర మేఘనాదే మహాబలే ॥ ౫౫ ॥ దుఃఖస్యావ సరః కుత్ర దేవాంతక మహామతే । త్యజ తే దుఃఖమఖి
లం స్వస్థో భవ మహీపతే ॥ ౫౬ ॥ సర్వం సమీ కరిష్యామి హనిష్యామి చ వైరిణః । గత్వా నికుంభిలాం సద్య స్త
ర్పయిత్వా హుతాశనమ్ ॥ ౫౭ ॥ లబ్ధ్వా రథాదికం తస్మా దజయ్యోఽహం భవామ్యరేః । ఇత్యుక్త్వా త్వరితం గత్వా

నిర్విఘ్నం హవనస్థలమ్ ॥ ౫౮ ॥ రక్తమాల్యాంబరధరో రక్తగంధానులేపనః । నికుంభిలా స్థలే మౌనీ హవనాయోపచక్రమే ॥ ౫౯ ॥ విభీషణోఽథ తచ్ఛ్రుత్వా మేఘనాదస్య చేష్టితమ్ । ప్రాహ రామాయ సకలం హోమారంభం దురాత్మనః ॥ ౬౦ ॥ సమాప్తశ్చేత్ హోమోఽయం మేఘనాదస్య దుర్మతేః । తదా కజయ్యో భవేద్రామ మేఘనాదస్సురాసురైః ॥ ౬౧ ॥ అతశ్శీఘ్రం లక్ష్మణేన ఘాతయిష్యామి రావణిమ్ । ఆజ్ఞాపయ మయా సార్ధం లక్ష్మణం బలినాం వరమ్ ॥ ౬౨ ॥ హనిష్యతి న సందేహో మేఘనాదం తవానుజః ॥ శ్రీరామచంద్రః ॥ అహమేవ గమిష్యామి హంతుమింద్రజితం రిపుమ్ । ఆగ్నేయేన మహాస్త్రేణ సర్వరాక్షసఘాతినా ॥ ౬౩ ॥ విభీషణోఽపి తం ప్రాహ నాసావన్యైర్నిహన్యతే । యస్తు ద్వాదశ వర్షాణి నిద్రాహార వివర్జితః ॥ ౬౪ ॥ తేనైవ మృత్యుర్నిర్దిష్టో బ్రహ్మణాస్య దురాత్మనః । లక్ష్మణస్తు అయోధ్యాయా నిర్గమ్యానుయాతస్త్వయా సహ ॥ ౬౫ ॥ తదాది నిద్రాహారాదీన్న జానాతి రఘూత్తమ । సేవార్థం తవ రాజేంద్ర జ్ఞాతం సర్వమిదం మయా ॥ ౬౬ ॥ తదాజ్ఞాపయ దేవేశ లక్ష్మణం త్వరయానఘ । హనిష్యతి న సందేహః శేషస్సాక్షాద్ధరాధరః ॥ ౬౭ ॥ త్వమేవ సాక్షాజ్జగతామధీశో నారాయణో లక్ష్మణ ఏవ శేషః । యువాం ధరాభార నివారణార్థం జాతౌ జగన్నాటక సూత్రధారౌ ॥ ౬౮ ॥ ❁

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే, ఉమామహేశ్వరసంవాదే, యుద్ధకాండే, అష్టమస్సర్గస్సమాప్తః.

విభీషణవచశ్శ్రుత్వా రామో వాక్యమథాబ్రవీత్ । జానామి తస్య రౌద్రస్య మాయాం కృత్స్నాం విభీషణ ॥ ౧ ॥ స హి బ్రహ్మాస్త్రవిచ్ఛూరో మాయావీ చ మహాబలః । జానామి లక్ష్మణస్యాపి స్వరూపం మమ సేవనమ్ ॥ ౨ ॥ జ్ఞాత్వైవాసమపాంతం తూష్ణీం స్థితవిదృశ్యతాఽచ్య గౌరవాత్ । ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం ప్రాహ రామో జ్ఞానవతాం వరః ॥ ౩ ॥ గచ్ఛ లక్ష్మణ సైన్యేన మహతా జహి రావణిమ్ । హనూమత్ప్రముఖైస్సర్వైర్యూథపైస్సహ లక్ష్మణ ॥ ౪ ॥ జాంబవానృక్షరాజోఽయం సహసైన్యేన సంవృతః । విభీషణశ్చ సచివైః సహ త్వామనుయాస్యతి ॥ ౫ ॥ అభిజ్ఞస్తస్య దేశస్య జానాతి

విజేతాఽసి న సంశయః ॥ రామస్య వచనం శ్రుత్వా లక్ష్మణస్స విభీషణః ॥ ౬ ॥ జగ్రాహ కార్ముకం శ్రేష్ఠ మన్యద్భీమ పరాక్రమః । రామపాదావభివన్ద్య హృష్టస్సౌమిత్రి రబ్రవీత్ ॥ ౭ ॥ అద్య మత్కార్ముకోన్ముక్తా శ్శరా నిర్భిద్య రావణిమ్ । గమిష్యన్తి హి పాతాలం స్నాతుం భోగావతీజలే ॥ ౮ ॥ ఏవముక్త్వా స సౌమిత్రిః పరిక్రమ్య ప్రణమ్య తమ్ । ఇన్ద్రజిన్నిధనాకాంక్షయా త్వరిత విక్రమః ॥ ౯ ॥ వానరైర్బహుసాహస్రై ర్హనూమాన్ప్రముఖ స్తతో ఽన్వగాత్ । విభీషణశ్చ సహితో మన్త్రిభి స్త్వరితం యయౌ ॥ ౧౦ ॥ జాంబవత్ప్రముఖా ఋక్షాః సౌమిత్రిం త్వరయాన్వగుః । గత్వా నికుమ్భిలా దేశం లక్ష్మణో వానరైస్సహ ॥ ౧౧ ॥ అపశ్యద్బలసంఘాతం । దూరాద్రాక్షస సంకులమ్ । ధనురాయమ్య సౌమిత్రి ర్యత్తో ఽభూద్భూరివిక్రమః ॥ ౧౨ ॥ అంగదేనచ వీరేణ జాంబవా న్నృక్షసాధిపః । తదా విభీషణః ప్రాహ సౌమిత్రిం పశ్య రాక్షసాన్ ॥ ౧౩ ॥ యదేత ద్రాక్షసానీకం మేఘశ్యామం విలోక్యతే । అస్యానీకస్య మహతో భేదనే యత్నవాన్భవ ॥ ౧౪ ॥ రాక్షసేన్ద్రసుతో ఽప్యస్మిన్ భిన్నే దృశ్యో భవిష్యతి । అభిద్రవాశు యావద్వై నైతత్కర్మ సమాప్యతే ॥ ౧౫ ॥ జహీమం వీర దురాత్మానం హింసాపరమ ధార్మికమ్ । విభీషణ వచశ్శ్రుత్వా లక్ష్మణ శ్శుభలక్షణః ॥ ౧౬ ॥ వవర్ష శరవర్షాణి రాక్షసేన్ద్రసుతం ప్రతి । పాషాణైః పర్వతాగ్రైశ్చ వృక్షైశ్చ హరియూథపాః ॥ ౧౭ ॥ నిర్జఘ్ను స్సర్వతో దైత్యాం స్తేపి వానరయూథపాన్ । పరశ్వథైః శితైర్బాణై రసిభిర్యష్టితోమరైః ॥ ౧౮ ॥ నిర్జఘ్ను ర్వానరానీకం తదా శబ్దో మహానభూత్ । స సంప్రహారస్తుములః సంజజ్ఞే హరిరక్షసామ్ ॥ ౧౯ ॥ ఇన్ద్రజిత్స్వ బలం సర్వం మర్ద్యమానం విలోక్య సః । నికుమ్భిలాం చ హోమం చ త్యక్త్వా శీఘ్రం వినిర్గతః ॥ ౨౦ ॥ రథమారుహ్య సధనుః క్రోధేన మహతా ఽగమత్ । సమాహ్వయత్ సౌమిత్రిం యుద్ధాయ రణమూర్ధని ॥ ౨౧ ॥ సౌమిత్రే మేఘనాదో ఽహం మయా జీవన్న మోక్ష్యసే । తత్ర దృష్ట్వా పితృవ్యం స ప్రాహ నిష్ఠుర భాషణమ్ ॥ ౨౨ ॥ ఇహైవ జాత స్సంవృద్ధ స్సాక్షా ద్భ్రాతా పితుర్మమ । యస్త్వం స్వజనముత్సృజ్య పరభృత్యత్వ మాగతః ॥ ౨౩ ॥ కథం ద్రుహ్యసి పుత్రాయ పాపీయానసి దుర్మతే । ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం దృష్ట్వాహ

నూమత్ప్రభ్రష్టశస్త్రితమ్॥ ౨౪ ॥ ఉద్యదాయుధనిస్త్రింశే రథే మహతి సంస్థితః । మహాప్రమాణముద్యమ్య ఘోరం విస్ఫా
రయన్ధనుః॥ ౨౫ ॥ అద్య వో మామకా బాణాః ప్రాణాన్ప్రాప్స్యంతి వానరాః । తతస్స రాక్షసో దాశరథీ సంధాయాఽమిత్ర
కర్శనః ॥ ౨౬ ॥ ససర్జ రాక్షసేంద్రాయ క్రుద్ధస్సర్ప ఇవశ్వసన్ । ఇంద్రజిద్రక్తనయనో లక్ష్మణం సముదైక్షత ॥ ౨౭ ॥
శక్రాశని సమస్పర్శైర్లక్ష్మణేనాహతశ్శరైః । ముహూర్తమభవన్మూఢః పునః ప్రత్యాహృతేంద్రియః ॥ ౨౮ ॥ దదర్శా
వస్థితం వీరం వీరో దశరథాత్మజమ్ । సోఽభిచక్రామ సౌమిత్రిం క్రోధసంరక్తలోచనః ॥ ౨౯ ॥ శరాన్ధనుషి సంధా
య లక్ష్మణం చేదమబ్రవీత్ । యది తే ప్రథమే యుద్ధే న దృష్టో మే పరాక్రమః ॥ ౩౦ ॥ అద్య త్వాం దర్శయిష్యామి
తిష్ఠేదానీం వ్యవస్థితః । ఇత్యుక్త్వా సప్తభిర్బాణైరభివివ్యాధ లక్ష్మణమ్ ॥ ౩౧ ॥ దశభిశ్చ హనూమంతం తీక్ష్ణధారైశ్శ
రోత్తమైః । తతశ్శరశతేనైవ సంప్రయుక్తేన వీర్యవాన్ ॥ ౩౨ ॥ క్రోధద్విగుణసంరబ్ధో నిర్బిభేద విభీషణమ్ । లక్ష్మ
ణోఽపి తథా శత్రుం శరవర్షైరవాకిరత్ ॥ ౩౩ ॥ తస్య బాణైస్సుసంవిద్ధం కవచం కాంచనప్రభమ్ । వ్యశీర్యత రం
ధ్రోపస్థే తిలశః పతితం భువి ॥ ౩౪ ॥ తతశ్శరసహస్రేణ సంక్రుద్ధో రావణాత్మజః । బిభేద సమరే వీరం లక్ష్మణం భీమ
విక్రమమ్ ॥ ౩౫ ॥ వ్యశీర్యత పతద్దివ్యం కవచం లక్ష్మణస్య చ । కృతప్రతికృతాఽన్యోన్యం బభూవతురభిద్రుతౌ ॥ ౩౬ ॥
అభీక్ష్ణం నిశ్శ్వసంతౌ తౌ యుధ్యేతాం తుములం పునః । శరసంవృతసర్వాంగౌ సర్వతో రుధిరోక్షితౌ ॥ ౩౭ ॥ సుదీ
ర్ఘకాలం తౌ వీరావన్యోన్యం నిశితైశ్శరైః । అయుధ్యేతాం మహాసత్త్వౌ జయాఽపజయవివర్జితౌ ॥ ౩౮ ॥ ఏతస్మిన్నంత
రే వీరో లక్ష్మణః పంచభిశ్శరైః । రావణేస్సారథిం సాశ్వం రథం చ సమచూర్ణయత్ ॥ ౩౯ ॥ చిచ్ఛేద కార్ముకం
తస్య దర్శయన్హస్తలాఘవమ్ । సోఽన్యత్తు కార్ముకం భద్రం సజ్యం చక్రే త్వరాన్వితః ॥ ౪౦ ॥ తచ్చాపమపి చిచ్ఛేద ల
క్ష్మణస్త్రిభిరాశుగైః । తమేవచ్ఛిన్నధన్వానం వివ్యాధానేకసాయకైః ॥ ౪౧ ॥ పునరన్యత్సమాదాయ కార్ముకం భీమవి
క్రమః । ఇంద్రజిల్లక్ష్మణం బాణైశ్శితైరాదిత్యసన్నిభైః ॥ ౪౨ ॥ బిభేద వానరాన్సర్వాన్బాణైర్నారాచసంజ్ఞితైః । త

తైన్ద్రం సమాదాయ లక్ష్మణో రావణిం ప్రతి ॥ ౪౩ ॥ సంధాయాకృష్య కర్ణాంతం కార్ముకం దృఢనిష్ఠురమ్ । ఉవాచ లక్ష్మణో వీరః స్మరన్రామ పదాంబుజమ్ ॥ ౪౪ ॥ ధర్మాత్మా సత్యసంధశ్చ రామో దాశరథిర్యది । త్రిలోక్యామప్రతిద్వంద్వస్తదైనం జహిరావణిమ్ ॥ ౪౫ ॥ ఇత్యుక్త్వా బాణమాకర్ణా ద్వికృష్య తమజిహ్మగమ్ । లక్ష్మణస్సమరే వీరః ససర్జేంద్రజితంప్రతి ॥ ౪౬ ॥ స శరస్తచ్ఛిరస్త్రాణం శ్రీమజ్జ్వలిత కుండలమ్ । ప్రమథ్యేంద్రజితః కాయాత్పాతయామాస భూతలే ॥ ౪౭ ॥ తతః ప్రముదితా దేవాః కీర్తయంతో రఘూత్తమమ్ । వవర్షుః పుష్పవర్షాణి స్తువంతశ్చ ముహుర్ముహుః ॥ ౪౮ ॥ జహర్ష శక్రో భగవాన్సహ దేవైర్మహర్షిభిః । ఆకాశేఽపిచ దేవానాం శుశ్రువే దుందుభిస్స్వనః ॥ ౪౯ ॥ విమలంగగనంచాసీత్స్థిరాభూద్విశ్వధారిణీ । నిహతం రావణిం దృష్ట్వా జయజల్పసమన్వితః ॥ ౫౦ ॥ హర్షాచ్ఛ్రమ ససౌమిత్రిః శంఖమాపూరయద్రణే । సింహనాదం తతః కృత్వా జ్యాశబ్దమకరోద్విభుః ॥ ౫౧ ॥ తేననాదేన సంహృష్టా వానరాశ్చ గతశ్రమాః । వానరేంద్రైశ్చ సహితః స్తువద్భిర్హృష్టమానసైః ॥ ౫౨ ॥ లక్ష్మణః పరితుష్టాత్మా దదర్శాభ్యేత్య రాఘవమ్ । హనూమద్రాక్షసాభ్యాంచ సహితో వినయాన్వితః ॥ ౫౩ ॥ వవందే భ్రాతరం రామం జ్యేష్ఠం నారాయణం విభుమ్ । త్వత్ప్రసాదాద్రఘుశ్రేష్ఠ హతో రావణిరాహవే ॥ ౫౪ ॥ శ్రుత్వా తల్లక్ష్మణాద్ధృష్ట్వా తమాలింగ్య రఘూత్తమః । మూర్ధ్న్యవఘ్రాయ ముదితః సస్నేహమిదమబ్రవీత్ ॥ ౫౫ ॥ సాధు లక్ష్మణ తుష్టోఽస్మి కర్మ తే దుష్కరం కృతమ్ । మేఘనాదస్య నిధనే జితం సర్వమరిందమ ॥ ౫౬ ॥ అహోరాత్రైస్త్రిభిర్వీరః కథంచిద్వినిపాతితః । నిస్సపత్నః కృతోఽస్మ్యద్య నిర్యాస్యతి స రావణః ॥ ౫౭ ॥ పుత్రశోకాన్మయా యోద్ధుం తం హనిష్యామి రావణమ్ । మేఘనాదం హతం శ్రుత్వా లక్ష్మణేన మహాబలమ్ ॥ ౫౮ ॥ రావణః పతితో భూమౌ మూర్ఛితః పునరుత్థితః । విలలాపాతి దీనాత్మా పుత్రశోకేన రావణః ॥ ౫౯ ॥ పుత్రస్య గుణకర్మాణి సంస్మరన్పర్యదేవయత్ । అద్య దేవగణాస్సర్వే లోకపాలా మహర్షయః ॥ ౬౦ ॥ హతమింద్రజితం జ్ఞాత్వా సుఖం స్వప్స్యంతి నిర్భయాః । ఇత్యాదిబహుశః పుత్రలాలసో విల

లాపహా ॥ ౬౧ ॥ తతః పరమసంక్రుద్ధో రావణో రాక్షసాధిపః । ఉవాచ రాక్షసాన్సర్వాన్నిరాశయుషు రాహావే ॥ ౬౨ ॥ సపుత్రవధసంతప్తస్సార్యశోఽధ వశంగతః । సంవీక్ష్య రావణో బుద్ధ్వా హంతుం సీతాం ప్రదుద్రువే ॥ ౬౩ ॥ ఖడ్గపాణి మథాయాంతం క్రుద్ధం దృష్ట్వా దశాననమ్। రాక్షసీమధ్యగా సీతా భయశోకాకులాభవత్ ॥ ౬౪ ॥ ఏతస్మిన్నంతరే తస్య సచివో బుద్ధిమాన్ శుచిః । సుపార్శ్వో నామ మేధావీ రావణం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౬౫ ॥ నను నామ దశగ్రీవ సాక్షాద్వైశ్రవణానుజః । వేదవిద్యావ్రతస్నాతస్స్వ కస్మాదరిః క్షితేః ॥ ౬౬ ॥ అనేకగుణసంపన్నః కథం స్త్రీవధమిచ్ఛసి । అస్మాభిస్సహితో యుద్ధే హత్వా రామంచ లక్ష్మణమ్। ప్రాప్స్యసే జానకీం శీఘ్రమిత్యుక్తస్స్వస్వవతకాలే ॥ ౬౭ ॥ తతో దురాత్మా సుహృద్వాక్యమిదం తం వచస్సుధర్మ్యం ప్రతిగృహ్య రావణః । గృహం జగామాథ శుశోచ పాపమూఢధీః పునస్సభాంచ ప్రియయో సుహృద్వృతః ॥ ౬౮ ॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే, ఉమామహేశ్వరసంవాదే, యుద్ధకాండే, నవమస్సర్గః, సమాప్తః.

సవిచార్య సభామధ్యే రాక్షసైస్సహమంత్రిభిః । నిర్యయావేకవశిష్టైస్తై రాక్షసైస్సహ రాఘవమ్ ॥ ౧ ॥ శలభక్షైర్లతైర్యుక్తః ప్రజ్వలంతమివానలమ్ । తతో రామేణ నిహతా సర్వే రాక్షసా యుధి ॥ ౨ ॥ స్వయం రామేణ నిహతస్తీక్ష్ణబాణే వవక్షసి । వ్యథిత స్త్వరితం లంకాం ప్రవివేశ దశాననః ॥ ౩ ॥ దృష్ట్వా రామస్య బహుశః పౌరుషం చార్యమానుషమ్ । రావణో మాతులైశ్చైవ శీఘ్రం శుక్రాంతికం గతః ॥ ౪ ॥ నమస్కృత్య దశగ్రీవః శుక్రం ప్రాంజలిరబ్రవీత్ । భగవన్ రాఘవేణైవం లంకా రాక్షసయూథపైః ॥ ౫ ॥ వినాశితా మహాదైత్యా నిహతాః పుత్రబాంధవాః । కథం మే దుఃఖసంతోహస్త్వయి శిష్టతి సద్గురో ॥ ౬ ॥ ఇతి విజ్ఞాపితో దైత్యగురుః ప్రాహ దశాననమ్ । హోమం కురు ప్రయత్నేన రహసి త్వం దశానన ॥ ౭ ॥ యది విఘ్నం న చేద్ధోమే తర్హి హోమానలోత్థితాః మహారథశ్చ వాహాశ్చ చాపతూణీరసాయకాః ॥ ౮ ॥ సంభవిష్యంతి తైర్యుక్తస్త్వమజేయో భవిష్యసి । గృహాణ మంత్రాన్మద్దత్తాన్ గచ్ఛ హోమం కురు

ప్రదశమ్ ॥ ౧౦ ॥ ఇత్యుక్త్వా స్త్వరితం గత్వా రావణో రాక్షసాధిపః । గుహాం పాతాళ సదృశీం కుండే కేస్వే చకార హ ॥
౧౧ ॥ లంకాద్వారకవాటాని బద్ధ్వా సర్వత్ర యత్నతః । హోమద్రవ్యాణి సంపాద్య యాన్యుక్తాన్యాభిచారికే ॥ ౧౨ ॥
గుహాం ప్రవిశ్య చైకాంతే మౌనీ హోమం ప్రచక్రమే ॥ ౧౨ ॥ ఉత్థితం ధూమమాలోక్య మహాంతం రావణానుజః ।
రామాయ దర్శయామాస హోమధూమం భయాకులః ॥ ౧౩ ॥ పశ్య రామ దశగ్రీవో హోమం కర్తుం సమారభత్ ।
యది హోమస్సమాప్తస్స్యాత్తదాఽజయ్యో భవిష్యతి ॥ ౧౪ ॥ అతో విఘ్నాయ హోమస్య ప్రేషయాశు హరీశ్వ
రాన్ । తథేతి రామస్సుగ్రీవ సంమతే నాంగదం కపిమ్ ॥ ౧౫ ॥ హనూమత్ప్రముఖాన్వీరా నాదిదేశ మహాబలాన్ । ప్రా
కారం లంఘయిత్వా తే గత్వా రావణమందిరమ్ ॥ ౧౬ ॥ దశకోట్యః ప్లవంగానాం గత్వా మందిర రక్షకాన్ । చూర్ణయా
మాసురశ్వాంశ్చ గజాంశ్చ న్యహనన్క్షణాత్ ॥ ౧౭ ॥ తతశ్చ సరమా నామ ప్రభా సేహస్త సంజ్ఞయా । విభీషణస్య భార్యా
సా హోమస్థానమసూచయత్ ॥ ౧౮ ॥ గుహాపిధాన పాషాణ మంగదః పాదఘట్టనైః । చూర్ణయిత్వా మహాసత్త్వః
ప్రవివేశ మహాగుహామ్ ॥ ౧౯ ॥ దృష్ట్వా దశాననం తత్ర మీలితాక్షం దృఢాసనమ్ । తతోఽఙ్గదాజ్ఞయా సర్వే వానరా
వివిశుస్త్రితమ్ ॥ ౨౦ ॥ తత్ర కోలాహలం చక్రుస్తాడయంతశ్చ సేవకాన్ । సంభారాంశ్చిక్షిపుస్తత్ర హోమకుణ్డే స
మంతతః ॥ ౨౧ ॥ స్రువమాచిద్య హస్తాచ్చ రావణస్య బలాద్రుషా తేనైవ సంజఘానాశు హనూ మాన్ప్లవగాగ్రణీః ॥
౨౨ ॥ ఘ్నంతి దంతైశ్చ కాష్ఠైశ్చ వానరాస్తమితస్తతః । న జహౌ రావణో ధ్యానం హతోఽపి విజిగీషయా ॥ ౨౩ ॥ ప్రవి
శ్యాంతఃపురే వేశ్మన్యంగదో వేగవత్తరః । సమానయత్కేశబంధే ధృత్వా మందోదరీం శుభామ్ ॥ ౨౪ ॥ రావణస్యైవ పు
రతో విలపంతీ మనాథవత్ । విదదారాంగదస్తస్యాః కంచుకం రత్నభూషితమ్ ॥ ౨౫ ॥ ముక్తా విముక్తాః పతితా స్సమం
తాద్రత్న సంచయాః । శ్రోణిసూత్రం నిపతితం త్రుటితం రత్న చిత్రితమ్ ॥ ౨౬ ॥ కటిప్రదేశా ద్విస్రస్తా నీవిస్స్యైవ ప
శ్యతః । భూషణాని చ సర్వాణి పతితాని సమంతతః ॥ ౨౭ ॥ దేవగంధర్వ కన్యాశ్చ నీతాహృష్టైః ప్లవంగమైః । మందో

దరి రుదో బాల. రావణస్యాగ్రతో భృశమ్ ॥ ౨౮ ॥ క్రోశంతీ కరుణం వీక్ష్య జహాద దశకంధరమ్। నిర్లజ్జోఽసి పత్నీ రేవం కేశ
పాశే వికృష్యతే ॥ ౨౯ ॥ భార్యా తవైవ పురతః కిం జుహోషి సలజ్జనే । హస్య తే పశ్యతో యస్య భార్యా పాపైశ్చ శ
త్రుభిః ॥ ౩౦ ॥ మర్తవ్యం తేన తత్రైవ జీవితాన్మరణం వరమ్ । హా మేఘనాద తే మాతా క్లిశ్యతే బలవానరైః ॥ ౩౧ ॥ త్వ
యి జీవతి మే దుఃఖమీదృశం చ కథం భవేత్ । భార్యాలజ్జా చ సంత్యక్తా భర్త్రా మే జీవితాశయా ॥ ౩౨ ॥ శ్రుత్వా తద్దేవి
తం రాజా మందోదర్యా దశాననః । ఉత్తిష్ఠ ఖడ్గమాదాయ త్యజ దేవీమితి బ్రువన్ ॥ ౩౩ ॥ జఘానాంగద మవ్యగ్రః క
టిదేశే దశాననః । తతోఽత్యజ్య యయుస్సర్వే స్థు విధ్వంస్య హవనం మహత్ ॥ ౩౪ ॥ రామపార్శ్వ ముపాగమ్య తస్థుస్సర్వే
ప్రహర్షితాః । రావణస్తు తతో భార్యా మువాచ పరిసాంత్వయన్ ॥ ౩౫ ॥ దైవాధీన మిదం భద్రే జీవతాం కిం సదృశ్యతే ।
త్యజ శోకం విశాలాక్షి జ్ఞానమాలంబ్య నిశ్చితమ్ ॥ ౩౬ ॥ అజ్ఞానప్రభవ శ్శోకః శోకో జ్ఞాన వినాశకృత్ । అజ్ఞాన ప్రభ
వాహంధీశ్శరీరాదిష్వనాత్మసు ॥ ౩౭ ॥ తన్మూలః పుత్రదారాది సంబంధ సంసృతిస్తతః । హర్ష శోక భయ క్రోధ లోభ మో
హస్పృహాదయః ॥ ౩౮ ॥ అజ్ఞానప్రభవా హ్యేతే జన్మమృత్యు జరాదయః । ఆత్మా తు కేవల శ్శుద్ధో వ్యతిరిక్తో హ్యలేప
కః ॥ ౩౯ ॥ ఆనందరూపో జ్ఞానాత్మా సర్వభావ వివర్జితః । న సంయోగో వియోగో వా విద్యతే కేనచిత్సతః ॥ ౪౦ ॥ ఏవం జ్ఞా
త్వా స్వమాత్మానం త్యజ శోక మనిందితే । ఇదానీమేవ గచ్ఛామి హత్వా రామం సలక్ష్మణమ్ ॥ ౪౧ ॥ ఆగమిష్యామి నో చే
న్మాం దారయిష్యతి సాయకైః । శ్రీరామో వజ్రకల్పైశ్చ తతో గచ్ఛామి తత్పదమ్ ॥ ౪౨ ॥ తదా త్వయా మే కర్తవ్యా
క్రియా ముద్యాసనాత్ప్రియే । సీతాం హత్వా మయా సార్ధం త్వం ప్రవేక్ష్యసి పావకమ్ ॥ ౪౩ ॥ ఏవం శ్రుత్వా వచ స్తస్య రా
వణస్యాతిదుఃఖితా । ఉవాచ నాథ మే వాక్యం శృణు సత్యం తథా కురు ॥ ౪౪ ॥ శక్యో న రాఘవో జేతుం త్వయా చాన్యైః కదా
చన । రామో దేవవరః సాక్షాత్ ప్రధానపురుషేశ్వరః ॥ ౪౫ ॥ మత్స్యో భూత్వా పురా కల్పే మనుం వైవస్వతం ప్రభుః ।
రరక్ష సకలాపద్భ్యో రాఘవో భక్తవత్సలః ॥ ౪౬ ॥ రామః కూర్మోఽభవత్పూర్వం లక్షయోజన విస్తృతః । సముద్రమథనే

పృష్ఠే దధారాశనకాచలం ॥ ౪౬ ॥ హిరణ్యాక్షః కృతో దుర్వృత్తో హతః కనకేన మహాత్మనా । క్రోడరూపేణ వపుషా క్షో
ణీ ముద్ధరతాఽవ్యచిత్ ॥ ౪౭ ॥ త్రిలోకకంటకం దైత్యం హిరణ్యకశిపుం పురా । హతవాన్నారసింహేన వపుషా రఘు
నన్దనః ॥ ౪౮ ॥ విక్రమైస్త్రిభిరేవాసౌ బలింబద్ధ్వా జగత్త్రయమ్ । ఆక్రమ్యాదాత్సురేంద్రాయ భృత్యాయ రఘుసత్తమః॥
౫౦॥ రాక్షసాః క్షత్రియాకారా జాతా భూమేర్భరావహాః । తాన్హత్వా బహుశో రామో భువనంజిత్వా హ్యదాన్మునేః
౫౧ ॥ సఏవ సాంప్రతం జాతో రఘువంశే పరాత్పరః । భవదర్థే రఘుశ్రేష్ఠో మానుషత్వ ముపాగతః ॥ ౫౨ ॥ తస్య భా
ర్యాత్మమృత్యుంవా హృతాసీతా వనాద్బలాత్ । మమపుత్రవినాశార్థం స్వస్యాపి నిధనాయచ ॥ ౫౩ ॥ ఇతఃపరం వా
వైదేహీం ప్రేషయస్వ రఘూత్తమే । విభీషణాయ రాజ్యంతు దత్వాగచ్ఛ మహావనమ్ ॥ ౫౪ ॥ మందోదరీ వచశ్శ్రు
త్వా రావణో వాక్యమబ్రవీత్ । కథంభద్రే రణేపుత్రాన్ భ్రాతౄన్ రాక్షసమణ్డలమ్ ॥ ౫౫ ॥ ఘాతయిత్వా రాఘవేణ
జీవామి వనగోచరః । రామేణ సహయోత్స్యామి రామబాణైస్సుశీఘ్రగైః ॥ ౫౬ ॥ విదార్యమాణో యాస్యామి త
ద్విష్ణోః పరమంపదమ్ । జానామి రాఘవంవిష్ణుం లక్ష్మీంజానామి జానకీమ్ । జ్ఞాత్వైవ జానకీసీతా మయానీతా వనాద్బ
లాత్ ॥ ౫౭ ॥ రామేణ నిధనంప్రాప్య యాస్యామీతి పరంపదమ్ । విముచ్యత్వాంతు సంసారాద్గమిష్యామి సహప్రియే ॥
౫౮ ॥ పరానంద మయీశుద్ధా సేవ్యతే యాముముక్షుభిః । తాంగతింతు గమిష్యామి హతో రామేణ సంయుగే ॥ ౫౯ ॥
ప్రక్షాల్య కల్మషాణీహ ముక్తింయాస్యామి దుర్లభామ్ ॥ ౬౦ ॥ క్లేశాది పంచకతరంగయుతం భ్రమాఢ్యం దారాత్మజా
ప్తధనబంధుఝషాభియుక్తమ్ । ఔర్వ్యానలాభ నిజరోషమనంగజాలం సంసారసాగర మతీత్య హరింవ్రజామి ॥ ౬౧ ॥

ఇతి, శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే, యుద్ధకాణ్డే దశమస్సర్గః, సమాప్తః.

ఇత్యుక్త్వా వచనంప్రేష్ఠాం రాజ్ఞీంమందోదరీంతదా । రావణః ప్రియయా యోద్ధుం రామేణ సహనిర్యయౌ ॥ ౧ ॥ దృఢం
స్యందనమాస్థాయ వృతో ఘోరైర్నిశాచరైః । చక్రే త్రిపోడశ భిర్యుక్తం సపతాకం సకూబరమ్ ॥ ౨ ॥ పిశాచవదనైర్ఘో

రాత్రించరైర్వృతస్తుం భయావహమ్। సర్వాస్త్రశస్త్రసహితం సర్వోపస్కరసంయుతం ॥ ౩ ॥ నిశ్చక్రామాథ సహసా రా
వణో భీమవిక్రమః । ఆయాంతం రావణం దృష్ట్వా భీషణం రణకర్కశమ్॥౪॥ సంత్రస్తా భూత్తదా సేనా వానరీ రామ
పాలితా ॥ ౫ ॥ హనూమానథ చోత్ప్లుత్య రావణం యోద్ధుమాయయౌ । ఆగత్య హనుమాన్ రక్షోవక్షస్యతులవిక్రమః
॥ ౬ ॥ ముష్టిబంధం దృఢం బధ్వా తాడయామాస వేగతః । తేనముష్టిప్రహారేణ జానుభ్యామపతద్రథే॥ ౭॥ మూర్ఛితోऽక
క్షముహూర్తేన రావణః పునరుత్థితః । ఉవాచ చ హనూమంతం శూరోऽసి మమ సంమతః ॥ ౮ ॥ హనూమానాహ తం ధి
గ్మాం యస్త్వం జీవసి రావణ। త్వం తావన్ముష్టినా వక్షో మమ తాడయ రావణ ॥ ౯ ॥ పశ్చాన్మయా హతః పశ్చాత్త్వం
సి నాత్ర సంశయః । తథేతి ముష్టినా వక్షో రావణేనాభితాడితః॥౧౦॥ విఘూర్ణమాననయనః కించిత్కశ్మలమాయయౌ
సంజ్ఞామవాప్య కపిరాట్ రావణం హంతుముద్యతః ॥ ౧౧ ॥ తతోऽన్యత్ర గతో భిత్వా రావణో రాక్షసాధిపః । హనూ
మానంగదశ్చైవ నలో నీలస్తథైవ చ ॥ ౧౨ ॥ చత్వారస్సను వేతా దృష్ట్వా రాక్షసపుంగవాః। అగ్నివర్ణం తథా సర్ప
రోమాణం ఖడ్గరోమకం॥ ౧౩ ॥ తథా వృశ్చికరోమాణం నిజఘ్నుః క్రమశో కపురాట్ । చత్వారశ్చతురో హత్వా రాక్ష
సాన్భీమవిక్రమాన్ ॥ ౧౪॥ సింహనాదం పృథక్కృత్వా రామపార్శ్వముపాగతః। తతః క్రుద్ధో దశగ్రీవ స్స్యందనస్థో దశన
చ్ఛదాన్ ॥ ౧౫ ॥ వివృత్య నయనే క్రూరో రామమేవాన్వధావత। దశగ్రీవో రథస్థస్తు రామం వజ్రోపమైశ్శరైః ॥ ౧౬ ॥ అ
ర్దయామాస ధారాభిర్ధారాధర ఇవ తోయదః । రామస్య పురతస్సర్వాన్వానరాన్సమవిధ్యత ॥ ౧౭ ॥ తతః పావకసంకాశై
శ్శరైః కాంచనభూషణైః । అభ్యవర్షద్రణే రామో దశగ్రీవం సమాహితః ॥౧౮॥ రథస్థం రావణం దృష్ట్వా భూమిష్ఠం ర
ఘునందనమ్ । ఆహూయ మాతలిం శక్రో వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౧౯ ॥ రథేన మమ భూమిష్ఠం శీఘ్రం యాహి రఘూత్త
మమ్ । త్వరితం భూతలం గత్వా కురు కార్యం మమానఘ ॥ ౨౦ ॥ ఏవముక్తోऽథ తం నత్వా మాతలిర్దేవసారథిః । తతో
హరీన్ సంయోజ్య హరిత్తైస్స్యందనోత్తమమ్ ॥ ౨౧ ॥ స్వర్గాదవాతరత్తూర్ణం రామస్య పార్శ్వతః స్థితః । అబ్రవీ

ష్ప తతో రామ సుప్రతరథ్యా రథస్థితః । ప్రాంజలిర్దేవ రాజేన ప్రేషితోఽస్మి రఘూత్తమ ॥ ౨౨ ॥ రథోఽయం దేవరాజ
స్య విజయాయ యశః ప్రభో । ప్రేషితశ్చ మహారాజ ధనురైంద్రం చ భూషితం ॥ ౨౩ ॥ అభేద్యం కవచం ఖడ్గం దివ్యతూణీ
యుగం తథా । ఆరుహ్య చ రథం రామ రావణం జహి రాక్షసమ్ ॥ ౨౪ ॥ మయా సారథినా దేవ వృత్రం దేవ పతిర్యథా ॥ ఇ
త్యుక్తస్తం పరిక్రమ్య నమస్కృత్య రథోత్తమమ్ ॥ ౨౫ ॥ ఆరురోహ రథం రామో లోకాన్లక్ష్మ్యా స్వని యోజయన్ । త
తోఽభవన్మహాయుద్ధం భైరవం రోమహర్షణమ్ ॥ ౨౬ ॥ మహాత్మనో రాఘవస్య రావణస్య చ ధీమతః । ఆగ్నేయేన చ ఆగ్నేయం
దైవం దైవేన రాఘవః ॥ ౨౭ ॥ అస్త్రం రాక్షస రాజస్య జఘాన పరమాస్త్రవిత్ । తతస్తు ససృజే ఘోరం రాక్షసం చా
స్త్రమస్త్రవిత్ ॥ ౨౮ ॥ క్రోధేన మహతాఽఽవిష్టో రామస్యోపరి రావణః । రావణస్య ధనుర్ముక్తాః సర్పా భూత్వా మహావిషాః । శ
రాః కాంచన పుంఖాభా రాఘవం పరితోఽపతన్ ॥ ౨౯ ॥ తైస్సర్పైస్సర్వవదనైర్వమద్భిరనలం ముఖైః । దిశశ్చ విదిశ
శ్చైవ వ్యాప్తాస్తత్ర తదాఽభవన్ ॥ ౩౦ ॥ రామస్సర్పాంస్తతో దృష్ట్వా సమంతాత్పరి పూరితాన్ । సౌపర్ణమస్త్రం త
ద్ఘోరం పురః ప్రావర్తయద్రణే ॥ ౩౧ ॥ రామేణ ముక్తాస్తే బాణా భూత్వా గరుడ రూపిణః । చిచ్ఛిదుస్సర్ప బాణాంస్తాన్స
మంతాత్సర్పశత్రవః ॥ ౩౨ ॥ అస్త్రే ప్రతిహతే యుద్ధే రామేణ దశకంధరః । అభ్యవర్షత్తతో రామం ఘోరాభిశ్శరవృ
ష్టిభిః ॥ ౩౩ ॥ తతః పునశ్శరాన్తీక్ష్ణాన్ రామమక్లిష్ట కారిణం । అర్దయిత్వాతు ఘోరేణ మాతలిం ప్రత్యవిధ్యత ॥ ౩౪ ॥ పాతయి
త్వా రథోపస్థే రథకేతుం చ కాంచనమ్ । ఐంద్రానశ్వాన భ్యహనద్రావణః క్రోధమూర్ఛితః ॥ ౩౫ ॥ విషేదుర్దేవ గంధ
ర్వాశ్చారణాః పితరస్తథా । ఆర్తాకారం హరిం దృష్ట్వా వ్యథితాశ్చ మహర్షయః ॥ ౩౬ ॥ వ్యథితా వానరేంద్రాశ్చ బ
భూవుస్సవిభీషణాః । దశాస్యో వింశతిభుజః ప్రగృహీత శరాసనః ॥ ౩౭ ॥ దదృశే రావణస్తత్ర మైనాక ఇవ పర్వతః ।
రామస్తు భ్రుకుటిం బధ్వా క్రోధసంరక్తలోచనః ॥ ౩౮ ॥ కోపం చ కారసదృశం నిర్దహన్నివ రాక్షసమ్ । ధనురాదాయ
దేవేంద్ర ధనురాకారమద్భుతమ్ ॥ ౩౯ ॥ గృహీత్వా పాణినా బాణం కాలానల సమప్రభమ్ । నిర్దహన్నివ చక్షుర్భ్యాం

దదృశే రిపుమంతికే ॥ ౪౦ ॥ పరాక్రమం దర్శయితుం తేజసా ప్రజ్వలన్నివ । ప్రచక్రే కాలరూపీ సర్వలోకస్య పశ్య
తః ॥ ౪౧ ॥ వికృష్య చాపం రామస్తు రావణం ప్రతివిధ్య చ । హర్షయన్వానరానీకం కాలాంతక ఇవాబభౌ ॥౪౨॥
క్రుద్ధం రామస్య వదనం దృష్ట్వా శత్రుం ప్రధావతః । తత్రసుస్సర్వభూతాని చచాల చ వసుంధరా ॥ ౪౩ ॥రామందృ
ష్ట్వా మహారౌద్రముత్పాతాంశ్చ సుదారుణాన్ । త్రస్తాని సర్వభూతాని రావణం చావిశద్భయమ్ ॥౪౪॥ విమాన
స్థాస్సురగణాః సిద్ధగంధర్వకిన్నరాః । దదృశుస్తే మహాయుద్ధం లోకసంవర్తకోపమమ్ ॥ ౪౫ ॥ ఐంద్రమస్త్రం సమా
దాయ రావణస్య శిరోచ్ఛినత్ ।మూర్ధానో రావణస్యాథ బహవో రుధిరోక్షితాః ॥ ౪౬ ॥ గగనాత్ప్రపతంతి స్మ తాలా
దివ ఫలాని హి ॥ ౪౬½ ॥ న దినం న చ వై రాత్రిర్న సంధ్యా న దిశోపి వా । ప్రకాశంతే న తద్రూపం దృశ్యతే తత్ర సంగరే ॥
౪౭ ॥ తతో రామో బభూవాథ విస్మయావిష్టమానసః । శతమేకోత్తరం ఛిన్నం శిరసాం చైకవర్చసామ్ ॥ ౪౮ ॥న చై
వ రావణశ్శాంతో దృశ్యతే జీవితైషయా । తతస్సర్వాస్త్రవిదుషః కౌసల్యానందవర్ధనః ॥ ౪౯ ॥ అస్త్రైశ్చ బహుభి
ర్యుక్తశ్చింతయామాస రాఘవః । నైరైర్యైర్హతా దైత్యా మహాసత్త్వ పరాక్రమాః ॥ ౫౦ ॥ త ఏతే నిష్ఫలతాం యా
తా రావణస్య నిపాతనే । ఇతి చింతాకులే రామే సమీపస్థో విభీషణః ॥ ౫౧ ॥ ఉవాచ రాఘవం వాక్యం బ్రహ్మదత్తవ
రో హ్యసౌ । విచ్ఛిన్నా బాహవోప్యస్య విచ్ఛిన్నాని శిరాంసి చ ॥ ౫౨ ॥ ఉత్పత్స్యంతి పునశ్శీఘ్రమిత్యాహ భగవానజః ॥
నాభిదేశే మృతం తస్య కుండలాకార సంస్థితమ్ ॥ ౫౩ ॥ తచ్ఛోషయానలాస్త్రేణ తస్య మృత్యుస్తతో భవేత్ । విభీషణ
వచశ్శ్రుత్వా రామశ్శీఘ్రపరాక్రమః ॥ ౫౪ ॥ పావకాస్త్రేణ సంయోజ్య నాభిం వివ్యాధ రక్షసః । అనంతరం చ చిచ్ఛేద
శిరాంసి చ మహాబలః ॥ ౫౫ ॥ బాహూనపి చ సంరబ్ధో రావణస్య రఘూత్తమః । తతో ఘోరాం మహాశక్తిమాదాయ
దశకంధరః ॥ ౫౬ ॥ విభీషణవధార్థాయ చిక్షేప క్రోధవిహ్వలః । చిచ్ఛేద రాఘవో బాణైస్తాం శితైర్హేమభూషితైః ॥

౪౭ ॥ దశైకైవ శిరశ్ఛేదా త్తదా తేషాం విలోకనమ్ । ఘోరరూపో మహాకాయ శ్ఛిన్నైశ్ఛిన్నై ర్భయంకరైః ॥ ౪౮ ॥ వీక్ష
మనుష్య శిరసా బాహుభ్యాం రావణోఽభవత్ । రావణస్తు ధనుః క్షిప్త్వా నానాశస్త్రా ణ్యవృష్టిభిః ॥ ౪౯ ॥ వవర్ష రామంతం
రామ స్తు నానాస్త్రై స్సంవర్త చ । తతో యుద్ధమభూద్ఘోరం తుములం లోమహర్షణమ్ ॥ ౫౦ ॥ అథసంస్మారయామాస మాతలి
ర్రాఘవం తదా । విసృజాస్త్రం వధాయాస్య బ్రాహ్మం శీఘ్రం రఘూత్తమ ॥ ౫౧ ॥ వినాశకాలః ప్రథితో యస్సురైస్సో
ఽద్య వర్తతే । ఉత్తమాంగం న శక్యస్య ఛేత్తుం రాఘవ త్వయా ॥ ౫౨ ॥ నైవ శక్యః ప్రభో వధ్యో వధ్య ఏవ హి మర్మణి ।
తతస్సంస్మారితో రామ స్తేన వాక్యేన మాతలేః ॥ ౫౩ ॥ జగ్రాహ స శరం దీప్తం నిశ్శ్వసంతమివోరగమ్ । యస్య పార్శ్వే
తు పవనః ఫలే భాస్కర పావకౌ ॥ ౫౪ ॥ శరీర మాకాశమయం గౌరవే మేరుమందరౌ । పర్వస్వపి చ విన్యస్తా లోకపా
లా మహౌజసః ॥ ౫౫ ॥ జాజ్వల్యమానం వపుషా భాతం భాస్కర వర్చసా । తముగ్రమస్త్రం లోకానాం భయనాశన మ
ద్భుతమ్ ॥ ౫౬ ॥ అభిమంత్ర్య తతో రామ స్తం మహేషుం మహాభుజః । వేదప్రోక్తేన విధినా సంధాయ కార్ముకే బలీ ॥ ౫౭ ॥
తస్మిన్ సంధీయమానే తు రాఘవేణ శరోత్తమే । సర్వభూతాని విత్రేసుః చచాల చ వసుంధరా ॥ ౫౮ ॥ స రావణాయ సం
క్రుద్ధో భృశమానమ్య కార్ముకమ్ । చిక్షేప పరమాయత్త స్తమస్త్రం మర్మఘాతినమ్ ॥ ౫౯ ॥ స వజ్ర ఇవ దుర్ధర్షో వజ్రిబాహు
విసర్జితః । కృతాంత ఇవ ఘోరాస్యో న్యపత ద్రావణోరసి ॥ ౬౦ ॥ స నిమగ్నో మహాఘోర శ్శరీరాంతకర శ్శరః । బిభేద హృ
దయం తూర్ణం రావణస్య మహాత్మనః ॥ ౬౧ ॥ రావణస్యాహరత్ప్రాణాన్ వివేశ ధరణీతలే । స శరో రావణం హత్వా రా
మతూణీర మావిశత్ ॥ ౬౨ ॥ తస్య హస్తాత్పపాతాశు సశరం కార్ముకం మహత్ । గతాసు ర్భ్రమవేగేన రాక్షసేంద్రో
ఽపతద్భువి ॥ ౬౩ ॥ తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ హతశేషాశ్చ రాక్షసాః । హతనాథా భయత్రస్తా దుద్రువుస్సర్వతో ది
శమ్ ॥ ౬౪ ॥ దశగ్రీవస్య నిధనం విజయం రాఘవస్య చ । తతో వినేదుస్సంహృష్టా వానరా జితకాశినః ॥ ౬౫ ॥ వదంతో

రామవిజయం రావణస్యచ తద్వధమ్ । అథాంతరిక్షేన్య ఛత్త్రేస్వస్త్రి దుందుభిః ॥ ౭౬ ॥ పపాత పుష్పవృష్టిశ్చ స
మంతాద్రాఘవోపరి । తుష్టువుర్మునయస్సిద్ధా శ్చారణాశ్చ దివౌకసః ॥ ౭౭ ॥ అథాంతరిక్షే ననృతుః సర్వతోఽప్సరసో ము
దా । రావణస్యచ దేహోత్థం జ్యోతిరాదిత్యవత్స్ఫురత్ ॥ ౭౮ ॥ ప్రవివేశ రఘుశ్రేష్ఠం దేవానాం పశ్యతాం సతామ్ ।
దేవా ఊచురహో భాగ్యం రావణస్య మహాత్మనః ॥ ౭౯ ॥ వయంతు సాత్త్వికా దేవా విష్ణోః కారుణ్యభాజనాః ॥ భయదు
ఃఖాదిభిర్వ్యాప్తాః సంసారే పరివర్తినః ॥ ౮౦ ॥ అయంతు రాక్షసః క్రూరో బ్రహ్మహాఽతీవ తామసః । పరదారరతో
విష్ణుద్వేషీ తాపసహింసకః ॥ ౮౧ ॥ పశ్యత్సు సర్వభూతేషు రామమేవ ప్రవిష్టవాన్ । ఏవంబ్రువత్సు దేవేషు నారదః
పరిహాసవిత్ ॥ ౮౨ ॥ శృణుతాత్ర సురా యూయం ధర్మతత్త్వవిచక్షణాః । రావణో రాఘవద్వేషాదనిశం హృది
భావయన్ ॥ ౮౩ ॥ భృత్యైస్సహ సదా రామ చరిత్రం ద్వేషసంయుతః । శ్రుత్వా రామాత్స్వనిధనం భయాత్సర్వత్ర రాఘ
వమ్ ॥ ౮౪ ॥ పశ్యన్ననుదినం స్వప్నే రామమేవాను పశ్యతి । క్రోధోఽపి రావణస్యాస్య గురుబోధాదభవత్ ॥ ౮౫ ॥ తే
నైవ హతకల్మషః । రామసాయుజ్యమేవాప రావణో ముక్తబంధనః ॥ ౮౬ ॥ పాపిష్ఠో వా దురా
త్మా వా పరదారేషు తత్పరః యది స్యాత్సతతం స్నేహాద్వా ద్వేషాద్వా రఘుకులతిలకం భావయన్సంపదేతి । ధ్యాత్వా శ
శ్వాంతరంగే భవశతజనితానేకదోషైర్విముక్తస్సత్యో రామస్య విష్ణోస్సురవర వినుతం యాతి వైకుంఠ మాద్యమ్ ॥ ౮౭ ॥
హాత్వాయుద్ధే సబాణైస్త్రిభువన విదితం రావణం సైన్యయుక్తం భూమౌ దృష్ట్వా చతుర్దశ సహస్రరాక్షసానాం మృతం చ
ఝషకం । ఆః క్రోధాంత నేత్రో శ్వసన్ దశరథపుత్రో సూర్యకోటి ప్రకాశో పీతాంబరో బంధుకాంగ శ్రీ దశరథిసుతః పాతుమాం
వీరరాముః ॥ ౮౮ ॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండే రావణవధో నామ ఏకాదశస్సర్గః సమాప్తః

రామో విభీషణం దృష్ట్వా హనూమంతం తథాంగదమ్ । లక్ష్మణం కపిరాజంచ జాంబవంతం తథాపరాన్ ॥ ౧ ॥ పరితుష్టేన మనసా సర్వానేవా బ్రవీద్వచః । భవతాం బాహువీర్యేణ నిహతో రావణో మయా ॥ ౨॥ కీర్తిస్స్థాస్యతి వః పుణ్యా యావచ్చంద్రదివాకరౌ । కీర్తయిష్యంతి భవతాంకథాం త్రైలోక్యపావనీమ్॥ ౩ ॥ యయోపేతాం కలిహరాం యాస్యంతి పరమాంగతిమ్ । ఏతస్మిన్నంతరే దృష్ట్వా రావణం పతితం భువి ॥ ౪॥ మందోదరీ ముఖాస్సర్వాః స్త్రియో రావణ పాలితాః । పతితా రావణస్యాగ్రే శోచంత్యః పర్యదేవయన్॥ ౫ ॥ విభీషణశ్శోచార్తశ్శోకేన మహతా వృతః । పతితో రావణస్యాగ్రే బహుధా పర్యదేవయత్ ॥ ౬ ॥ రామస్తు లక్ష్మణం ప్రాహ బోధయస్వ విభీషణమ్ । కరోతు భ్రాతృసంస్కారం కిం విలంబేన మానద॥ ౭॥ స్త్రియో మందోదరీ ముఖ్యాః పతితా విలపంతిచ । నివారయతు తాస్సర్వా రాక్షసీ రావణ ప్రియాః ॥ ౮ ॥ ఏవ ముక్తోథ రామేణ లక్ష్మణోగాద్విభీషణమ్। ఉవాచ మృత కోపాంతే పతితం మృత కోప మమ్ ॥ ౯ ॥ శోకేన మహతావిష్టం సౌమిత్రి రిదమబ్రవీత్ । యంశోచసి త్వందుఃఖేన శోకయంత్వవ విభీషణ ॥ ౧౦ ॥ త్వంవాకస్య కతమ స్స్పృష్టేః పురేదానీమతః పరమ్ । యద్వత్స్రోతోయాఘ పతితా స్సికతాయాంతి తద్వశాః ॥ ౧౧ ॥ సంయుజ్యంతే వియుజ్యంతే తథాకాలేన దేహినః । యథాధానా సుబీధానా భవంతిన భవంతిచ॥ ౧౨ ॥ ఏవం భూతేషు భూతాని ప్రేరితానీశ మాయయా। త్వంచే మేవ యుమన్యేచ తుల్యాః కాలవశోద్భవాః ॥ ౧౩॥ జన్మమృత్యూ యథాయస్మాత్తస్మాత్తస్మా దృవిద్యతః । ఈశ్వర సర్వభూతాని భూతైస్సృజతిహంత్యజః॥ ౧౪ ॥ ఆత్మసృష్టై రస్వతంత్రై రనపేక్షోపి బాలవత్ । దేహేన దేహీ నోజీవా దేహాద్దేహోభిజాయతే ॥ ౧౫ ॥ బీజాదేవ యథాబీజం దేహాన్య ఇవశాశ్వతః । దేహీ దేహ విభాగోయ మవివేక కృతః పురా ॥ ౧౬ ॥ నానాత్వం జన్మనాశశ్చ క్షయోవృద్ధిః క్రియా ఫలమ్ । ద్రష్టురాభాంత్య తద్ధర్మా యథాగ్నే ర్దారువిక్రియాః ॥

౧౭ ॥ త ఇమే దేహ సంయోగా దాత్మనా దాంత్య సద్గ్రహాత్ । స్వధా యథా తథా చాస్య ద్వ్యాయతో సత్సవాగ్రహాత్ ॥ ౧౮ ॥ ప్రసుప్తస్యా నహంభావా త్తథాభాతి సనం స్మృతిః। జీవతో౽పి యథాతద్వ ద్విముక్తస్యా నహంకృతేః॥ ౧౯॥ తస్మాన్మాయా మనోధర్మం జహ్యాహం మమతాభ్రమమ్ । రామ భద్రే భగవతి మనో ధేహ్యా త్మనీశ్వరే ॥ ౨౦ ॥ సర్వభూతాత్మ నిపరే మాయా మానుష రూపిణి। బాహ్యేంద్రియార్థ సంబంధా త్త్యాజయిత్వా మనశ్శనైః ॥ ౨౧ ॥ తత్రిదోషా న్నశ్యయిత్వా రామా నందే నియోజయ। దేహ బుద్ధ్యా భవేద్భ్రాతా పితామాతా సుహృత్ప్రియః॥ ౨౨॥ విలక్షణం యదా దేహా జ్జానాత్యాత్మాన మాత్మనా । తదాకః కస్యవా బంధు ర్భ్రాతా మాతా పితా సుహృత్॥ ౨౩॥ మిథ్యాజ్ఞాన వశాజ్జాత దారాగారాద యస్సదా । శబ్దాదయశ్చ విషయా వివిధాశ్చైవ సంపదః ॥ ౨౪ ॥ బలంకోశో భృత్యవర్గో రాజ్యం భూమి సుతాదయః । అజ్ఞాన జత్వాత్సర్వే తే క్షణ సంగమ భంగురాః॥ ౨౫ ॥ అథో త్తిష్ఠ హృదా రామం భావయన్ భక్తి భావితమ్ । అనువర్తస్వ రాజ్యాది భుంజన్ప్రారబ్ధ మన్వహమ్ ॥ ౨౬ ॥ భూతంభవ్యద్భజన్వర్త మాన మథా చరన్ । విహరస్వ యథాన్యాయం భవదోషై ర్నలిప్యసే ॥ ౨౭ ॥ ఆజ్ఞాప యతి రామస్త్వాంయ ద్భ్రాతుస్సాం పరాయికం తత్కురుష్వ యథాశాస్త్రమ్ రుదతి స్త్రీయోషితః ॥ ౨౮ ॥ నివారయ మహాబుద్ధే లంకాం గచ్ఛంతు మాచిరం । శ్రుత్వా యథావద్వచనం లక్ష్మణస్య విభీషణః ॥ ౨౯ ॥ త్యక్త్వా శోకంచ మోహంచ రామ పార్శ్వ ముపాగమత్ । విమృశ్య బుద్ధ్యాధర్మజ్ఞో దర్మార్థ సహితంవచః ॥ ౩౦ ॥ రామస్యైవాను వృత్త్యర్థ ముత్తరం పర్యభాషత । నృశంస మనృతం క్రూరం త్యక్త ధర్మవ్రతం ప్రభో ॥ ౩౧ ॥ నాహ్మోక్ష్మి దేవసంస్కర్తుం పర దారాభి మర్శినమ్ । శ్రుత్వా తద్వచనం ప్రీతో రామోవచన మబ్రవీత్ ॥ ౩౨ ॥ మరణాంతాని వైరాణి నివృత్తం నః ప్రయోజనమ్ । క్రియతామస్య సంస్కారో మమాప్యేష యథాతవ ॥ ౩౩ ॥ రామాజ్ఞాం శిరసా ధృత్వా శీఘ్రమేవ విభీషణః।

సాంత్వయిత్వా స్త్రియస్సర్వా బుద్ధిం రాజ్ఞీంచ మంత్రిభిస్తదా ॥ ౩౪ ॥ సాంత్వయిత్వాభాషమాణా తత్ర్యాస్త్రాః కస్యబుద్ధి ర్విభీషణస్య
రామాభాస ధన్విద్ధి సంస్కారార్థం స్వభాండవాన్ ॥ ౩౫ ॥ చితాయాం నివేశ్య విధివత్పైతృమేనవిధానతః । అభితాగ్ని
ర్యథా కార్యం రావణస్య విభీషణః ॥ ౩౬ ॥ తత్రైవ సర్వమకరో ద్బంధుభిస్సహ మంత్రిభిః । తతో౽౽చ పావకస్తస్య విధి
యుక్తం విభీషణః ॥ ౩౭ ॥ స్నాత్వా చైవార్ద్రవస్త్రేణ తిలాన్దర్భాభిమిశ్రితాన్ । ఉదకేనచ సంమిశ్రాన్ప్రదదౌ విధి
పూర్వకమ్ ॥ ౩౮ ॥ ప్రదాయోదకం తస్మై మూర్ధ్నా చైవం ప్రణమ్యచ । తాః స్త్రియోనునయామాస సాంత్వముక్త్వా
పునఃపునః ॥ ౩౯ ॥ గమ్యతామితి తాస్సర్వా వివిశుర్నగరం తదా । ప్రవిష్టాసుచ సర్వాసు రాక్షసీషు విభీషణః ॥ ౪౦ ॥
రామపార్శ్వముపాగత్య తదాతిష్ఠ ద్వినీతవత్ । రామో౽పి సహ సైన్యేన ససుగ్రీవ స్సలక్ష్మణః ॥ ౪౧ ॥ హర్షం లేభేరి
పూన్హత్వా యథావృత్రం శతక్రతుః । మాతలిశ్చ తదా రామం పరిక్రమ్యాభివంద్యచ ॥ ౪౨ ॥ అనుజ్ఞాతశ్చ రామేణ య
యౌ స్వర్గంవిహాయసా । తతో హృష్టమనా రామో లక్ష్మణం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౪౩ ॥ విభీషణాయ మే లంకా రాజ్యంద
త్తంపురైవహి । ఇదానీమపి గత్వా త్వం లంకామధ్యే విభీషణమ్ ॥ ౪౪ ॥ అభిషేచయ విప్రైశ్చ మంత్రవద్విధిపూర్వకం ।
ఇత్యుక్తో లక్ష్మణ స్తూర్ణం జగామ సహ వానరైః ॥ ౪౫ ॥ లంకాం సువర్ణకలశైః సముద్రజలసంయుతైః । అభిషేకంసు
భం చక్రే రాక్షసేంద్రస్య ధీమతః ॥ ౪౬ ॥ తతః పౌరజనైస్సార్ధం నానోపాయనపాణిభిః విభీషణస్ససౌమిత్రి రుపాయనపురస్కృ
తః ॥ ౪౭ ॥ దండప్రణామ మకరో ద్రామస్యాక్లిష్టకర్మణః । రామో విభీషణం దృష్ట్వా ప్రాప్తరాజ్యం ముదాన్వితః ॥ ౪౮ ॥ కృత
కృత్యమివాత్మానం మమన్యత సహానుజః । సుగ్రీవంచ సమాలింగ్య రామో వాక్యమథాబ్రవీత్ ॥ ౪౯ ॥ సహాయేన త్వయా వీర
జితో మే రావణో మహాన్ । విభీషణో౽పి లంకాయామభిషిక్తో మయానఘ ॥ ౫౦ ॥ తతః ప్రాహ హనూమంతం పా
ర్శ్వస్థం వినయాన్వితమ్ । విభీషణస్యానుమతే గత్వాత్వం రావణాలయమ్ ॥ ౫౧ ॥ జానకై్య సర్వమాఖ్యాహి రావణస్య

థాదికమ్ । జానక్యాః ప్రతివాక్యం మే శీఘ్రమేవ నివేదయ ॥ ౫౨ ॥ ఏవమాజ్ఞాపితో ధీమాన్రామేణ పవనాత్మజః ।
ప్రవివేశ పురీంలంకాం పూజ్యమానో నిశాచరైః । ౫౩ ॥ ప్రవిశ్య రావణగృహం శింశపామూలమాశ్రితామ్ । దదర్శ
జానకీం తత్ర కృశాం దీనామనిందితామ్ ॥ ౫౪ ॥ రాక్షసీభిః పరివృతాం ధ్యాయంతీం రామమేవహి। వినయావనతో భూ
త్వా ప్రణమ్య పవనాత్మజః ॥ ౫౫ ॥ కృతాంజలిః పురోభూత్వా ప్రహ్వః ప్రాంజలిరాస్థితః । తందృష్ట్వా జాన
కీ తూష్ణీం స్థిత్వా పూర్వస్మృతిం యయౌ ॥ ౫౬ ॥ జ్ఞాత్వాతం రామదూతం సాహర్షాత్సౌమ్యముఖీభవత్ ॥ సతాంప్రస
న్న ముఖీం దృష్ట్వా తస్యై పవననందనః । రామస్య భాషితం సర్వమాఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ ౫౭ ॥ దేవి రామస్స
సుగ్రీవో విభీషణ సహాయవాన్ । కుశలీ వానరాణాంచ సైన్యైశ్చ సహలక్ష్మణః ॥ ౫౮ ॥ రావణం ససుతం హత్వాసబలం
సహమంత్రిభిః । త్వామాహ కుశలం రామో రాజ్యే కృత్వా విభీషణమ్ ॥ ౫౯ ॥ శ్రుత్వాభర్తుః ప్రియం వాక్యం హర్షగ
ద్గదయాగిరా । కిం తే ప్రియం కరోమ్యద్య నపశ్యామి జగత్త్రయే ॥ ౬౦ ॥ సమం తే ప్రియవాక్యస్య రత్నాన్యాభరణానిచ ।
ఏవముక్తస్తు వైదేహ్యా ప్రత్యువాచ ప్లవంగమః ॥ ౬౧ ॥ రత్నౌఘైర్వివిధైర్భాస్వద్దేవరాజ్యాద్విశిష్యతే। హతశత్రుం
విజయినం రామం పశ్యామి సుస్థిరమ్ ॥ ౬౨ ॥ తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా మైథిలీ ప్రాహ మారుతిమ్ । సర్వే సౌమ్య గుణా
స్త్వయ్యేవ పరినిష్ఠితాః ॥ ౬౩ ॥ రామం ద్రక్ష్యామి శీఘ్రం మాం యథా జానాతి రాఘవః । తథేతి తాం నమస్కృత్య
యయౌ ద్రష్టుం రఘూత్తమమ్ ॥ ౬౪ ॥ జానక్యా భాషితం సర్వం రామస్యాగ్రే న్యవేదయత్ । యస్మిన్నిమిత్తోఽయ
మారంభః కర్మణాం చ ఫలోదయః ॥ ౬౫ ॥ తాం దేవీం శోకసంతప్తాం ద్రష్టుమర్హసి మైథిలీమ్ । ఏవముక్తో హనుమ
తా రామో జ్ఞానభృతాం వరః ॥ ౬౬ ॥ మాయాసీతాం పరిత్యక్తుం జానకీం మనసి స్థితామ్ । ఆదాతుం మనసాధ్యాత్వారా
మః ప్రాహ విభీషణమ్ ॥ ౬౭ ॥ గచ్ఛ జానకీమానయ శీఘ్రం స్నాతాం సుభూషితామ్। సుస్నాతాం దివ్య వస్త్రాభ్యాం సర్వాభరణ

భూషితామ్ ॥ ౧౮ ॥ విభీషణోఽపి తచ్ఛ్రుత్వా జగామ సహమారుతిః । రాక్షసీభిస్సువృద్ధాభిస్స్నాపయిత్వాతు మైథిలీమ్ ॥ ౧౯ ॥ సర్వాభరణసంపన్నామారోప్య శిబికోత్తమే । యాష్టీకైర్బహుభిర్గుప్తాం కంచుకోష్ణీషిభిశ్శుభామ్ ॥ ౨౦ ॥ తాం ద్రష్టుమాగతాస్సర్వే వానరా జనకాత్మజామ్ । తాన్వారయంతో బహవ సర్వతో వేత్రపాణయః ॥ ౨౧ ॥ కోలాహలం ప్రకుర్వంతో రామపార్శ్వముపాయయుః । దృష్ట్వా తాం శిబికారూఢాం దూరాదథ రఘూత్తమః ॥ ౨౨ ॥ విభీషణ కిమర్థం తే వానరాన్వారయంతి హి । పశ్యంతు వానరాస్సర్వే మైథిలీం మాతరం యథా ॥ ౨౩ ॥ పాదచారేణ సాయాతు జానకీ మమ సన్నిధిమ్ । శ్రుత్వా స రామవచనం శిబికాదవరుహ్య సా ॥ ౨౪ ॥ పాదచారేణ శనకైరాగతా రామసన్నిధిమ్ । రామోఽపి దృష్ట్వా తాం మాయాసీతాం కార్యార్థనిర్మితామ్ ॥ ౨౫ ॥ అవాచ్యవాదాన్బహుశః ప్రాహ తాం రఘునందనః । అమృష్యమాణా సా సీతా వచనం రాఘవోదితమ్ ॥ ౨౬ ॥ లక్ష్మణం ప్రాహ మే శీఘ్రం ప్రజ్వాలయ హుతాశనమ్ । విశ్వాసార్థం హి రామస్య లోకానాం ప్రత్యయాయ చ ॥ ౨౭ ॥ రాఘవస్య మతం జ్ఞాత్వా లక్ష్మణోఽపి తథాఽకరోత్ । మహాకాష్ఠచయం కృత్వా జ్వాలయిత్వా హుతాశనమ్ ॥ ౨౮ ॥ రామపార్శ్వముపాగమ్య తస్థావాక్షిప్తమరిందమః । తతస్సీతా పరిక్రమ్య రాఘవం భక్తిసంయుతా ॥ ౨౯ ॥ పశ్యతాం సర్వలోకానాం దేవరాక్షసయోషితామ్ । ప్రణమ్య దేవతాభ్యశ్చ బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ మైథిలీ ॥ ౩౦ ॥ బద్ధాంజలిపుటా చేదమువాచాగ్నిసమీపగా । యథా మే హృదయం నిత్యం నాపసర్పతి రాఘవాత్ ॥ ౩౧ ॥ తథా లోకస్య సాక్షీ మాం సర్వతః పాతు పావకః । ఏవముక్త్వా తదా సీతా పరిక్రమ్య హుతాశనమ్ ॥ ౩౨ ॥ వివేశ జ్వలనం దీప్తం నిర్భయేన హృదా సతీ ॥ ౩౩ ॥ దృష్ట్వా తతో భూతగణాస్సుసిద్ధాస్సీతాం మహావహ్నిగతాం భృశార్తాః । పరస్పరం ప్రాహురహో న సీతా రామః శ్రియం స్వాం కథమత్యజద్జ్ఞః ॥ ౩౪ ॥

ఇతి శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణే ఉమామహేశ్వరసంవాదే యుద్ధకాండే ద్వాదశస్సర్గః ॥

శ్రీమహాదేవః ॥ తతశ్శక్రస్సహస్రాక్షో యమశ్చ వరుణస్తథా। కుబేరశ్చ మహాతేజాః పినాకీ వృషవాహనః॥౧॥బ్రహ్మా బ్రహ్మవిదాంశ్రేష్ఠో మునిభిస్సిద్ధచారణైః । పితరో ఋషయస్సాధ్యా గంధర్వాప్సరసోరగాః ॥ ౨॥ ఏతేచాన్యేవిమానాగ్ర్యై రాజగ్ముర్యత్ర రాఘవః।అభివ్వ పరమాత్మానంరామం ప్రాంజలయశ్చ తే॥౩॥కర్తాత్వం సర్వలోకానాం సాక్షీ విజ్ఞాన విగ్రహః।వసూనామష్టమోఽసిత్వం రుద్రాణాం శంకరో భవాన్ ॥ ౪॥ ఆదికర్తాఽసిలోకానాం బ్రహ్మాత్వం చతురాననః । అశ్వినౌఘ్రాణభూతౌ తేచక్షుషీ చంద్రభాస్కరౌ ॥ ౫ ॥ లోకానామాదిరంతోఽసి నిత్యఏకస్సదోదితః। సదాశుద్ధస్సదాబుద్ధస్సదాముక్తోఽగుణోఽద్వయః ॥ ౬ ॥ త్వన్మాయా సంవృతానాంత్వం భాసిమానుషవిగ్రహః।త్వన్నామస్మరతాం రామసదాభాసిచిదాత్మకః॥౭॥రావణేన హృతంస్థానమస్మాకం తేజసాసహ । త్వయాద్యనిహతో దుష్టః పునఃప్రాప్తంపదం స్వకమ్॥౮॥ ఏవంస్తువత్సు దేవేషు బ్రహ్మానాక్షాత్పితామహః। అబ్రవీత్ప్రణతో భూత్వారామం సత్యపథేస్థితమ్ ॥౯ ॥ బ్రహ్మా ॥ వందేదేవం విష్ణుమశేషం స్థితిహేతుంత్వామధ్యాత్మజ్ఞానిభిరంతర్హృదిభావ్యమ్। హేయాహేయద్వంద్వవిహీనంపరమేకం సత్తామాత్రం సర్వహృదిస్థం దృశిరూపమ్ ॥ ౧౦ ॥ ప్రాణాపానౌనిశ్చయబుద్ధ్యా హృదిరుద్ధ్వా ఛిత్వాసర్వం సంశయబంధం విషయౌఘాన్ । పశ్యంతీశం యంగతమోహాయతయస్తంవందేరామం రత్నకిరీటం రవిభాసమ్ ॥౧౧ ॥ మాయాతీతం మాధవమాద్యం జగదాదిం మానాతీతం మోహవినాశంమునివంద్యమ్ । యోగిధ్యేయం యోగవిధానం పరిపూర్ణంవందేరామం రంజితలోకం రమణీయమ్ ॥ ౧౨ ॥ భావాభావప్రత్యయహీనం భవముఖ్యైర్యోగాసక్తైరర్చిత పాదాంబుజయుగ్మమ్ । నిత్యంశుద్ధం బుద్ధమనంతంప్రణవాఖ్యంవందేరామం వీరమశేషాసుర దావమ్॥౧౩॥ త్వంమేనాథో నాథితకార్యాఖిలకారీ మానాతీతో మాధవరూపోఽఖిలధారీ। భక్త్యాగమ్యో భావితరూపో భవహారీ యోగాభ్యాసైర్భావితచేతస్సహచారీ॥౧౪॥ త్వామాద్యంతం లోకతతీనాం పరమీశం లోకానాం నోలౌకికమానైరధిగమ్యమ్ । భక్తిశ్రద్ధాభావసమేతైర్భజనీయం వందేరామం సుందరమిం.

దీ వరతీంఽహమ్ ॥ ౧౫ ॥ కోవాజ్ఞాతుం త్వామతిమానం గతమానం మాయాసక్తో మాధవశక్తో మునిమాన్యమ్ । బృందారణ్యే వందిత బృందారకబృందం వందే రామం భవముఖ వంద్యం సుఖకందమ్ ॥ ౧౬ ॥ నానాశాస్త్రైర్వేదకదంబైః ప్రతిపాద్యం నిత్యానందం నిర్విషయజ్ఞానమనాదిమ్। మత్సేవార్థం మానుషభావం ప్రతిపన్నం వందే రామం మరకతవర్ణం మథురేశమ్ ॥౧౭ ॥ శ్రద్ధాయుక్తో యః పఠతీమం స్తవమాద్యం బ్రాహ్మం బ్రహ్మజ్ఞానవిధానం భువిమర్త్యః। రామంశ్యామం కామితకామ ప్రదమీశం ధ్యాత్వా ధ్యాతా పాతక జాలైర్విగతస్స్యాత్ ॥౧౮॥ శ్రుత్వా స్తుతింలోక గురోర్విభావసుస్స్వాంకే సమాదాయ విదేహ పుత్రికామ్। విభ్రాజమానాం విమలారుణద్యుతిం రక్తాంబరాం దివ్యవిభూషణాన్వితామ్॥౧౯॥ ప్రోవాచ సాక్షీ జగతాం రఘూత్తమం ప్రపన్న సర్వార్తిహరం హుతాశనః । గృహాణ దేవీం రఘునాథ జానకీం పురా త్వయా మయ్యవరోపితాం వనే॥ ౨౦ ॥ విధాయ మాయాం జనకాత్మజాం హరే దశానన ప్రాణవినాశనాయ చ। హతో దశాస్యః సపుత్రబాంధవైర్నిరాకృతోఽనేన భరో భువః ప్రభో ॥౨౧ ॥ తిరోహితా సా ప్రతి బింబరూపిణీ కృతా యదర్థం కృతకృత్యతాం గతా । తతోఽతి హృష్టాం పరి గృహ్య జానకీం రామః ప్రహృష్టః ప్రతిపూజ్య పావకమ్ ॥ ౨౨ ॥ స్వాంకేన మావేశ్య సదానపాయినీం శ్రియం త్రిలోకీ జననీం శ్రియః పతిః । దృష్ట్వాథ రామం జనకాత్మజాయుతం శ్రియా స్ఫురంతం సురనాయకో ముదా॥ ౨౩॥ భక్త్యా గిరా గద్గదయా సమేత్య కృతాంజలిః స్తోతుముపక్రమీం ॥ ఇంద్రః ॥ భజేఽహం సదా రామమిందీవరాభం భవారణ్యదావానలాభాభిధానమ్। భవానీహృదా భావితానందరూపం భవాభావహేతుం భవాది ప్రపన్నం ॥ ౨౪ ॥ సురానీకదుఃఖౌఘనాశైకహేతుం నరాకార దేహం నిరాకారమీడ్యమ్ । పరేశం పరానంద రూపం వరేణ్యం హరిం రామమీశం భజే భారనాశం ॥ ౨౫ ॥ ప్రపన్నాఖిలానందదోహం ప్రపన్నం ప్రపన్నార్తి నిశ్శేషనాశాభిధానమ్ । తపోయోగయోగీశ భావాభిభావ్యం కపీశాదిమిత్రం భజే రామమిత్రమ్ ॥ ౨౬ ॥ సదాభోగభాజాం సుదూరే విభాంతం సదా యోగభాజామదూరే విభాతమ్। చిదానందకందం సదారామమీశం విదేహాత్మజానందరూపం ప్ర